4. yıldönümünde Diyarbakır cezaevi direnişi

Yaşayanlar, Erdem Gencan, İsfendiyar Eyüboğlu, Mehmet Çınar, Haluk Yıldızhan, Adnan Özbingöl, Cabir Yolbaş, Ömer Ağın ve Celalettin Doğan değerlendiriyor. (Sayfa: 12-13)

adımlar

14-28 OCAK 1989 2 1500 lira

İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'nin 40.Yılında

TÜRKİYE İNSAN HAKLARININ NERESİNDE?

"Düşünme ve örgütlenme özgürlüğü, insan haklarının başında yer alır. Çünkü, başta yaşam hakkı olmak üzere, tüm hak ve özgürlüklerin savunulması ve kazanılması bu özgürlüğün varlığına bağlıdır." **(Sayfa: 6-7)**



Seka işçileri.. Tüm şubelerde yapılan oylamalarda, 10200 işçiden 6251'i, işveren sendikasının yetersiz önerisine "hayır" dedi. **(Sayfa: 9)**

▶ NİHAT SARGIN:
BİR YILBAŞI KARTININ DÜŞÜNDÜRDÜKLERİ

"Yasallaşma sürecinden söz açmaktayım. Azımsanmayacak ilerleme kaydedildi 1988'de... artık geriye dönülemiyecektir iktidarlarca." *(Sayfa: 3)*

▶ HAYDAR KUTLU:
RADİKAL DEMOKRASİ

"Demokrasiyi kazanmak, politik demokrasi, yani politik rejimin demokratikleştirilmesidir. Bu, radikal demokrasidir." *(Sayfa: 5)*

▶ "TANRI KİMSEYİ ÖMÜR BOYU ASKER YAPMASIN!"



Federal Almanya ve İsviçre'de, ordu kamuoyunun tartışma gündeminde. ***(Sayfa: 11)***

▶ 1989'UN DEVRALDIĞI SORUNLAR

1988 yılında, insanlığın yeryüzünü 21. yüzyıla hazırlamaya başladığının göstergeleri. *(Sayfa: 16)*

Uluslararası Af Örgütü'nün kampanyası

Uluslararası Af Örgütü, 12 Eylül'den bu yana insan haklarını eksen alan, bir çok çalışma yürüttü. Ancak örgüt, 1988 Kasım'ında ciddi, kapsamlı bir kampanya başlattı. Sivil bir hükümetin işbaşına geldiği tarih olan 1983'ten bu yana, insan hakları konusunda kayda değer bir ilerleme göremeyen örgüt, daha etkin bir mücadele içine girmeye hazırlanıyor. *Amnesty International News Release*'de ülkemize yönülik yayınlar aralıksız sürüyor.

Örgüt, salt uluslararası sözleşmelere imza koymakla, işkencenin önlenemediğini vurguladıktan sonra şu saptamayı yapıyor: "İşkence altında alınmış ifadeler mahkemede söylendiği zaman, mahkeme bunu araştırmıyor. Araştırmadığı gibi bunları kanıt olarak da kabul ediyor. Yani yargılama sisteminin bir parçası olan, komple yönetim sisteminin de bir parçası." Bunları örgütün Türkiye masası şefi Helmut Oberdiek söylüyor. Oberdiek, hükümetten doyurucu yanıtlar alamamaktan yakındıktan sonra, düşünce üzerindeki yasaklamalara karşı etkin bir çalışma içinde olduklarını, 141-142 ve 163. maddelerin kaldırılması için çaba gösterdiklerini vurguluyor. Oberdiek, 1989 yılında idam cezalarının kaldırılmasına yönelik uluslararası girişimlerde bulunacaklarını belirtiyor. □

Filistin'e destek

Arap ülkeleri komünist partileri bir açıklama yaparak Filistin Devleti'nin ilanını ve Filistinliler'in işgal altındaki bölgelerde sürdürdükleri ayaklanmayı desteklediklerini bildirdiler.

Sudan, Suriye, Suudi Arabistan, Tunus Komünist partileri ile, Bahreyn Ulusal Kurtuluş Cephesi ile Fas İlerleme ve Sosyalizm Partisi tarafından yayınlanan açıklamada ayrıca Filistin Devleti'nin BM'de gözlemci statüsüyle temsil edilmesine ilişkin BM Genel Kurul Kararı'nın önemi de vurgulandı. □

ADIMLAR ÇIKIŞ ŞENLİĞİNE ÇAĞRI

Geçen sayımızda dostlarımızdan gelen dayanışma ve destekten söz etmiş, yüzyüze olma dileğimizle bir ADIMLAR ÇIKIŞ ŞENLİĞİ düzenleyeceğimizi duyurmuştuk.

1.sayının çıkışı ile birlikte dostlarımızdan, arkadaşlarımızdan gelen dayanışma ve destek yeni boyutlar kazandı, paylaşıma yükseldi.

Taşıyıcıları ve yaratıcılarıyla ADIMLAR'ın şenliği var. Davet çıkarmıyoruz, tüm taşıyıcı ve yaratıcıların isteğini duyuruyoruz yalnızca: Birlikte olalım! Alkışlarla, karanfillerle, mesajlarla ...birlikte olalım.

Gün: 28 Ocak Cumartesi
Saat: 11.00 - 15.00
Yer : Çakıl Gazinosu, Yenikapı-Aksaray/İSTANBUL

Cezaevindeki tutuklulara gaz bombalarıyla saldırı

Bayrampaşa Cezaevi'nde devlet terörü



Bayrampaşa Cezaevi'nde görüş yasağı devam ediyor. Tutuklu ve hükümlü yakınlarının ziyaret girişimleri 2000 jandarma tarafından engelleniyor. Cezaevinde, tutuklu ve hükümlülere karşı gaz bombalarıyla saldırıya geçildiği haberi duyulunca, analar cezaevi kapılarına dayandılar. Cezaevi yönetimi takviye birlikleri de devreye sokarak, içeride ve dışarda savaşı sürdürüyor.

Beş yıl cezaevinde kaldıktan sonra, olayların hemen ertesinde, Bayrampaşa Cezaevi'nden tahliye olan İrfan Yıldız, İHD İstanbul şubesinde yaptığı açıklamada, genel arama sırasında ve özellikle F blokta 7-8 adet gaz bombasının kullanıldığını söyledi. Yıldız, birçok yaralının revire kaldırıldığını belirtirken, 45 kişinin akibetinin ise bilinemediğini ifade etti. Yıldız, "Şu anda tutuklu ve hükümlülerin can güvenliği tamamen tehlike altındadır. Ölümlere varabilecek saldırılar söz konusudur" dedi. □

Sovyetler Birliği kimyasal silahlarını imha edecek

Sovyetler Birliği Dışişleri Bakanı *Eduard Şevardnadze*, 1989 yılı içinde tüm kimyasal silah stoklarını imha edeceklerini açıkladı.

7-11 Ocak tarihleri arasında Paris'te düzenlenen Kimyasal Silahların Yasaklanması Konferansı'nda *"Kimyasal silahların yasaklanması ve kaldırılmasına ilişkin bir anlaşmanın imzalanmasından önce biz tek yanlı olarak bu yıl içinde, tüm kimyasal silah stoklarımızı imha edeceğiz."* diyen Şevardnadze, işe zehirli gaz stoklarından başlayacağını ve bu silahların imhası için bir fabrika kurulmakta olduğunu söyledi.

141 ülkeden 80'inin dışişleri bakanı düzeyinde temsil edildiği konferansta konuşmacıların çoğu, 1925 Protokolü'nün teyid edilmesinden ve Cenevre Silahsızlanma Konferansı'nda hazırlanan antlaşma üzerindeki çalışmaların hızlandırılmasından yana olduklarını belirttiler. Federal Almanya Dışişleri Bakanı *Hans Genscher*, politik irade gösterilmesi halinde antlaşmanın bu yıl hazırlanabileceğini söyledi. Gensher, SSCB'nin antlaşmanın imzalanmasını beklemeden kimyasal silahların imhası kararını, kimyasal silahların yasaklanmasına önemli bir katkı olarak niteledi.

Demokratik Almanya Dışişleri Bakanı *Oscar Fischer*, imzalanacak uluslararası antlaşmada etkin kontrol önlemlerinin öngörülmesi gerektiğini vurgulayarak, Demokratik Almanya'daki kimya tesislerinden birinde çok taraflı teftişin yapılmasını önerdi.

AET adına konuşan İspanya Dışişleri Bakanı *Fransisco Ordonyez*, kimyasal silahların yayılmasından ve modernize edilmesinden duyduğu tedirginliği dile getirdi. □

Türk Basını IPI raporunda

"Gazetecilere 5 bin yıl hapis"

Uluslararası Basın Enstitüsü'nün (IPI) 1988 yıllık raporunda çeşitli ülkelerdeki basın özgürlüğünün ihlallerine ilişkin görüşlere yer veriliyor.

Raporda, Türkiye'de hükümetin, devlet tarafından üretilen kağıda sık sık zam yaparak basını ekonomik olarak güç durumda bırakmasının yanı sıra, sol basın üzerinde süregelen baskının devam ettiği bildiriliyor. 2000'e Doğru dergisinin ikinci yayın yılında olmasına karşın hakkında açılan 29 ayrı davadan yargılandığı, bir çok dergi ve gazetenin yayıncı ve sorumlu yazıişleri müdürlerinin toplam 5 bin yıl hapis cezasına çarptırıldığı, sayıları 22'yi bulan yazıişleri müdürlerinin toplam cezalarının ise 2 bin 242 yılı bulduğu açıklanan raporda, tutuklanan basın mensuplarının adları da yeralıyor.

Öte yandan raporda basından ve IPI'den gelen yoğun eleştiriler nedeniyle hükümetin basın özgürlüğünü kısıtlayıcı bir dizi yasayı çıkartmaktan vazgeçtiği de belirtiliyor. □

ANAP'tan yeni yıl armağanı

Gecekondu yıkımı



Ankara'da Altındağ Belediyesi'ne bağlı Baraj mahallesinde 13 ev yılbaşından bir gün önce yerle bir edildi.

Önceden evlerini boşaltmalarına dair hiçbir tebligat almadan yıkım ekiplerini karşılarında bulan mahalle halkı, ne yapacaklarını şaşırdı. Keçiören Belediyesi'ne bağlı yıkım ekiplerinin, evlerden 13'ünü yıkması tepkilere yolaçtı.

Evleri yıkılanlar, gazetecilere toprak altında kalan eşyalarını göstererek "Yiyecek bir şey bulamıyoruz. Kış kıyamette sokak ortasında kaldık. Bu ANAP'ın bize yeni yıl armağanı" şeklinde konuştular.

Dört çocuğu ile sokakta kalan Şerife Daşoğlu adlı kadın "Hükümet iki odayı bile bize çok görüyor. Buzdolabımı, televizyonumu satıp iki göz oda yapmıştım; onu da yıktılar. Çoluk çocuk açıkta kaldık. Açız. Allah onlarında yuvalarını yıksın" diyerek tepkisini dile getirdi. □

Türkiye Birleşik Komünist Partisi'nin Yeni Yıl Mesajı

1989'DA KALICI ADIMLAR ATILABİLİR

Türkiye Birleşik Komünist Partisi Merkez Komitesi'nin, 30 Aralık günü yayınlanan yeni yıl mesajında, 1989'un "bütün politik güçler için bir sınav yılı olacağı" belirtilerek, önümüzdeki yılın savaşım hedeflerine ilişkin, partinin öngörüleri açıklandı.

"Ülkemiz 12 Eylül'ün olumsuz sonuçlarını geride bırakacak bir gelişme içine girebilecek mi? Demokratikleşmenin kilit sorunlarına bir çözüm getirebilecek mi? Yoksa şimdiki demokrasisiz, istikrarsız, sancılı durum sürüp gidecek mi?" sorularıyla başlayan yeni yıl mesajında şu görüşlere yer verildi:

"12 Eylül'ün yaralarının sarılması için, genel politik af çıkarılmalı, politik göçmenlerin ve yurttaşlıktan çıkarılanların özgürce ülkeye dönüşleri sağlanmalıdır. İnsan haklarının güvence altına alınması için işkenceye, politik tutuklamalara, yasaklamalara son verilmelidir. Çoğulcu bir politik sistem için 141, 142, 163 kaldırılmalı, komünist partisinin serbestçe kurulmasının önündeki engeller temizlenmelidir. Çağdaş bir rejim için, Kürt halkının varlığı tanınmalı, ulusal baskıya son verilmeli, Kürt partileri serbest bırakılmalıdır.

1989'da bütün bu olgunlaşmış sorunların çözümü yönünde kalıcı adımlar atılabilir. Bu yönde atılacak adımlar, öteki sorunların çözümünü de kolaylaştıracaktır. Sol güçlerin ve emekçilerin katılımını gerçekleştirecek politik koşullar sağlanamazsa, ekonomideki giderek artan darboğazları aşmak, geçmiş deneylerin gösterdiği gibi, olası görünmemektedir.

1989'da önce yerel seçimler, sonra da cumhurbaşkanlığı seçimleri demokratikleşme yönünde adımlar atılması için olanaklar sağlayacaktır. Dünyada da yumuşama süreçleri derinleşmeye adaydır. Bu, ülkemizdeki demokratikleşme süreçlerini derinleştirmek için elverişli koşullar demektir.

Eğer iktidardaki ve muhalefetteki politik güçler, kendi çıkarlarını demokratikleşmenin çıkarlarına, temel sorunların çözümüne bağımlı kılan uygar bir anlayış içine girerlerse, 1989'da halkımızın birçok beklentisi gerçekleşebilir. Partimiz bütün çalışmalarında, demokrasi için böylesi geniş bir mutabakatın oluşmasını temel alacaktır.

TBKP, emekçilerin çıkarlarını korumak, legaliteyi kazanmak, demokratikleşme yönündeki her adımı desteklemek, 12 Eylülcülükte ayak direyenleri geriletmek için 1989'da bütün olanaklarıyla mücadele edecek demokrasi güçlerinin, sol güçlerin diyalog ve işbirliğini geliştirmek için her çabayı gösterecektir."

BİR YILBAŞI KARTININ DÜŞÜNDÜRDÜKLERİ

Dr. Nihat Sargın
TBKP Başkanı

Sağ olsun, eş dost merak ediyor, yılbaşını nasıl geçirdiğimizi soruyorlar, ilgileniyorlar, olanaklıysa bir katkıda bulunabilmek için çırpınıyorlar. Sağ olsunlar, var olsunlar.

Diğerlerini bilmem ama, burada yılbaşı demek -iki yılbaşı ve birçok bayram geçirmiş olmanın deneyimi ile söylüyorum-, burada yılbaşı demek, kantin yoluyla dışardan baklava ve tavuk ısmarlayabilmek demektir her şeyden önce. Bu menüye karavanayı ve onunla birlikte yılbaşı şerefine fazladan çıkan meyvaları da ekleyebilirsiniz. Ve tabii açık görüş. Kalabalıktan kimse karşınızdakinin ne dediğini anlamasa da tel örgü ve parmaklıkların görüntüyü lime lime doğraması olmaksızın göz göze gelip çaktırmadan el ele tutuşabilme, yavrusunu kucağına alıp bağrına basabilme demektir bu da, ailesi yakınları burada olanlar için.

Bize gelince, yılbaşı tebrikleridir, tümen tümen kartlardır öncelikle, yılbaşımızı yılbaşı yapan. Tanrım... ne de çok, ne de güzeldirler. Tanıdık tanımadıktırlar, ülkemizin ya da başka ülkelerin herhangi bir kentinden postaya atılmışlardır, türkçedir veya latin alfabeli başka bir dilde yazılmıştır, arapça veya kiril alfabesi de olabilir. Tek başına birine aittir. Veya birçok imza birarada ortak bir karttır. Sahibi kendini tanıttığı üzere belki bir üniversitelidir, belki de bir fabrikada işçi. Kimisi de çocuktur, amcalarına, hatta dedesine seslenir; kimi okulda ders olarak mı görmüşlerdir nedir, bütün sınıf ayrı ayrı yaratıcılıklarını ortaya koymuş, rengarenk süslemelerle, çiçeklerle bezemişlerdir kutlama kağıdını; dayanışmalarını, yeni yılda iyi dileklerini ve umutlarını dile getirmişlerdir. Bakmaya doyamazsınız. Kiminin okuma-yazması bile öylesinedir, ama ta içinden yüreciğinden kopmuştur yazdıkları, bellidir. Kimi ise bir şiirle aktarmıştır söylemek istediklerini, şiir kendisinin veya başkasınınmış, hatta karta önceden basılıymış, farketmez. Okumaya doyamazsınız.

Velhasıl yılbaşı, dayanışma ve desteklerini bir kez daha göstermek için yeni yılda özgürlük umut ve dileklerini iletmek için bir fırsattır onlar için. İçiniz ürperir, göğsünüz kabarır, gözleriniz dolar. İstedikleri olmuştur; bütün iyi duygular kaplar benliğinizi; boşa olmadığını, günlerin boşa geçmediğini bilmektesinizdir; somut örnekler gözlerinizin önünde, elinizin altındadır.

Ve de dünya küçülmüştür artık. Ve siz o dünyanın bir parçasısınızdır. Kendinize, toplumunuza, ülkenize olduğu kadar diğer toplumlara, diğer ülkelere, bütün dünyaya da aitsinizdir. O bilinçle bakarsınız olaylara, o bilinçle değerlendirirsiniz. Ve bir kez daha görür, inanırsınız ki, sizi top yıkamaz. Diğer bütün bilgiler, gelişmeler, kendini gösteren veriler bir yana, böylesine küçülmüş dünyamızda kamuoyunun bu dayanılmaz baskısı taşı mermeri eritecek güçtedir. Önünde durulması olanaksızdır, durulamayacaktır.

Ve siz de bulunduğunuz yerde sadece varlığınızın dahi duruma katkısını, sizi dört duvar arasına kapatarak, tutsak etmiş olduğunu sananları gerçekte sizin tutsak almış olduğunuzu bilmenin gönül rahatlığı içinde yatarsınız Ankara Hilton'da.

Bu yılki kartların bir tanesi ayrıca ilginçti. Hamburg'da bir lokantada gördüğü bir duvar resminin fotoğrafını çekmiş sahibi; yılbaşı dileklerini o fotonun arkasına yazmış. Bilmiyorum, derginin olanakları, siyah-beyaz da olsa onu size aktarmaya elverişli olacak mı, -o zaman doğrudan göreceksiniz-, ben gene anlatmaya çalışayım dilimin döndüğünce.

Bir Alman ressam yapmış bu duvar resmini, naif bir resim belli. Bir piknik havası içinde yere serilmiş kilimin üstünde, ortada Boran oturuyor; iki yanında biz, ikimiz. Kutlu'nun yanındaki de Mikis Teodorakis'miş. Ama (elindeki saz ile bu Teodorakis, pekala Ruhi Su da olabilirdi) Benim yanımda ise elini omzuma dayamış Nâzım duruyor, onun yanında da Mustafa Suphi. Kilimde de Nâzım'ın dizeleri işli: Yaşamak bir ağaç gibi tek ve hür ve bir orman gibi kardeşçesine. Arkada davul zurnalı köylülerle kentin silueti tabloyu tamamlıyor.

Ve de bu olabildiğince dingin ortamda tek hareket. Kutlu elindeki zarları fırlatmış, henüz boşluktalar. Bir Alman deyimi. Önemli bir işe karar verilip harekete geçildiğinde "zarlar düştü" denirmiş. Bizdeki gibi zarlar atıldı artık, ok yaydan çıktı.

Alman ressam doğru görmüş. Evet, zarlar atıldı ok yaydan çıktı dostlar. Düşünüldü, mevcut konjenktür değerlendirildi, karar verildi, harekete geçildi. Bir muhasebe için uygun bir zamandır yılbaşı. Dönüp geriye bakıldığında geçilen yolun uzunluğu daha iyi anlaşılmakta.

Yasallaşma sürecinden söz açmaktayım. Azımsanmayacak ilerleme kaydedildi 1988'de. Süreç henüz tamamlanmış olmaktan çok uzak elbet, ama şurası da bir o kadar açık ki, artık geriye dönülemiyecektir iktidarlarca. O aşılmış, bitmiştir. Bundan sonrası adım



adım yeni ilerlemelerdir. Şimdi hesaplı riskler dönemidir, yeni yeni alanlarda iktidarın sıkıştırılması dönemidir.

Bu dönemi aynı zamanda, çağdaş yasal komünist partisinin, toplumsal bir gereksinim olan partinin, katkısını esirgemeyen herkesin elbirliğiyle inşa süreci olarak da tanımlayabilirsiniz isterseniz. Kuşkusuz inşa'yı sözcüğün en geniş, en kucaklayıcı anlamıyla kullanıyorum. Gerçekten programı, görüşleri üzerine yapılan ve yapılacak tartışmalarla, üyesi yandaşı ile o da yoğrulmakta biçimlenmektedir gün gün. İktidarı gerileten her yeni adım, içimizde, aramızdaki her yeni tartışma, değerlendirme, söylenenler, yazılanlar, hem yapıya yeni bir tuğla oluyor, hem de tuğlayı koyan ve koyacak olanları ortaya çıkarıyor. Çağdaş yasal komünist parti, hepimizin, her katkılı olanın ellerinde oluşuyor.

Bunu şunun için söylüyorum. Çünkü bana öyle geliyor ki kimilerimiz şöyle statik bir kalıp içinde bakıyor soruna. Sanki bir gün bir eşref saat gelecek -nasıl gelecekse o- o zaman yasal komünist partisinin önündeki bütün engeller, fiili ve hukuki, kalkmış olacak. İşte o zaman birileri -kim olacaksa bunlar-, diğerlerine çağrıda bulunacak; "artık zamanı geldi, buyurun gelin, görüşüp konuşalım, hep birlikte bu sorunu çözelim. Parti'yi kuralım" diyecek. Ve o anı vakitte, birden herkes, kendini o güne kadar oluşmuş kişiliğinden, geçmişinden, bulunduğu yerden, arkadaşlıklarından vb. tümüyle soyutlayarak ileri sürülecek yüksek fikirleri gerçekleştirmek için taptaze bir ruh ve inançla ileriye atılacak. (Elbette geçmişe, bizzat kendi geçmişine de eleştirel yaklaşım, geçirilmiş deneyimlerden dersler çıkarma, ayrılık değil, birlik noktalarını vurgulama... gibi konular, hepimizin katıldığı istemler değildir burada söz konusu edilen. Kendinden geçmişinden, bulunduğun yerden, hepsinden birden koparak adeta üzerinde hiçbir yazı bulunmayan ak kağıt gibi işe başlamadır önerdikleri.)

Durumu karikatürize ediyorum sanılmasın. Kimimizin ileri sürdüklerini tabii doğrultusunda biraz geliştirdiğimiz takdirde kafamızda karşımıza çıkacak olan yukardaki tablodan başkası olmamaktadır. Kimimiz için ise -ki bu da yukardaki görüşle çoğu kez içiçedir-, bunlar içinse, şimdiye kadar alınan mesafe gelinen nokta vb. lafıgüzaftır. Ezeli safdil iyimserliğimizle kendi kendimizi aldatmaktır. En iyimser olasılıkta bile bu yolun sonunda hinlerin tuzağı bekliyor olabilir bizi, bir Osmanlı çözümüdür en fazlası. Oysa yapılacak şey vardır ve basittir. Bugünkü hukuki çerçevede yasal bir partinin kurulması, kurulacak partinin ise bu hukuki çerçeveyi değiştirmek için çalışmalar yapması. Bu çalışmalarla günün birinde o hukuki çerçevede aşılabilir, belki de aşılıp aşılmaması anlamsızlaşır artık. Hem yasal bir partinin elindeki olanaklar elbet diğerleriyle kıyas kabul etmez derecede geniş olacağından o "günün biri" çok daha ivedi olarak karşımıza gelecektir. Hem geçmişte de örnekleri yaşanmıştı böyle çalışmaların, sonuca ermese de yaşandığı sürede fiili geriletmeler, kadükleştirmeler de olmuştu hatta. Böyle bir olanağı nasıl yabana atar ve daha zor, daha güç koşullarda savaşımı öngörebiliriz, akıl alır gibi değil.

Sapsağlam görünen yukardaki tezin eksik kalan bir küçük noktası var, hafifsenen, önemsenmez görünen ve öyle de gösterilmeye çalışılan bir noktası: Ad konusu. Geçmişin, geçmişte olanların aynen yinelenmesine olanak olmadığını bir yana koyalım, gerçekten meşhur hikayedeki püf noktası durumundadır. Bu, sorunun düğümlendiği noktadır. Öneminin ne kadar altı çizilse, ne kadar tekrar tekrar bu konuya dönülse azdır ya, burada kısaca basit bir sonuca işaret etmekle yetinilecektir.

Komünist adını taşımayan, bugünkü hukuki çerçeveyi aşmayan bir parti eskaza kurulsa ve bu parti, bir yandan da üyelerinin kimlikleri, diğer işçi partileriyle ilişkileri vb. ile hukuki çerçevenin ötesinde bir görüntüyü sergileseydi -paradoksal gibi görünür ama asıl o zaman önünde hep yeşil ışığa rastlayacaktı- iktidar nasıl rahat bir nefes alır, ne kadar sevinirdi kimbilir. O sevinçle bizler de hemen serbest bile kalırdık belki de, görüntüyü daha da kuvvetlendirmemiz için. Herşey isteğince çözümlenmiş, yerli yerine oturmuş olurdu. Sayın bakanlar, bütün yurtdışı gezilerinde artık illallah dedikleri, gittikleri her yerde karşılarına çıkan, Kutlu-Sargın'ın durumunun ne olduğu, Komünist Partisine özgürlük konusunda neler yapılmış olduğu sorularına kem küm yanıt yetiştirmekten hemencecik kurtulur, bizim demokrasimizin de onlarınkinden geri kalmadığına Partiyi tanık gösterir -geçmişte bunun da örnekleri görülmüştür-, aşırı olmama kaydıyla kimi çerçeve dışına taşmalara da göz yumulur, hem de bilinçle göz yumulduğu özellikle belli edilir; zamanı geldiğinde de -bir eşref saattir bu da- hukuki çerçevenin de mutlaka değiştirileceği ileri sürülerek, bu arada cezaların azaltılması gibi esasa dokunmayan kimi rötuşlar da yapılırdı.

Ne partisi içinde yeni çalkantılar ve destekçi eğilimler arasında yeni fırtınalar yaratmadan, ne de kendimizi bildik bileli kitleler karşısında başlıca silahı olan antikomünizmin kırılıp parçalanmasına gerek kalmadan yedeğinde hazır tutarak, hemen hiçbir şey vermeden çok şey elde etmiş olmanın gönül rahatlığına kavuşurdu iktidar. Tam da korkulan Osmanlı çözümü olurdu bu.

Yok, hayır. Bu olanak iktidara bahşedilecek değildir. Hele bugün erişilen noktada ad konusu başlıbaşına sorunun özünü ifade etmektedir. Kitle psikolojisi gibi düşüncelerle yaklaşılamaz, yaklaşılmamalıdır bu konuya. Antikomünizm ergeç yerle bir edilmeden, bu demode ama iktidarların her başı sıkıştıkça başvurmaktan çekinmediği silah bir daha geri dönmemecesine parçalanıp atılmadan, bir iktidar, hatta uzun süreli bir gelişim söz konusu olabilir mi? İşin püf noktası, sorunun özü burada işte.

Naif ressam haklıdır. Zarlar atılmıştır; yani karar verilmiş, harekete geçilmiştir. İktidar, başka hiçbir olanak, hiçbir yolla elde edilemeyecek biçimde adım adım geriletilmekte, adım adım yeni mesafeler kazanılmaktadır. Dişle, tırnakla söke söke. Ve de çağdaş yasal komünist partisi taş taş, tuğla tuğla inşa edilmektedir elbirliğiyle. Güçlerimizi daha da birleştirdiğimizde, kenarından dolaşmayı bir yana bırakıp hep birlikte dosdoğru sorunun özüne, kalbine yöneldiğimizde -ki aynı zamanda genel demokrasi savaşımının da özüne yönelmektir bu- kuşkusuz daha etkin olacak, daha kısa sürede kesin sonuca varacağız.

Yineliyelim. Elbirliğiyle inşa ediyoruz çağdaş yasal komünist partimizi. Ve bir gün yasal çerçeve buna olanak verecek kesin değişime uğradığında belki biz partimizin çatısını dahi çatmış olacağız, çoktan.

Yeni yılda en iyi dileklerle.■

Aziz Nesin hukuk düzenini sorguluyor

"ASKERİ DARBE YAPANLARI DAVA EDEBİLİR MİYİM?"

***Aziz Nesin:** Cumhuriyeti kollama ve korumanın askeri hükümet darbesinin gerekçesi olamayacağına inandığıma göre ve bana tersi de kanıtlanamadığı sürece, ben bir yurttaş olarak, gördüğüm bu yasaya aykırılık dolayısıyla, söz konusu yasayı bozanlar için mahkemeye başvurup aleyhlerine dava açabilir miyim?*

Ünlü yazarımız Aziz Nesin, *"Askeri darbeleri dava edebilir miyim?"* diye soruyor.

Aziz Nesin, daha önce de, *"Cumhurbaşkanını (ya da MGK'nın Başkanı Kenan Evren'i) dava edebilir miyim?"* diye sormuştu ve *"Hayır, dava edemezsin"* yanıtını almıştı...

Geçtiğimiz yıllarda yitirdiğimiz, değerli bilim adamı *Murat Sarıca* için 1988 yılında, *Aybay Yayınları* tarafından İstanbul'da yayımlanan, *"Murat Sarıca Armağanı"* adlı kitapta, Aziz Nesin'in *"Yanıtı alınamayacak mektup"*'u da yeralıyor. Yazarımız, yukardaki soruyu Murat Sarıca'ya yazdığı bu mektubunda, şöyle soruyor:

"Cumhuriyeti kollama ve korumanın askeri hükümet darbesinin gerekçesi olamayacağına inandığıma göre ve bana tersi des kanıtlanamadığı sürece, ben bir yurttaş olarak, gördüğüm bu yasaya aykırılık dolayısıyla, söz konusu yasayı bozanlar için mahkemeye başvurup aleyhlerine dava açabilir miyim? Açabilir de, bu dava benim düşüncem doğrultusunda sonuçlanırsa, bundan sonra askerler cumhuriyeti kollamak ve korumak gerekçesiyle askeri darbe yapamayacaklar demektir. (Askeri darbe için başka bir gerekçe bulabilirler.) Şunu demek istiyorum ki, sorun ve dava, kişisel değil, toplumsaldır."

Aziz Nesin, Cumhuriyet tarihimizde beş askeri darbe girişimi olduğunu, bunlardan ikisinin sonuçlanmadığını, üçünün ise onar yıl arayla gerçekleşerek, hükümeti ele geçirdiğini vurguladıktan sonra, gerçekleşen tüm darbelerin hukuksal geçerliliklerinin gerekçesini, Türk Silahlı Kuvvetler İç Hizmet Yasası'nın 35. maddesinde bulduklarını belirtiyor.



▶ Aziz Nesin, aydınların 12 Eylül'e karşı tutumlarını göstermek için Evren'in davetini bir fırsat saydığını açıklamıştı.

TSK İç Hizmet Yasası'nın ilk kez 14 Haziran 1935 tarihinde yasalaştığı kaydedilen yazıda, yasanın bugüne kadar geçirdiği evreler inceleniyor. Anayasalar ve Ordu İç Hizmet Yasası'nın askeri darbelerin hukuksal gerekçeleri yapılamayacağı da ayrıntılı bir biçimde inceleniyor.

Bu arada Aziz Nesin, 27 Mayıs 1961 tarihinde yürürlüğe giren 211 sayılı Ordu İç Hizmet Yasası'nın 35. maddesini anımsatıyor. Anılan maddede, *"Ordunun vazifesi; Türk yurdunu ve Anayasa ile tayin edilmiş olan Türk Cumhuriyetini kollamak ve korumaktır"*, deniyor. Nesin, bu maddeyi *"Dilbilgisi, anabilim, dil mantığı bakımından yanlış olan bir tümcenin hukuk bakımından doğruluğu söz konusu bile olamaz"*, diye niteleyerek Murat Sarıca'ya sesleniyor:

"Senin yerine, yaşayan hukukçulardan yanıt bekliyorum."

Aziz Nesin, bu çağrıyı yaptıktan sonra, mektubunda dile getirdiği istemleri için harekete geçerek, çerçeve içinde verdiğimiz çağrısını Türkiye'nin tüm barolarına, hukuk kurumlarına, hukukçularına, hukuk bilimcilerine, savunmanlarına gönderiyor.

"12 Eylül adaleti"nin, başlangıcı olan darbeyi dava ederek sorgulanması girişimi sonuç alınan bir ilk adım olabilir mi? Askeri darbelerin önlenmesi bilinci böylelikle kurumsallaşabilir mi? Kamuoyunun demokratik istemlerine sahip çıkma kararlılığı, bir bakıma bu soruların da yanıtını verecektir.□

"Halkımızın askeri darbeleri istemediği açıktır."

Cumhuriyet tarihimizde iki kez askeri darbe girişimi sonuçlanamamış, üç askeri darbe de onar yıl arayla gerçekleşerek hükümeti ele geçirmiştir.

Her askeri yönetim, kendilerinden sonra bir askeri darbenin daha yapılmasını istememiş ve bunun önlemlerini almaya çalışmıştır. Ülkemizde örgütlü ve örgütsüz bütün halkımızın askeri darbeleri istemediği açıktır. Ulusça hepimizin dileği, bir dördüncü askeri darbenin olmamasıdır. Bu dileğimizin yerine gelmesi için, askeri darbelere olanak hazırlayan dayanakların ortadan kaldırılması gerekir. Bu dayanaklardan biri ve en önemlisi, hukuksal olanıdır. Bu hukuksal dayanak, Türk Silahlı Kuvvetler İç Hizmet Yasası'nın 35. maddesidir. Askeri darbeler, bu maddeye dayanılarak yapılmaktadır. Bu, şu demektir: Bundan sonra da aynı yasa maddesine dayanılarak, olası bir askeri darbe yapılabilir.

İnanıyorum ki, bu konuda düşünmemiz gereken şudur: Türk Silahlı Kuvvetler İç Hizmet Yasası'nın 35. maddesi gerçekten de askerlerin hükümeti ele geçirmelerine hukuksal bir dayanak olabilir mi? Sözkonusu yasa maddesinin, askeri darbelere hukuksal dayanak olamayacağı kanısındayım. Bu düşüncemi "Murat Sarıca Armağanı" adlı kitaba(*) yazdığım ve tıpkıbasımını ilişikte sunduğum yazıda açıklamaya çalıştım.

Konunun önemi açıktır. İşbu hukuksal konunun hukukçular (hukukbilimciler, hukuk öğretim üyeleri, yargıçlar, avukatlar) ve aydınlar arasında geniş toplantılarla tartışılması sonunda bileşik bir düşünceye ve ortaklaşa bir karara varılmasını öneriyorum. Bu toplantıları düzenlemeleri dileğiyle de, barolara ve hukuk örgütlerine başvuruyorum.

İlişikte sunduğum tıpkıbasım yazımı lütfen okuyarak, sizce böyle toplantıların gereği olup olmadığını, toplantıların yapılmasından yanaysanız toplantılara katılıp katılamayacağınızı, bu konuda başka önerileriniz varsa onları da bildirmenizi rica ederim.

Saygılarımla.

Aziz Nesin

(*) Murat Sarıca Armağanı, Aybay Yayınları, Kültür Dizisi 2, 1988.

Aziz Nesin, Evren'in davetini reddetti

"Cumhurbaşkanıyla davalıyım"

***Aziz Nesin:** "Ben bu çağrıyı yapan Cumhurbaşkanı ile davalıyım. Ayrıca İnsan Hakları Komisyonu'na şikayette bulundum. Şimdi davalı olduğum bu kişinin elini nasıl sıkarım."*

Cumhurbaşkanı Kenan Evren'in çok sayıda sanatçı, bilim adamı ve sporcuya çağırdığı davet, 9 Ocak akşamı Çankaya Köşkü'nde gerçekleştirildi. Bilindiği gibi, Evren'in çağrılıları arasında yeralan pekçok aydın, çağrıya olumlu karşılık vermediler ve sözkonusu çağrıyı çeşitli açılardan eleştirdiler. Bu tepkilere günlük basında da geniş biçimde yer verilmesi, pek büyük olasılıkla, Çankaya'yı tedirgin etmiş olmalıdır.

Bu arada, Aydınlar Dilekçesi girişiminin öncülerinden olan *Aziz Nesin*, 7 Ocak günü Ankara'da düzenlediği basın toplantısında, *"sağcı ya da solcu, tüm Türkiye aydınlarına"* çağrıda bulunarak, Cumhurbaşkanı Kenan Evren'in verdiği davete katılmamalarını istiyordu.

Söz konusu çağrının, aydınların Evren'e karşı tutumlarını belirlemek için *"tarihsel bir fırsat"* olduğunu söyleyen Aziz Nesin, *"Demokratik Türkiye aydınlarının bu tarihsel fırsatı kaçırmayarak, çok iyi kullanacaklarını umuyorum"*, diyordu.

Çağrılı yazar ve sanatçıların hangi ölçülere göre seçildiğini de bilmediğini vurgulayan Nesin, örneğin *Fazıl Hüsnü Dağlarca, Bekir Yıldız, Nezihe Meriç, Demirtaş Ceyhun, Vedat Günyol, Oktay Akbal* ve daha başkalarının neden unutulduğunu soruyordu.

Aziz Nesin, basın toplantısında, daha önce de *Fahri Korutürk'ün cumhurbaşkanlığı döneminde böyle bir çağrı aldığını ve o davette Korutürk'den kaynaklanmayan kimi olumsuz durumlarla karşılaştığını söyledi. Cumhurbaşkanı Evren'in kendisine ve "Aydınlar Dilekçesi"ne imza atanlara "vatan haini" dediğini anımsatan Aziz Nesin, şöyle diyordu: "Ben bu çağrıyı yapan Cumhurbaşkanı ile davalıyım. Ayrıca, Avrupa İnsan Hakları Komisyonu'na şikayette bulundum. Şimdi davalı olduğum bu kişinin elini nasıl sıkarım?"*

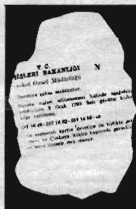
Aziz Nesin basın toplantısında daha sonra özetle şunları söylüyordu:



▶ Aziz Nesin'in Cumhurbaşkanını dava etmesi şimdilik engellenmişti. Darbeleri dava edebilmek için, hukukçuların yardımını istiyor.

"Tepkim, Evren'le olan çatışmamla ilgili bir olay değildir. Aramızdaki dava da bireysel değil, toplumsal bir olaydır. Çünkü 'Aydınlar Dilekçesi'ni imzalayan üç bine yakın kimseyi 'vatan hainliği' ile suçlamasına karşı bir tepkidir.

Bizim bu toplantıya çağrılmamız gerekirdi. Bana öyle geliyor ki, Kenan Evren bir oyuna getirildi. Dışişleri Bakanlığı'nda, Kültür Bakanlığı'nda kendisini sevmeyen insanlar, onu zor duruma düşürmek için özellikle böyle davranmışlar. Eğer böyle değil de listeyi kendisi yapmışsa, bir cumhurbaşkanına yakışmayacak kurnazlık yapmıştır. Bu da güzel değil."□



T.C.

BİR DAVA... BİR ADAM

Yüzlerce genç insanın işkence görmesine, mapus damlarında çile doldurmasına tanık olmuş, yüzlerce genç insanın evsizliğini, yurtsuzluğunu, işsizliğini yaşamış 40 yıllık bir hukuk adamını ağlatan düzenin utanması gerekmez mi?

▶ *Halit Çelenk: "Kırkıncı yılını dolduran savunma mesleğimin tümüne yakın bir bölümünü Ceza Yasası'nın 141-142. maddelerinde somutlaşan düşünce suçları ile mücadeleye verdim."*

■ **Jülide Gülizar**

Aynı isim altında açılmış bir davanın bir bölümünde avukat, bir bölümünde sanık olmak daha önceleri pek görülmemişti. Yani bir zamanlar, avukat avukatlığını bilirdi, sanık sanıklığını. Sonra bir 12 Eylül geldi ülkeye. Bunlar birbirine karıştı.

Kurulu düzeni eleştirmek, ezilenlerden söz etmek, bugün olduğu gibi, her zaman yargı önüne çıkarılmak için bir nedendi. 12 Eylül bu nedeni daha da geçerli kıldı.

Cumhuriyet Türkiyesi'nde Ceza Yasası'nın en işlek maddeleri 141-142 oldu.

"Kırkıncı yılını doldurduğum savunma mesleğinin tümüne yakın bir bölümünü Ceza Yasası'nın 141-142. maddelerinde somutlaşan düşünce suçlarıyla mücadeleye verdim.

...Bu maddelerin kaynağına inmek istedim. Ceza Yasamızın alındığı İtalyan Cezası ve Hukuku üzerine araştırmalar yapan öğretim üyeleriyle görüştüm. Onların yardımıyla 141-142. maddelerin kaynağı olan, 1926 yılında Mussolini İtalyası'nda yürürlüğe konulan **Devleti Koruma Yasası**'nı ve İtalyan Parlamentosu'nda bu konuda yapılan görüşmeleri içeren Resmi Gazeteleri, getirterek inceledim. Bu çalışmalardan sonra **141-142 Üzerine** adlı bir kitap yazdım. **520 sayfalık** bu kitapta...."

Bir ülkenin hukuk adamları için hiç söylenmemesi gereken, söylenmesi insanın içini acılarla dolduran bu sözler ünlü Avukat Halit Çelenk'in **ABECE** dergisinde yayınlanan bu yazısından dolayı çıkarıldığı DGM'de söylüyordu bu sözleri Çelenk ve sorgusunun bu bölümünü şöyle bitiriyordu.

"Sanıyorum ki, 40 yıllık bir çalışmadan sonra 141-142. maddelerin niteliğini, ekonomik, sosyal ve siyasal yönlerince yeterince öğrendiğimi söyleyebilirim. Ama yine de 40 yıl düşünseydim, savunma mesleğimin 41. yılında **Hukuk Açısından Demokrasi Üzerine** yazdığım bir sayfalık yazıdan ötürü hakkında 141/1 maddeden dava açılacağını aklıma getirmezdim. Ama yanılmışım. Bugün sayın Savcı böyle bir dava açtığına göre, şimdi anlıyorum ki, ben bu maddeleri öğrenememişim."

Halit Çelenk sorgu ifadesinde Türkiye'de hukuksal düzenlemelerdeki baskıları, aksamaları, çelişkileri ve gariplikleri anlatıyor. TV reklamında gördüğü ve alamadığı bir çikolatayı 'çalan' 12 yaşındaki çocuğun tutuklanıp saçlarının kesildiğini, ellerine kelepçe vurulup cezaevine götürülürken babasını görünce utancından yüzünü kapattığını...

Bir ülkede hâlâ, 40 yıl boyunca elinden gelip geçen davalarda piştiği katılaştığı sanılan bir avukatı ağlatan tabloların yaşanması ne acı. Yüzlerce genç insanın işkence görmesine, mapus damlarında çile doldurmasına tanık olmuş, yüzlerce genç insanın evsizliğini, yurtsuzluğunu, işsizliğini, eş'sizliğini paylaşmış, dinmeyen durulmayan kinlerin darağacına gönderdiği üç gencin idam gecesini yaşamış 40 yıllık bir hukuk adamını ağlatan düzenin utanması gerekmez mi?

Belki de bu yüzden, daha sorgu aşamasında, Çelenk'i savunan avukatlar yerlerinden fırlayıp "bu dava baştan aşağı ideoloji kokuyor, bu dava Türk Adaleti için bir lekedir, bu dava savunma mesleğine gözdağı vermek amacıyla açılmıştır ve o nedenle derhal bitirilmelidir, hemen bugün" diye haykırıyorlar, belki de bu yüzden "Türk Adaleti'nden bu lekenin silinmesi ve savunmaya yöneltilen bu tehdidin kırılması" doğrultusunda bir karar verilmesini istiyorlardı.

Halit Çelenk'i binden fazla avukat savunmak istemişti. Binden fazla vekâlet alınmıştı kendisinden. Ve bu sayıdaki avukatı temsilen, duruşmaya Türkiye Barolar Birliğinin, Ankara, İstanbul, İzmir barolarıyla, İnsan Hakları Derneği'nin başkanları katılmıştı.

Dava elbette "hemen o gün" bitirilmedi, Aralık ayının son günlerine bırakıldı. İkinci duruşmanın ilk bölümünde Halit Çelenk yine, aynı davada yargılanan Yayıncı-Yazar **Muzaffer İlhan Erdost**'un avukatı olarak yer aldı. Erdost'tan sonra yine sırtından cübbesini çıkarıp yerine koydu ve sanık parmaklıklarının arkasına geçti. Parmaklığın kapısını kendisine yine Muzaffer İlhan Erdost açtı. Yine bir ibret tablosu yaşandı. Duruşma salonuna binbir güçlükle girebilen az sayıda dinleyici bu tabloyu yine yürekleri burkularak izledi. Ve Halit Çelenk yine bir anıt gibi dikilerek -ama yine içi acıyla dolarak- sözlerine başladı.

Ve yaşanan dönemi bir cümleyle tanımladı:

"Eğer bir ülkede 12 Eylül gibi bir baskı düzeninin yasaları eleştirildiği, bu yasaların insan haklarına ve Hukuk Devleti ilkelerine aykırı olduğu, bu yasalarla demokrasinin bağdaşmayacağı söylendiği için bir hukukçu hakkında dava açılabiliyor ve 15 yıla varan ağır hapis cezası istenebiliyorsa, o ülkede demokrasinin varlığından sözetmek bir güldürüden öteye gidemez."

Bu dünyada herkesin bir mutluluk anlayışı vardır. Mutluluk kaynağı her insan için değişiktir. Örneğin paradır, makamdır, serüvendir, kadındır, erkektir, içkidir, seyahattir, pahalı giysiler, lüks restoranlardır... Ama kimileri de "bir başkadır benim mutluluğum" şarkısını söylerler. Ve derler ki:

"Kırkıncı yılını dolduran savunma mesleğimin tümüne yakın bir bölümünü Ceza Yasası'nın 141-142. maddelerinde somutlaşan düşünce suçları ile mücadeleye verdim. Sayısını hatırlamıyorum, hesabını da yapmadım, ama bu maddelerle yargılanan binlerce insanı savundum. Yazarları, sanatçıları, yayıncıları, profesörleri, doçentleri, TRT'cileri, yargıçları, savcıları, avukatları, doktorları, sendikacıları, işçileri, mühendisleri, memurları, saz şairlerini, öğretmenleri, öğrencileri savundum. Yurt içinde ve dışarda önemli görevlerde bulunan, yaşayan birçok insan zaman-zaman bana, falan tarihde kendilerini savunduğumu hatırlatırlar. Düşüncelerinden ötürü yargılanan insanları savunmanın özel mutluluğunu duyarım. Başka mutluluklara benzemeyen bir mutluluğu...!"□

Radikal demokrasi

Haydar Kutlu
TBKP
Genel Sekreteri

En zorlu dönemece girmiş bulunuyoruz. Bir şeye karşı olmada birleşmek kolaydır ama, bir şeyi kurmada birleşmek çok zordur. 12 Eylül'ün başından beri, 12 Eylül'e karşı olma noktasında yer yer işbirliklerine varan fiili bir mutabakat oluştu. SHP, DSP, DYP, RP de içinde, geniş bir rejim karşıtı güç ortaya çıktı. Herbiri, farklı derinlikte olsa da, demokrasi istiyordu. İkinci etaba geçerken bu güçlerde farklılaşmaların olacağını belirtmiştik. Oluyor da.

İşte şimdi bu ikinci etabın içindeyiz. "Neye karşı" birlikten "ne için" ya da "Nasıl bir demokrasi için" birliğe geçiliyor.

Ülkemizde demokrasiye geçiş sürecinin özgün karakteri birinci etaptaki fiili mutabakat genişliğini olabildiğince koruyarak, bu ikinci etabın görevlerini yapabilmeyi gerektiriyor. Zira çok önceden de görülür hale gelmişti ki, bizde demokrasiye geçiş Portekiz'deki ve hatta Yunanistan'daki gibi tek hamlede başlamayacak, uzun, sancılı bir geçiş süreci yaşanacaktır. Bu süreç dümdüz gelişmeyecek, inişli çıkışlı olacak, ileriye sıçrayışlar, gerileyişler içinden geçecektir. Bu nedenle "neye karşı"da kurulan fiili mutabakatı olabildiğince korumaya çalışmak gerekecek.

Yolun zorlu ve dikenli oluşu bu genişliği korumak için çaba harcamayı zorunlu kıldığı gibi, nesnel koşullar "Nasıl bir demokrasi?" sorusunun "11 Eylül'den daha geniş bir demokrasi" yanıtında bir mutabakat sağlamayı olanaklı kılıyor. Bu konunun genel çerçevesine geçen yazımızda değinmiştik.

12 Eylül çözülemiyor ya da daha tam deyişle milim milim bir çözülme süreci yaşanıyor. Yalnızca iki nedenine değinmekle yetinelim: Birincisi, geleneksel devletteki çözülme 12 Eylül'ün çözülmesini önlüyor. 12 Eylül istese de 11 Eylül'e dönemiyor. Bir bakıma 12 Eylül tarihin "görünmez eli" görevini görerek, 11 Eylül'ü, yani topal "parlamentarist" demokrasiyi yoketti. İkinci olarak, 11 Eylül'e dönmek olanaklı olsa bile, başta demokrasi olmak üzere her alanda toplumun talepleri öylesine radikalleşmiştir ki, 11 Eylül bu taleplere yanıt veremez. Daha geniş, yeni bir demokrasi kendini dayatmaktadır. Türkiye buraya oturmadan istikrar sağlanamaz. Böyle bir demokrasiyi ise, hiçbir politik güç tek başına gerçekleştiremez. Bu nedenle ulusal çapta demokratik mutabakat zorunludur. Öyle sanıyoruz ki, yapılacak olan yerel seçimler bu zorunluluğu daha açık biçimde kanıtlayacaktır. Cumhurbaşkanlığı seçimi mutabakat gerekliliğini gündeme çıkaran sorunlardan biridir.

Demokratik mutabakat sınıfsal, ideolojik bir uzlaşma değildir. Tam tersine ancak her sınıf ve katmanın kendi sınıfsal talepleri ve ideolojik gerçekliği bir rejim, 12 Eylül öncesinden daha geniş bir demokratik rejim olabilir. Bu, çoğulcu demokrasidir. Mutabakat ancak böyle bir demokrasi üzerine olacaktır. Katılımcılık ise, bu sosyo-politik güçlerin böyle bir rejimin kurulması için bugünden, tüm baskı ve engellere rağmen mücadele ile yerlerini almaları demektir.

Bu söylediklerimiz, "demokratik hakları genişletme" politikası ile "demokrasiyi kazanma" politikası arasındaki ayrımları da görmemizi gerektiriyor. Birincisi, doğrudan rejim sorunu olmayan hak ve özgürlükleri kazanma ve genişletme demektir. Hak ve özgürlüklerimiz için mücadele ediyoruz, edeceğiz ama, bugün mücadeleyi bununla sınırlamak, arkasına ne kadar devrim, sosyalizm gibi keskin sözler eklenirse eklensin geri bir adım olur. Üstelik de başarısızlığa götürür. Bir geçiş ve istikrarsızlık evresinde elde edilen kazanımların hiçbir güvencesi olmadığı gibi, varolan çok önemli potansiyel de boşa harcanmış olur. Demokrasiyi kazanmak ise, politik demokrasi yani politik rejimin demokratikleştirilmesidir. Bu, radikal demokrasidir.

Politik demokrasi, nasıl bir demokrasi sorusuna verilecek yanıtlarla çizilecektir. Böyle bir rejim üzerine mutabakat, aynı zamanda onun inşaası sürecini başlatmaktadır. Bu, demokratik yenilenme sürecidir. Bize göre bu hedeften hiç de uzakta değiliz.

Politik rejimin demokratikleştirilmesi temelinde açık ya da zımni mutabakatın belirttiğimiz üzere nesnel bakımdan koşulları olgundur. Zorluk öznel etmenlerdedir. Buna gelecek yazımızda değineceğiz. Bitirirken, şu gerçeğin de altını çizmek isteriz.

TBKP'nin yasallaşma girişimine kimi dar bakışların olduğunu görüyoruz. Bu girişime, yalnızca bir Komünist Partisi'nin yasal kuruluş "koşulları" açısından bakmak yetersizdir. Dün böyle bakılabilirdi (yani 12 Eylül öncesinde); buradan çıkarak, başka yol ve araçlarla önce varolan yasal çerçevenin genişletilmesi düşünülebilirdi. Bu başarıldığında bir "de" Komünist Partisi yasal kuruluşa kavuşmuş olurdu. Bu durumda da demokrasimiz kuşku yok çok şey kazanırdı. Ama bugün TBKP'nin yasallaşması girişimi doğrudan doğruya yeni bir demokratik rejimin koşullarını hazırlama girişimi, ona katkı demektir. Onunla üst üste düşmektedir. İşte günümüzde bu sorunun ayırdedici yanı budur.■

İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'nin 40.Yılında

TÜRKİYE İNSAN HAKLARININ NERESİNDE?

İnsan Hakları ikinci kurultayı

Türkiye 1988 yılında, insan haklarının daha derin tartışılmasına yol açan önemli gelişmelere ve etkinliklere sahne oldu. Bunların başında, "düşünce ve örgütlenme özgürlüğü" üzerine en yetkili ağızları bile konuşmaya zorlayan Komunist Partisi tartışması ve bu tartışmayı gündeme getiren TBKP Davası akla geliyor. Ayrıca, tüm hızıyla süren diğer politik davaları, insanlık onuru ve onurlu bir "yaşam hakkı" uğruna cezaevlerinde gerçekleştirilen ölümüne direnişleri ve en temel insan haklarından biri olan "yurttaşlık hakkı"nı tartışmaya açan, 8 politik göçmenin yurda dönüş girişimini saymak gerekiyor. Bunun dışında, işçilerin, aydınların, kadınların, gençlerin ve diğer toplumsal kesimlerin her biri, aslında insan hakları bütününün bir yönünü gündeme getiren hak arama girişimlerini de sayabiliriz. Kuşkusuz bir de, insan haklarını daha doğrudan ve daha bütünlüklü dillendiren iki kurultaydan söz etmemiz gerekecek. İnsan Hakları Derneği'nce Ankara'da 1 Ekim 88'de düzenlenen "1402'likler-Öğretim ve Çalışma Hakkı Kurultayı" ve yine İHD tarafından 10 Ağustos 88'de düzenlenen "İnsan Hakları İkinci Kurultayı..."

Ülkemizin önde gelen aydınlarının katılıp görüş belirttiği bu iki kurultayın ikincisinde, insan hakları sorunu çok yönlü olarak ele alınıp, insan hakları ile demokrasi ve çağdaşlığın bağı üzerinde duruldu. Sonuçta, bu yıl tüm dünyda, Birleşmiş Milletler üyesi olan her ülkede yanıtı aranan bir sorunun Türkiye ile ilgili bölümü büyük ölçüde yanıtlandı.

— "İnsan Hakları Evrensel Bildirisi'nin 40. yılında, Bildirgede yer alan haklar ne ölçüde yaşama geçirildi?"

Bilindiği gibi bu iki kurultay gerçekleşirken, "insan haklarıyla ilgili talep ve girişimlerin sözcülerinden biri olma"yı hedefleyen gazetemiz ADIMLAR, henüz yayın yaşamına başlamış değildi, ancak hazırlıklarımız sürüyordu. O sırada, her iki kurultayın da dile getirilen görüşlerin önemine karşın, günlük basında yeterince ilgi görememiş olması nedeniyle, çıkacak olan ilk sayılarımızda mutlaka yer alması gerektiğini düşünmüş, bu doğrultuda hazırlık yapmıştık. Nitekim ilk sayımızda bu konuda verilmiş bir sözümüz de vardı. Şimdi bu sözün bir bölümün yerine getiriyor, insan haklarıyla ilgili geçtiğimiz yılın en kapsamlı etkinliklerinden biri olan, "İnsan Hakları İkinci Kurultayı"nda dile getirilen görüşleri, yine aynı konuda, Prof.Dr. Cahit Talas ile yaptığımız söyleşiyle birlikte sunuyoruz.

Evet: "Türkiye insan haklarının neresinde?"

- *Üç ayrı konuda düzenlenen oturumlara, tanınmış bilim adamları ve hukukçular katıldı.*
- *Kurultayın "İnsan Hakları Günü'ne ve politik göçmenlerin dönüşüne rastlaması ilgiyi artırdı.*
- *Avrupa Parlamentosu üyesi Wolfgang Von Nostitz İçişleri Bakanlığı'nın izin vermemesi üzerine Kurultay'da konuşamadı.*
- *Kurultay'da konuşan SHP ve Sosyalist Parti genel başkanları, yurttaşlıktan çıkarma cezalarını sert bir dille kınadılar.*

ERDAL İNÖNÜ

(SHP Genel Başkanı)

Kurultaya gönderdiği mesajdan

"Türkiye'nin insan haklarına saygılı bir ülke olduğunu söylemek oldukça güçtür. Oysa Türkiye'nin, insan haklarına saygılı bir ülke olması için hiç bir engel yoktur. Ülkemiz ve insanlarımız bugünkü uygulamalara layık değillerdir. Bunun karşısında yapılacak şeyler son derece basittir. Bu çağda düşüncenin yasak olması ayıptır. 141-142 ve 163. maddeler kaldırılmalıdır. Fikirlerin serbestçe tartışılmasından kavga çıkmaz. Bir ülke vatandaşının ülkesinde yaşaması hakkıdır. Vatandaşlıktan çıkarılma, mantığın alamadığı bir cezadır. Utanılacak bir şeydir. Bu uygulamaların bir an önce kaldırılması gerekir."





ÖZCAN KESGEÇ

(DİSK Sosyal-İş Genel Başkanı ve Adımlar Ankara Temsilcisi)

Çalışma Hakkı ve Çalışma Yaşamının Demokratikleştirilmesi Oturumundaki konuşmasından

"Çalışma hakkı, salt bir iş bulma hakkı değildir. Eğer çalışma hakkından, insanların insanca bir iş edinmesini, ulusal gelirden adil pay alabilmesini anlıyorsak, bu alanlardaki uğraşlar da beraber gelmektedir. Sendika özgürlüğü, çalışma özgürlüğünün somutlanışından başka bir şey değildir. Sendika özgürlüğü, toplantı ve gösteri özgürlüğü gibi. Yoksa, sendikal hak ve özgürlükleri hangi araçlarla yaşama geçireceksiniz?... Çalışma yaşamının demokratikleştirilmesi mücadelesi, siyasi tavır koymadan tümüyle yaşama geçirilip gerçekleştirilemez."

GÜNEY DİNÇ

(Avukat)

Uyrukluk Hakkı ve Siyasal Göçmenlerin Sorunları Oturumundaki konuşmasından

"İnsan haklarına sahip çıkabilmek için, önce bazı engeleri aşmalıyız. İşkence, ölüm cezaları, cezaevlerindeki uygulamalar, ekonomik sorunların yarattığı engeller var. Biz bunları aşmadan insan haklarına sahip çıkamayız, günlük yaşamımızı huzurla sürdüremeyiz... İnsan hakları ihlalleri hep tepeden geliyor. Burada somut bir olgu çıkıyor karşımıza: Türkiye bu yapı içinde tutulmak isteniyor. Tüm siyasal iktidarlar insanın saygı görmediği bir ortam üzerine inşa ediliyor. İşte o zaman insan haklarını savunmak, bir karşı politika olarak bizim gündemimize geliyor. Önce, insana saygının toplumda temel öge olması gerekiyor."





Prof. HÜSNÜ GÖKSEL

(İHD Göçmen Komisyonu Başkanı)

Uyrukluk Hakkı ve Siyasal Göçmenlerin Sorunları Oturumundaki konuşmasından

"Ben hekimim. Hukukla hiçbir ilgim yok. İHD'nin oluşturduğu 'Uyrukluk Hakları ve Siyasal Göçmenler Komisyonu'nda neden görev aldığımı soruyorlar. Ben hukukçu değilim ama insanım. Uyrukluk Hakkı, hangi meslekten olursa olsun tüm insanlar için en temel haktır. Bugün binlerce yurttaşımız ülkelerine dönemiyorlar, başlarına neler geleceğini bilemiyorlar. Yurttaşlık hakkı hiç kimsenin elinden alıalınamayacak, hiç kimsenin alma yetkisinin olmadığı bir haktır. Bunun bilincine, birey ve toplum olarak ulaşmak zorundayız. Bunun için mücadele etmek, insanlık sorunudur. İnsan olabilmenin de gereğidir."

ŞÜKRAN KETENCİ

(Gazeteci-Yazar)

Çalışma Hakkı ve Çalışma Yaşamının Demokratikleştirilmesi Oturumundaki konuşmasından

"12 Eylül'le birlikte en büyük bedeli çalışanlar ödedi... Özünde Türk-İş ile DİSK arasında bir yapı farkı yoktur. Fark, DİSK'in konumu ile Türk-İş'in konumlarıdır. DİSK'in arkasında işçi sınıfı partisi gerçeği vardı. Bunun için DİSK, ibret unsuru haline getirildi... 12 Eylül'ün tahribatını yüzeysel görmemek gerekir. Konu yasalarda yapılacak bir takım değişiklikler de değildir. ...12 Eylül asıl zararını toplumsal yapıda göstermiş, toplum bir noktadan başka bir noktaya gelmiştir. Bunun sonucu tek tek insanların bilincinde de ortaya çıkmıştır. İnsan Hakları bakımından geldiğimiz geri nokta, burada ibret vericidir."



HALİT ÇELENK

(Avukat)

Düşünce ve Örgütlenme Özgürlüğü Oturumundaki konuşmasından

"Düşünme ve örgütlenme özgürlüğü, insan haklarının başında yer alır. Çünkü, başta yaşam hakkı olmak üzere tüm hak ve özgürlüklerin savunulması ve kazanılması, bu özgürlüğün varlığına bağlıdır. Uygar dünyada bu özgürlükler, insan yaşamının ayrılmaz bir parçası haline gelmiştir. Çağımızda uygar toplum örgütlü toplum demektir. Ülkemizde ise düşünce ve örgütlenme özgürlüğüne öteden beri sınırlamalar getirilmiştir. Yarım yüzyılı aşkın bir süreden beri bu sınırlamalar, ülkemizde bilim, sanat ve kültür alanındaki gelişmeyi tıkamış, toplumsal dinamizmi engellemiştir.



FERİT İLSEVER

(SP Genel Başkanı)

Kurultaya gönderdiği mesajdan

"İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'nin 40. yıldönümünü, 227 idam kararının meclis çekmecelerinde bekletildiği bir dönemde kutlamanın utancı içindeyim. Sosyalist Parti hakkında, Anayasa Mahkemesi'nce verilen aklanma kararı, bugün içinde bulunduğumuz koşullarda, partimiz için tabela asma ve üye yazma 'özgürlüğünden'' başka birşey değildir. Bunun dışındaki çalışma alanları, yasalar ve uygulamalarla tamamen kapatılmıştır. Meclisten geçen Yerel Seçim Yasası, bir bakıma küçük partileri ezme yasasıdır. Biz, parti olarak, kitle örgütleri ve düşünceler üzerindeki yasaların kaldırılmasını istiyoruz. Bugün yurtdışından gelen 8 arkadaşımıza, bütün toplumun sahip çıkmasını istiyoruz."



AKIN BİRDAL

(İHD Genel Sekreteri)

İnsan Hakları İkinci Kurultayı açış konuşmasından

"Herkesin dünyaya bakışı aynı olmayabilir. Düşünsel birliktelik de olmayabilir. Ama çağımızda kimi değerler vardır ki, o değerlere bakış, o değerlerin korunması, eylem birliğini, savunma birliğini gerektirir. Bunların başında da temel insan hakları, özgürlükler ve demokrasi gelir. İnsan haklarının korunması, savunulması ve yerleşmesi, demokratik bir rejimin güvencesidir. O nedenle, ülkemizin gündemi, insan haklarına ve demokrasiye sahip çıkmayı gerektirmektedir."



Prof. SADUN AREN

(İktisatçı-Yazar)

Çalışma Hakkı ve Çalışma Yaşamının Demokratikleştirilmesi Oturumundaki konuşmasından

"Tüm haksızlıkların temelinde ekonomik sömürü yatar... Haksızlığa en çok işçiler maruz kalır. Çünkü, emeğini kendi istediği gibi değerlendiremez, kolaylıkla satamaz. Yaşamak için, işgücünü, üretim araçlarına sahip olan birtakım insanlara pazarlamak zorundadır. İşte bunun için 'işçi hakları' diye bir hak var. 'Patron Hakları' olamaz, çünkü patron haksızlığa uğramaz. Hak iddia edebilmesi için ortada bir haksızlığın olması gerekir."



MUSTAFA EKMEKÇİ

(Gazeteci-Yazar)

Uyrukluk Hakkı ve Siyasal Göçmenlerin Sorunları Oturumundaki konuşmasından

"Hükümet yetkililerine, dönen göçmenlerin karşılaşabilecekleri davranışlara ilişkin kaygılarımı iletiyorum. **'Aslında onlara bir şey yapacak değiliz, ama çok gürültülü geliyorlar'** diyorlar. Gürültülü gelmek nasıl oluyor?



Prof. ALPASLAN IŞIKLI

(Sosyal Politika Öğretim Üye

Çalışma Hakkı ve Çalışma Ya nın Demokratikleştirilmesi O mundaki konuşmasından

"80'den bu yana sendikal hakkı ağır darbeler yemiştir. ' lan değişiklikler bir şovdan (gitmiyor. Bu sorunu ülke içinde tışma olanağına sahip olduğu ölçüde, bu sorun düzelir.

İnsan Hakları Evrensel Bildirisi'nden 40 yıl sonra

BÜTÜN DEMOKRASİLER İNSAN HAKLARINA SAYGIYA DAYANIR

Nerede bütün kurum ve kurallarıyla aksaksız işleyen bir demokrasi oluşmuşsa, orada hak ve özgürlükler tartışmalardan uzak tutulmuş ve halkın bilincinde yerleşmiştir.

Adımlar: Bize, insan haklarından ve kabul edilişinin 40. yılına giren İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'nden kısaca söz eder misiniz?

Talas: Bize göre insan hakları, temelinde insanın, insanlık onuruna yaraşır yaşam hakkı bulunan evrensel nitelikte bir hukuktur. Amacı, insanı, devletin aşırı ve zaman zaman beliren keyfi denebilecek yetkilerine ve tasarruflarına karşı korumaktır. "İnsan Hakları" kavramının somutlaşması ve yazılı hukuka yansıması, yeni zamanların ürünüdür. Önce düşüncelerden oluşan bu haklar, zaman içinde kural olma niteliklerine ulaşmışlardır. Sonra devletler kendilerini bu kurallara bağlı saymışlardır. Başlangıçta kendi yurttaşlarına kimi hakları tanımışlar ya da tanımak zorunda kalmışlardır. Daha sonra aynı hakları bütün insanlara tanıma düşüncesine varmışlardır.

10 Aralık 1948'de Birleşmiş Milletler Genel kurulu tarafından kabul olunan **İnsan Hakları Evrensel Bildirisi,** düşünsel ve hukuksal alanda oluşan uzun çaba ve savaşımların ürünüdürler. Onunla birlikte insanlık için yeni bir çağ başlamıştır. Hukuksal bağlayıcılığı olmayan Evrensel Bildiri, gücünü dayandığı ilkelerin değerinden, insanın onurunu yansıtmasından ve benimsemiş oludğu eşitlik ve adalet ilkelerinde somutlaşan ahlaktan almaktadır.

Adımlar: Demokrasi ile insan hakları günümüzde iç içe, özdeş bir durumu belirliyor. Bunu biraz açar mısınız?

Talas: Bütün demokrasiler, insan haklarına ve ona saygıya dayanır. Çünkü demokrasilerin temelinde insan hakları vardır. Türkiye'nin de imzaladığı ve böylece uyacağına söz verdiği Evrensel Bildirge'de yeralan hak ve özgürlükler bir bütündür; bir bütün olarak demokrasinin ana öğeleridir. Bunlar olmadan demokrasi olmaz. Demokrasinin kurum ve kuralları, bu özggürlüklerle vardır, bunlarla işlerlik kazanır. Gözlerimizi dünya çevirdiğimizde görüyoruz ki, nerede bütün kurum ve kurallarıyla aksaksız işleyen bir demokrasi oluşmuşsa, orada bu hak ve özgürlükler tartışmalardan uzak tutulmuş ve halkın bilincinde yerleşmiştir. Demokrasiye bütün boyutlarıyla ulaşamamış ülkelerde ise, bu hak ve özgürlükler, özellikle yönetimi ele geçirmiş olan tutucu iktidarlar tarafından tartışma konusu yapılmıştır. Keyfi sınırlamalara ve yadsımalara konu yapılmışlardır. Günümüz Türkiyesi'nde de böyledir. Demokrasiyi gereğince işletemediğimiz için **Evrensel Bildiri**'nin ilkelerini yerine getirmekte çok aksıyoruz.



Prof.Dr. Cahit Talas

1917 yılında Trabzon'da doğdu. Siyasal Bilgiler Fakültesi'ni bitirdi. İsviçre'de iktisat doktorası yaptı. 1953 yılında SBF'de doçentliğe atandı. 1958 yılında profesör oldu. Öğretim üyeliği döneminde iki kez dekan seçildi. 1983 yılında kendi isteğiyle emekliye ayrıldı. 1960-61 yılları arasında çalışma bakanlığı da yapan Talas, aynı zamanda Dil Derneği ve İnsan Hakları Derneği'nin kurucu üyesidir. Prof.Dr. Cahit Talas ile İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'nin 40. yılı nedeniyle, temel insan hakları sorunları üzerine konuştuk.

Adımlar: Bir de ekonomik ve sosyal haklar var..."

Talas: İnsan hakları kavramının ilginç bir yanı vardır. O da canlılığı, gelişmesi ve yeni boyutlara ulaşmasıdır. Birleşmiş Milletler **Evrensel Bildirge** ile bunun önculüğünü haklarına yenilerini katmıştır. Bunlar ekonomik, sosyal ve kültürel haklar demeti içinde somutlaşmaktadır. Bütün hakların oluşmasında, sosyalist nitelikli öğretilerin etkisinde vurgulamak gerekir. Ekonomik, sosyal ve kültürel haklar, **Evrensel Bildiri**'ye çağdışlığı sağlayan haklardır. Eğer, bu haklar Bildiri'de yer almasaydı, önemli ve yaşamsal bir eksik sürüp giderdi. Ekonomik ve sosyal haklar, aynı zamanda öteki geleneksel yurttaşlık haklarına anlam kazandırmıştır. çünkü, özdeksel (maddi) yaşamını güçlükle sürdüren, açlıkla yüz yüze bulunan insanların gözünde birçok hak ve özgürlüğün anlamı kalır mı? Bir insanlık suçu sayılabilecek açlık giderilmeden, yaşam hakkına gerçek anlamını vermek güçtür. Şu halde, hem uluslararası, hem de ulusal düzeylerde dünyanın ekonomik kaynakları ve olanakları daha adil bir bölüşüme bağlanmalıdır.

Adımlar: Son olarak, kısaca Türkiye'deki durumdan söz eder misiniz?

Talas: Ülkemiz, insan hakları konusunda sorunlu ülkeler arasında yer alıyor. **Uluslararası Af Örgütü**'nün gündeminden düşmüyor. Sendikal haklar açısından Uluslararası Çalışma Örgütü'nün gözünde, ihlalci bir duruma gelmiştir.

Türkiye'de bir dizi yasa, insan hakları ile bağdaşmayan, demokrasiye aykırı hükümlerle doludur. Bunların çoğu da 1982 Anayasası'ndan kaynaklanıyor. Bunun yanında bir de uygulamalardan gelen bozukluklar ve keyfilikler var. Bunlar yasal olumsuzlukları ayrıca ağırlaştırıyor. Örneğin, yasalar ve taraf olduğumuz uluslararası sözleşmeler işkenceyi yasaklamaktadır. Ama Türkiye'de işkence sürüyor.

1982 Anayasası ve onu benimseyen zihniyet değişmedikçe, iyileştirmeye dönük çabaların başarıya ulaşması olanak dışıdır. Bu nedenle, ülkemizde insan haklarının bütünüyle ve içtenlikle bir geçerlilik kazanması, son derece zordur.□

Ekmekçi'ye geçmiş olsun

Yılbaşı gecesi enfarktüs (kalp krizi) geçirerek Ankara İbni Sina Hastanesi Kardiyoloji Bölümü'nde tedavi altına alınan gazeteci-yazar *Mustafa Ekmekçi*'nin sağlık durumunun iyiye gittiği öğrenildi. Halen Yoğun Bakım Servisi'nde özel bir odada tedavisi sürdürülen *Ekmekçi*'nin kalbi besleyen damarlarından birin tıkalı olduğu, daha sonra anjio yapılarak by-pass ameliyatına gerek duyulup duyulmayacağının belirleneceği belirtildi. Öte yandan, Mustafa Ekmekçi'nin bir süre önce geçirdiği taşıt kazasında kırılan kolunda da iyileşme belirtileri görüldüğü, iki kez alçıya alınan kolun, son olarak plastikten özel bir koruyucu içinde tutulduğu ve kemiklerde kaynama eğiliminin gözlenidği kaydedildi. Okurlarının ve dostlarının, *Mustafa Ekmekçi*'nin sağlık durumuyla yakından ilgilendikleri, hastaneye ziyaretçi kabul edilmemesine karşın, okurların sürekli mektup, telgraf ve çiçek göndererek *Ekmekçi*'ye "acil şifalar" diledikleri öğrenildi.

ADIMLAR ailesi olarak biz de, barış ve demokrasinin kararlı savunucusu *Mustafa Ekmekçi* arkadaşımızın en kısa sürede sağlığına kavuşmasını diliyoruz.□

3030 sayılı Yerel Yönetimler Yasası ya da

ANAKENT YÖNETİMLERİNDE MONARŞİ

Halkın doğrudan katılımının, karar verme, uygulama, denetleyebilme rolünün ilk elde sağlanması gerekli olan yerel yönetim kademelerindeki belediyeler, bırakın halkın, seçimle gelmiş meclislerin bile denetleyemedikleri, büyük bir talan ve yağmanın uygulama alanları haline getirilmiştir.

■ Nazım Öztürk

Son sekiz yılda, toplumun, devletin yapısında, dokusunda temel nitelikte bir dizi değişikliğe gidildi. Yerel yönetimler de bu tür değişikliklere konu olan alanlardan biri oldu. 3030 sayılı yasa ile yeni bir yerel yönetim biçimi gündeme getirildi. "Anakent yönetimi" olarak adlandırılan bu biçim İstanbul, Ankara, İzmir, Bursa, Konya ve Adana'da uygulamaya konuldu. Yetkililer anakent modelinin 15 ile daha yaygınlaştırılacağını açıklıyorlar. Bunun gerçekleşmesi durumunda nüfusun yaklaşık yüzde 50'si anakent tipi yönetimlerin kapsamında olacak.

Uygulamadaki anakent yönetim biçiminin özü, 3030 sayılı yasanın 14. maddesinde ifadesini buluyor. Sözü geçen madde aynen şöyle:

"İlçe belediyelerinden ve meclislerinden gelen bütün kararlar belediye başkanına sunulur; başkan bu maddeleri onaylar ya da reddeder; meclis kendi kararında ancak 2/3 çoğunlukla ısrar eder."

Yasa, aynı zamanda belediye başkanına re'sen planlama yapma yetkisi vermektedir. Bu maddeye göre belediye başkanı, dışarda yaptırdığı bir planı, işleyiş prosedürü içinde meclise gönderdiğinde, meclis bunu reddedip, başkan ikinci kez ısrar ettiğinde 2/3 oy çoğunluğuna gerek vardır. Demek ki anakent yönetimi uygulanan bir ilde, tüm önemli kararlar, doğrudan doğruya başkan tarafından alınabilir. Bunun yanında meclisin başkanı değiştirebilmesi için 3/4 çoğunluk aranmaktadır. Yalnızca bu dar, kuru mantıkla kent yönetiminde demokrasiden söz edilemez. Bu, dupedüz bir monarşi yönetimidir. Çoğunluk kararı hiçe sayılmaktadır.

Ayrıca, İstanbul'da bir yönetmelikle, belediye başkanı meclislerden gelen kararları tadilen onaylama, yani onaylarken tadil etme ile yetkili kılınmıştır. Burada tadilen onaylama oranı belli değildir. Örneğin, meclisin 5 kat imar planı verdiği bir alanda, başkan bunu 7-10 kata çıkarabiliyor, ya da 1-3 kata indirebiliyor. Tabi ki böyle bir yetkinin tekleşmesi, bir diktatörün bile sahip olmadığı bir yetki yoğunlaşmasıdır.

Anakent modelinin pratikteki anlamı

3030 sayılı yasa ile birlikte bir büyük arsa spekülasyonu başlamıştır.

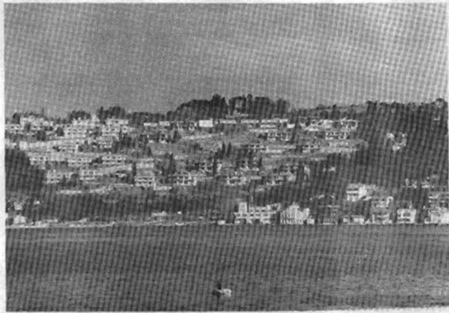
12 Ocak 1987'de Belediye Meclisinden geçen bir kararla Süzerlerin çiftlik olarak satın aldığı Hoşdere'deki araziye 125 bin kişilik kent kurulacak. Bu 5 milyon metrekare arazi metrekaresi 75 liradan alınmıştır. Belediyenin verdiği bir kararla arsanın metrekare değeri bir çırpıda 30 bin liraya yükselmiştir. Belediye Meclisi'ndeki ANAP'lılar içinde bile çatışmaya neden olan bu karar çıkabilmiş, milyarlarca liralık değer artışı sağlanmıştır.

İstanbul'da Şişli otobüs garajı kaldırıldı, yerine bir gökdelen kurulacak. Bu kararı tek başına belediye başkanı verebiliyor. 65 bin metre kare üzerine on kat inşa ediliyor. Buradaki bir kararla yaratılan değer artışı 3 trilyon liradır. Bu rakam Türkiye'deki toplam hayali ihracat tutarı bedeldir.

12 Eylülden önce İstanbul'da yaklaşık 5 bin müteahhit tarafından paylaşılan değer günümüzde azınlık bir grup tarafından paylaşılmaktadır. Bu, yaklaşık 200 trilyonluk bir spekülasyonu kontrol edebilmek demektir. 2. ve 3. köprü, bağlantı yolları, bunları çevreleyen alanlardaki gökdelenler, oteller, boğaz görünümlü yatırımlar ve arsa spekülasyonu ile bu yağma sağlanmaktadır. Ne Belediye Meclisi, ne İstanbul halkı, ne TC parlamentosu, hiç kimse, hiçbir kurum bunları denetleyememektedir.

Halkın doğrudan katılımının, karar verme, uygulama, denetleyebilme rolünün ilk elde sağlanması gerekli olan yerel yönetim kademelerindeki belediyeler, bırakın halkın, seçimle gelmiş meclislerin bile denetleyemedikleri, büyük bir talan ve yağmanın uygulanma alanları haline getirilmiştir.

3030 sayılı yasa değiştirilmeden anakent yönetimlerinde demokrasiden, demokratik işleyişten söz etmek olanaklı olmayacaktır.□



▶ İstanbul'da Boğaz görünümlü yapılar, yeşil alanları ortadan kaldırarak, kent planlamacılığını altüst ederek çoğalıyor.

Fotoğraf: Kerem İnanç

Bedrettin Dalan:

Belediyelerin üstüne gitmek bindiğin dalı kesmektir

Devlet Denetim Elemanları'nca düzenlenen "Yerel yönetimler ve denetim" konulu toplantı gergin bir hava içinde geçti. Prof.Dr. İlhan Tekeli'nin yönettiği toplantıda Dalan, belediyelere yönelik eleştiriler üzerine konu dışına çıkıldığını öne sürerek sık sık Tekeli ve konuşmacılara müdahale etti.

Devlet denetiminden yana olduğunu belirten Dalan, "Ancak seçilmiş insanların üstüne insafsızca gidersek demokratikleşmeyi yok ederiz. Belediyelerin üstüne gitmek, bindiğin dalı kesmektir. Müfettiş devlet anlayışından çıkıp, modern devlet anlayışına geçmeliyiz" şeklinde konuştu.

Korel Göymen de konuşmasında merkezi hükümetin üzerindeki vesayeti azalırken, anakentin ilçe belediyeler üzerindeki denetiminin arttığına dikkat çekerek, bu durumu "Derebeylik" olarak niteledi.

ANAP İstanbul İl Sekreter Yardımcısı Ender Kitapçı

Kanun koyucu ne derse o olur



ANAP İl teşkilatı bu sorunun muhatabı değildir. Belediyelerin işleyişi kanunla tayin edilmiştir. Önemli olan kanun koruyucunun görüşüdür. Kanun koyucu ne derse o olur. Parti teşkilatı olarak kanunların içeriği hakkında görüş belirtemeyiz.□

SHP İstanbul İl Sekreteri Yusuf Baha Gürcan

Dalan, İstanbul'da dükalık ilan etti



3030 sayılı yasa katılımcı belediyecilik anlayışına izin vermemektedir. Halkın seçilmiş temsilcileri encümenlerde yer alamamaktadır. Meclislerin elinde bulunan yetki anakent belediye başkanlarına devredilmiştir. İlçe belediye meclisinin almış olduğu kararlar anakent başkanınca veto edilebilmektedir. Bütçelerin anakent tarafından görüşülerek tasdik edilmesi de anakent belediyesinin ilçe belediyeler üzerinde etki ve baskı yapmasına yolaçmaktadır.

Yasada olmayan ve yönetmelikle verilen "tadilen tasdik" yetkisiyle Dalan, İstanbul'un dükası durumuna gelmiştir. Bu tadilen tasdik konusunda somut bir olayı Bölge İdare Mahkemesi'ne götürüp, yasaya aykırı yönetmeliğin iptali için yargı yoluna başvuracağız. Bu yönetmeliğin sağladığı yetkilerle Dalan, tek başına dilediği kararı almaktadır. Böylece bir çok imar yolsuzluğu ortaya çıkmıştır. Başta Boğaziçi olmak üzere birçok yeşil alan imar sahasına açılmıştır. Bu konulardaki davalar Bölge İdare Mahkemelerinde görülmektedir. Örnekleyecek olursak Suadiye oto talim sahasının imar bölgesine açılmasına ilişkin dava 3. Bölge İdare Mahkemesi'ndedir. Belediye Mensupları Kooperatifi'nin hazırladığı planda yeşil alan gösterilmesine rağmen Dalan, müteahhitle anlaşarak bu yeşil alanı imar bölgesine sokmuştur. Mimarlar Odası'nın açmış olduğu dava 1 no'lu İdare Mahkemesi'nde devam etmektedir. Yine Erenköy'de Zeynep Özal'ın oturduğu yer yeşil alanken imar sahasına açılmıştır.

Dalan'ın tek başına verdiği bu kararlar sonucunda belediye arazileri 5 yıldızlı oteller adı altında büyük holdinglere peşkeş çekilmektedir. Bu Holdingler arasında Dalan'ın ortağı olduğu Süzerler Holding de vardır. Küçük Çekmece gölündeki su bölgesi imara açılmış ve Süzerler'e peşkeş çekilmiştir. Aynı şekilde Dalan, Boğaziçi İmar Planı'ndaki yasa boşluğundan yararlanarak Boğaz'ın öngörünüm alanındaki sahaları holdinglere vermiştir.

Böylece meclis denetiminden uzak, belediye başkanının keyfi kararlarıyla belediyelerin trilyonlarca liralık gelirleri bir kaç kişiye aktarılmakta ve Dalan da bunlardan büyük pay almaktadır.□

DYP İstanbul İl 2. Başkanı Cemil Uludağ

Yerel yönetimler tekelde toplanmıştır



ANAP gerek kuruluşu, gerek desteği itibariyle antidemokratik bir partidir. Bu nedenle 3030 sayılı kanun da ANAP iktidarının yapısıyla eşdeğerdedir, antidemokratiktir.

3030 sayılı kanunla eski belediye şube müdürlükleri ilçe belediyeleri olarak tabana yayılır gibi gösterilirken, aslında tekelde toplanması hedeflenmiştir. Demokratik usullerle, halk oyuyla seçilmiş olmasına rağmen ilçe belediyelerinin aldığı kararlar anakent belediye başkanı tarafından veto edilebilmektedir. Anakent belediyesinin tekelci idaresi karşısında yerel meclislerin hiçbir hükmü yoktur.□

İşçiler Kamu- İş'in Önerilerini Reddetti

SEKA'DA GREV SÜRÜYOR

Grevin beşinci ayında SEKA'nın zararı yaklaşık 190 milyar lira. İşçilerin istedikleri ile işverenin verdiği arasındaki fark ise yalnızca 65 milyar lira.

6 Eylül 1988'den bu yana grevde bulunan SEKA işçileri, işveren sendikası Kamu-İş'in yetersiz önerilerini 8 Ocak günü yapılan açık oylama sonucu reddettiler.

6 Ocak günü akşamı Kamu-İş'in son önerilerini Selüloz-İş Kocaeli Şube Başkanı Fikri Karakadılar'dan öğrenen SEKA işçileri, kendi aralarında bir değerlendirme yaparak, değişen bir şeyin olmadığı tesbitini yaptılar.

7 Ocak günü Selüloz-İş Kocaeli Şubesinde bir araya gelen işçiler topluca genel merkeze giderek Kamu-İş'in son önerisini kabul etmediklerini grevi sürdüreceklerini açıkladılar.

Genel Merkezde genel başkanın herşeye rağmen oylama yapılmasını istemesi işçilerin sert protestolarına neden oldu. Sendika genel merkezi önünde toplanan işçiler tren yolunu da keserek alkışlarla protesto gösterilerine başladılar. Ardından bir yürüyüş kolu oluşturarak Kocaeli Şubesi önüne kadar eylemlerini sürdürdüler.

8 Ocak günü saat 11.00 sıralarında, İzmit'te, fabrika önünde toplanan işçilere, sendika yöneticileri, grev ve işverenin önerilerine ilişkin düşüncelerini anlattılar, oylama yapılmasını istediler.

İşçiler "sandığa gerek yok", "Taslaktan taviz yok", "İşçiler elele genel greve" sloganları ile yöneticilerin konuşmalarını keserek tutumlarını ortaya koydular. Yapılan açık oylamada da "işverenin son önerisine" hayır dediler.

İlgili tüm şubelerde yapılan oylamalarda 10 bin 200 işçiden 6 bin 251'i işveren sendikasının yetersiz önerisine "hayır" dedi.

▶ *SEKA grevinde çok yönlü oyunlar sürerken, işçiler grev oylamasında "devam" diyerek kararlılıklarını dile getirdiler.* Fotoğraf: Adımlar

9 Ocak'taki Selüloz-İş Başkanlar Kurulu toplantısından sonra yapılan açıklamada da "SEKA işçilerinin eğilimi doğrultusunda grevimizi ve görüşmelerimizi devam ettireceğiz" denildi.

51 yıldan bu yana ilk grev

Bilindiği gibi SEKA'nın İzmit, Balıkesir, Dalaman, Afyon, Silifke, Çaycuma, Kastamonu ve Giresun fabrikalarında başlayan grev, 51 yıldan bu yana SEKA'da yapılan ilk grev olmasının yanı sıra, 10 bin 200 işçisi ile 12 Eylül sonrasının en büyük grevi olması bakımından da önem taşıyor.

SEKA grevi, iktidarın işçilere bakışını, sendikalara yaklaşımını göstermesi bakımından da önemlidir. İktidar, bir yandan grevin başarısını engellemek, işçilerin sendikalara karşı güvenini sarsmak, öte yandan da diğer KİT'ler için emsal oluşturmasını önlemek istiyor. Basını baskı altına alma, mali açıdan güçsüzleşenleri güdümlü hale getirme girişimlerini de iktidarın amaçları arasında saymak gerekiyor.

Grevin sonuçları

SEKA'da günlük üretim kaybı 1.5 milyar liradır. Selüloz-İş'in istediği ile hükümetin verdiği ücret arasındaki fark ise 65 milyar lira. Grevin beşinci ayında SEKA'nın zararı işçilere verilmeyen bu 65 milyarın birkaç katını çoktan aşmış durumda.

Öte yandan 1987 yılında 2 milyar lirayı aşkın kar eden SEKA, ürünlerine son iki yılda yüzde 368 oranında zam yapmış bulunuyor. Oysa işçilerin istedikleri zam oranı yüzde 240 dolayında.□

Yol, gıda, kimya ve askeri işyeri işçileri ortak mücadeleye hazırlanıyor

600 BİN İŞÇİ TOPLU SÖZLEŞME GÖRÜŞMELERİNDE

Bu yılın ilk üç ayı içinde, kamu işyerlerinde çalışan 500 bin işçinin, özel sektörde çalışan 80 bin işçinin toplu sözleşme görüşmeleri tamamlanmış olacak. 150 bin dolayında işçi grev yasağı kapsamında, kalan 430 bin işçinin grev hakları ise, yasaların serbest bıraktığı ölçüde "serbest".

Konu, 22 Kasım'da toplanan Türk-İş Başkanlar Kurulunun da gündemindeydi. Türk-İş Başkanlar Kurulu, özellikle kamu işyerlerinde, işverene karşı tutum geliştirmek, sözleşme görüşmelerini izlemek, sözleşmenin eşgüdümünü sağlamak ve eylem kararları alıp uygulamak için bir komite oluşturmayı kararlaştırmıştı. Komitede, kamu sektöründe sözleşmeleri gündeme gelen en çok üyeye sahip sendikaların genel başkanları görev almışlardı.

Komite, ilk toplantısında sözleşmelerin gerekli süreçlerinin tamamlandığında olumlu bir gelişme sağlanamazsa, toplu grevlere gidilmesini kararlaştırdığını duyurmuştu. Tüm sendikaların ortak hak talepleri ve ücret artış oranları ile Kamu-Sen'in karşısına çıkacaklarını açıklamışlardı. Ortak kararlara uymayan sendikaların ve sendikacıların tutumlarının sergileneceği de açıklamalar arasındaydı.

Hükümetin sözleşmelerde nasıl bir tutum alacağının belirtileri ortaya çıkmıştır. Örneğin memur maaşlarındaki artış, maaşlarda ilk altı ay için % 19, ikinci altı ay için ise % 10 artış öngörüldü ve uygulamaya konuldu. Ardından Kamu-Sen'in ilk altı ay için yüzde 39, ikinci altı ay için ise % 28 zam oranları geldi.

Yanı sıra hükümet sendikalar yasası'ndaki sendikacıların görev sürelerini belirleyen maddeleri bir tehdit unsuru olarak kullanma eğilimi gösteriyor. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanı İmren Aykut bir yandan "bu konuda yeni bir kanun değişikliğine gidilmeyecektir" diye tehditler savururken, öte yandan "bu yolda bir çalışma olabilir" diyerek de sendikacıları boyun eğmeye davet etmektedir.

Bu sözleşmelerin kapsamına giren işçilerle görüştük. İşçiler özetle, "Türk-İş yetkili organlarının ve ilgili komitenin nasıl bir eylem programı öngördüğünü bilmek istiyoruz. Bu programı sendikalarda ve işyerlerinde tartışmak, taban olarak görüşlerimizi doğrudan ortaya koymak istiyoruz. Bu gibi durumlar artık kapalı kapıların ardında değil, işyerlerinde tartışılmalı" diyorlar.

89'da sendikal hareketin gündemi

Yusuf Karasoy

Kamu ve özel sektörde çeşitli işkollarında, değişik konfederasyon ve sendikalara üye yaklaşık 250 bin işçi toplu sözleşme görüşmelerinde. Görüşmeler, uyuşmazlık tesbitinden grev uygulamasına kadar farklı aşamalarda sürüyor.

Bu yılın Mart ayının sonuna kadar da ağırlığı kamu sektöründe çalışan 600 bin işçiyi kapsayacak toplu sözleşme görüşmelerinin tamamlanması gerek.

1989 yılı aynı zamanda Türk-İş ve bazı bağımsız sendikalar için kongre yılı.

Yine bu yıl, Sendikalar Yasasının ilgili maddeleri değiştirilmediği takdirde, çeşitli kademelerden binlerce sendikacı bir daha yönetici olarak görev üstlenemeyecek.

1989 yılına da, bir çok işkolunda grev yasakları başta olmak üzere, bir dizi sendikal yasak ve kısıtlama altında giriliyor.

İktidarın işçi ve sendika hareketini bölme, güçten düşürme, denetim altına alma planlarının ince, kaba her türlü yöntemle 1989'da da uygulamada olduğu görülüyor.

Hemen çıplak gözle dahi görülen bu olgu ve süreçler şu gerçekleri bir kez daha hatırlatıyor:

Her şeye rağmen 1989, işçi sınıfının sendikal hareketinin bölünmüşlüğüne son vermek, işçilerin özgür iradesi temelinde sendikal birliği sağlamak için ileri adımların atılacağı bir yıl olabilir. İşçi sınıfının sendikal birliğinin merkezinde Türk-İş bulunmaktadır; sendikal birlik Türk-İş'te sağlanabilir. İşçi haklarını savunmak; *sendikal ve demokratik özgürlükleri kazanma doğrultusunda kararlılıkla ilerlemek;* işçilerin yığınsal, örgütlü ve aktif mücadelesini temel almak; *işyerlerinde, işkollarında, bölgelerde sendikalar arasında ve konfederasyonlar çapında her düzeyde iş ve eylem birliği sürecini pekiştirmek* gibi temellere dayanan etkinlikler sendikal birliğin önünü açabilir.

1989 sendikal hareket açısından da yenilenme yılı olabilir. *Sendikal demokrasinin geliştirilmesi; tabanın söz ve karar sahibi olması ilkesinin yaşama geçirilmesi; DEMOKRATİK SENDİKACILIK anlayışının güçlenmesi* sendikal yenilenmenin ana öğeleri olarak ele alınabilir.

1989 sendikal alanda dokuz yıldır süren haksızlığa, adaletsizliğe, zorbalığa son verme yılı olabilir. DİSK'in açılması; DİSK yöneticileri hakkında verilmiş tüm mahkeme kararlarının geçersiz sayılması; DİSK'in el konulan mal varlığının iadesi bu yolda atılmış önemli adımlar olacaktır. Bunlar aynı zamanda, 12 Eylül'ün mahkum edilmesi, sendikal birlik ve DİSK'in deneyiminin özgürce aktarımı için de gerekli olan girişimlerdir.

Barış ve silahsızlanma sorunlarının çözümü, ülke kalkınması vb. konularda görüş geliştirebildikleri ölçüde sendikalar toplumsal yaşamda ve demokrasi mücadelesindeki rollarini artırabilirler.

1989 sendikal mücadelenin örgütlülük düzeyinin yükseldiği, daha da yığınsallaştığı, somut sonuçlar alıcı kazanımlara yöneldiği bir yıl olabilir. *Ücret artışı; asgari ücretin günün koşullarına göre yükseltilmesi;* işten çıkarmalara son verilmesi, iş güvenliğinin sağlanması; *özgür toplu sözleşme hakkının gerçekleşmesi;* sendikal hakları kısıtlayan yasaların değiştirilmesi; *iktidarın sendikalar üzerindeki idari ve mali baskısına son verilmesi;* sınırsız grev ve genel grev hakkı; *referandumun yasalaşması;* lokavtın yasaklanması; *YHK'nun dağıtılması;* tüm kamu çalışanlarına sendikalaşma hakkı; *ILO kararlarının eksiksiz uygulanması;* emekçilerin yaşam koşullarını iyileştirmeyi temel alan bir ekonomik ve sosyal politikanın uygulanması vb. istemler sendikal mücadeleyi daha da güçlendirebilir.

Sendikal hareket 1989'da toplumsal yaşamdaki rolünü daha da artırabilir. Gelişen demokratik hareketlerin, sosyal ve politik güçlerin istemlerine sahip çıkması, sendikal hareketin bu yönde ilerlemesini getirebilir. Sendikal hareket kadınların, öğrencilerin, aydınların, politik tutukluların, politik göçmenlerin, Kürt halkının mücadelelerine destek vererek toplumsal yaşamda etkin bir rol alabilir. Barış, silahsızlanma ve öteki genel insanlık sorunlarının çözümü ülke kalkınması, dış borçlar vb. konularda da görüş geliştirebildikleri ölçüde sendikalar, toplumsal yaşamda ve demokrasi mücadelesindeki rollerini artırabilirler. ■

Teritoryal savunma tartışması sürüyor

HALKIN GÜVEN DUYABİLMESİ MÜMKÜN MÜ?

Teritoryal savunma ile ilgili yasa tasarısının Milli Savunma Bakanlığı tarafından hazırlanarak, Bakanlar Kurulu'na sunulmasından sonra, Adımlar'ın 1. sayısında konuyla ilgili uzmanların görüşlerine başvurmuştuk.

Konun geniş biçimde tartışılıp demokrasi savaşımının başlıca hedeflerinden biri haline getirilmesi, 1989'un gündeminde önemli bir yer tutuyor. Geçen sayımızda, Yaşar Başaran, Turgut Alpagut, Emin Değer, Gencay Şaylan ve Fazıl Hüsnü Dağlarca ile konunun farklı yönlerini tartışmıştık. Bu sayımızda da, emekli kurmay subay Suphi Gürsoytrak ile araştırmacı-yazar Tevfik Çavdar'ın görüşlerini aldık. □

Tevfik Çavdar

Kuşkular devam edecek

Görünüşte haklı gerekçelere dayanan bu yaklaşım, bizde, geçmiş deneylerimizin sonucu, endişeyle karşılanmıştır.

Bölgesel savunmakavramıBirinci Dünya Savaşı'ndan sonra askeri uzmanlarca tartışılmaya başlanmıştır. Örneğin Cumhuriyet gazetesinin 1930'lu yılların başlarında eski Alman genelkurmay başkanlarından General *Von Zect*'in bir yazısı yayınlandı. Bu yazı bütünüyle bölgesel savunma kavramının temel ilkelerini açıklıyordu. O yazının da altını çizdiği gibi savaşlarda kullanılmaya başlanan yeni silahlar cephe gerisi savunmanın önemini daha da arttırıyordu. İkinci Dünya Sava ı'yla girilen nükleer çağda bu kavram daha da geliştirildi. General *Bedrettin Demirel*'e göre, "Atom Çağı bölge savunması doktrinini ortaya atmakla harp prensiplerinin taktik ve stratejik alanda uygulanmasını kolaylaştırmıştır." Bölgesel savunmayı gündeme getiren çalışmaların gerekçesi ise şu iki nokta üzerinde yoğunlaşmıştır:

a) Cephe gerisinin güvenliğini yeterli güçle savunmak,

b) Cepheyi zorlayan ve yarabilen düşmana karşı bir direniş örgütünün çekirdeğini oluşturmak.

Görünüşte haklı gerekçelere dayanan bu yaklaşım bizde, geçmiş deneylerimizin sonucu, endişeyle karşılanmıştır. Şu soruların yanıtı kesin olarak, her kesimi tatmin edecek biçimde verilmeden kuşkular devam edecektir:

— Yöresel savunma birlikleri kimlerden meydana gelecektir? Özellikle gönüllülük temeli kuşkular uyandırmaktadır?

— Birliklere kimler kumanda edecektir? Ayrıca bu komutanın yetkileri nelerdir?

— Hazırlanacak yönetmelikler, yasalar bu birliklerde disiplini, görev dışında bir amaca yönelik kullanılmamayı sağlayabilecek midir?

Tevfik Çavdar: "Özellikle Güney Kore örneği incelenmelidir."

— Açıklamalarda kullanılan "Gerilim Hali"nin tanımı nedir? Grev, miting vb. direnişler, gösteri yürüyüşleri gerilim halinin sınırları içersinde mi olacaktır?

Bütün bu endişelerin kesin bir biçimde giderilmesinden sonradır ki, olaya bir anlamda olumlu yaklaşmak mümkün olabilecektir.

Bölgesel savunma birliklerine benzer uygulamaya sahip olan ülkeler şunlardır: Federal Almanya, Fransa, Danimarka, İsrail, Romanya, Yugoslavya, Irak, Suriye, Güney Kore, Yunanistan, Bulgaristan, İngiltere, İsviçre, Sovyetler Birliği ve ABD... Bu ülkelerdeki uygulamanın temel özellikleri bir önce yaptığımız tanıma uygundur. Ne var ki ülkelerin konumuna göre uygulama farklılıkları vardır. İsviçre'de silahlı kuvvetler mevcudunu en az düzeyde tutmak amacı önde gelmektedir. Orada adeta topyekün bir savaşım hazırlığı söz konusudur. Federal Almanya ordu açığını bu suretle kapatmayı öngörmektedir. Fakat bazı ülkelerde bu güç kolluk kuvvetlerini tamamlayan biçimde kullanılabilmektedir. Özellikle Güney Kore örneği bu yönüyle incelenmelidir. □

Suphi Gürsoytrak

Acaba altında ne yatıyor?

İç politik koşullar bakımından da amaçlı bir konunun ele alınmış olması, uygun düşmemiştir.

Ulusumuz tarih boyunca özgürlük ve bağımsızlığına olan düşkünlüğünden dolayı Silahlı Kuvvetleri ve yurt savunması için gereken her türlü fedakarlığı daima yapagelmiştir. Nitekim bu konudaki inançları ve özverisi, şu özdeyişle en güzel şekilde ifade edilir hale gelmiştir: "Barış, refah ve huzur içinde yaşamak istiyorsan daima savaşa hazır olmalısın." Nitekim Kurtuluş Savaşı ve savaştan sonra geliştirilen Cumhuriyet ordusunun kudret ve kabiliyeti, ulusumuzun bu konudaki inancının ciddiyetini vurgulamaktadır.

Türkçe'de yeri olmayan "Teritoryal Savunma" tabiri ve içeriği, ana fikrin esas itibariyle Amerikan kaynaklı olduğunu göstermektedir. Bir bakıma da "American National Guard" teşkilatından esinlendikleri anlaşılmaktadır. Amerikan askeri terminolojisinde bu tabirler kullanılmaktadır. Gerek ülkelerin büyüklüğü (Doğu sahili ile batı sahili arasında 4 saatlik bir zaman farkı olması, ülkenin büyüklüğü hakkında bir fikir verebilir. Oysa İstanbul ile Londra arasındaki zaman farkı sadece 2 saattir.) ve Amerika'nın süper bir güç olarak oynadığı dünya jandarmalığı ve ulusal çıkarları gereğince bulundurduğu kuvvetlerinin konuş durumunu ifade de kolaylık sağlamaktadır. (Alaska teritoryal savunması gibi.)

Türk halkı, barışta o şekilde örgütlendirilecek, silahlandırılacak ve hızlandırılacak ki, bir savaşta, silahlı kuvvetler bütün güçlerini emniyetle tasarlanan stratejik manevralara tahsis edebilsin, düşmana bırakılan veya bırakma zorunda kalınan arazide veya/ve aynı zamanda cephe gerisinde düşmanı her türlü, yıpratma, zayiat verdirme, yıldırma, direnme girişimleri ile azim ve iradesini yok etmeye çalışmak bu örgütler tarafından sürdürülebilsin.

Bahse konu tasarının *zamanlama* bakımından uygun olmayan bir aşamada ele alındığı kanısındayız. Dış politik koşullar bakımından tüm dünyada genel bir yumuşama dönemine girildiği ve ülkeler arası anlaşmazlıkların karşılıklı diyaloglar veya Birleşmiş Milletler aracılığıyla çözümlendiği bir aşamada, tamamen savunma amacına yönelik olsa da, böyle bir konunun ele alınmış olması en azından komşu ülkelerde bir gerilim yaratabilir.

Suphi Gürsoytrak: "Baskılar daha da artırılacak da, yeni kuvvetlere mi gereksinim var..."

Keza *iç politik koşullar* bakımından da bu amaçlı bir konunun ele alınmış olması, uygun düşmemiştir. Zira, 12 Eylül rejimi dönemi, sekiz yıldır bitmeyen davalar, baskı, işkence ve insan hakları ihlallerinin devam etmesi, kısıtlı bir anayasa düzeni, açılmış yaralara her gün yenilerinin eklendiği ve ağır bir ekonomik bunalımın yaşandığı bir dönemde, halk şaşkın, çaresiz ve gelecek hakkında şüpheler içinde yaşarken, Teritoryal Savunma örgütleri kurulması girişiminin altında, acaba ne yatıyor? Baskılar daha da artırılacak da yeni kuvvetlere mi gereksinim var endişesine kapılmıştır.

Teritoryal savunma sisteminin uygulanabilmesi için geçiş dönemi denen dönemin bitmiş ve çağdaş demokratik rejimin bütün hukuki kurumları ile kurulmuş ve pürüzsüz çalışır olması gerekir. Zira ancak böyle bir durumda halkın yönetime, yönetimin de halka güvenmesi olasıdır. Çünkü bu birliklerde görev alacaklara silah dağıtmanız gereklidir. Oysa hala kırsal kesimlerde *yurtdaşlar*, jandarma tarafından "devlet yanlısı", "kararsız", "sempatizan" ve "militan" diye fişlenip dosyalar düzenlenirken, halkın yönetime güvenebilmesi olası mıdır?

Hele 12 Eylül öncesinde malum sağcı örgütlere mensup kimseler suç işlerken, bana sağcılar suç işliyor dedirtemezsiniz veya "Onlar bizim evlatlarımız", "Güvenlik güçlerine yardım ediyorlar" diyerek, *sağcıların suç işlemelerine göz yuman devlet yetkililerinin* sözleri kulaklarda çınlarken ve bunlara ilaveten *12 Eylül yönetimi sırasında solcuları "Düşman" diye tanımlayan* (Askeri terminolojide düşman tabiri, bertaraf edilmesi gereken kimse anlamını ifade eder) zihniyet sahipleri varken, onların yönetimlerinde kurulacak bu şekildeki birliklerde görev alacaklara halkın güven duyabilmesi mümkün olabilir mi?

İktidarların veya bir takım karanlık güçlerin bu ve benzeri güçleri, muhalefet parti ve mensuplarına ve demokratik baskı mensuplarına karşı kullanmayacakları nasıl teminat altına alınabilir? Hala devam etmekte olan "güvenlik soruşturmaları", kırsal kesimlerde yurtdaşların fişlenmeleri, işkence ve insan hakları ihlallerinin herşeye rağmen devam ettirildiği bir ortamda, halkın bu ve benzeri oluşturulacak her türlü örgütlere karşı endişe duyması normal karşılanmalıdır.

Diğer taraftan, kurulması düşünülen bu örgütlere verilmesi düşünülen görevler dikkate alındığında daha önce kurulmuş ve halen görev yapan açık ve gizli çeşitli kuruluşların görev, yetki, emir komuta ilişkileri silah ve donanımları, sivil ve askeri ve resmi güvenlik güçleriyle olan ilişkileri hakkında yeterli bir açıklama olmadığı için, bu hususların son derece çapraşık, güç ve birbirine müdahale edebilecek nitelikte olduğuna işaret etmekle yetineceğiz.

Belirttiğimiz amaçları içeren örgütlerin kurulması elbette yapılacaktır ve yapılmalıdır. Ancak, şimdiye kadar sıraladığım nedenlerden dolayı, 12 Eylül yönetiminin açtığı yara ve ızdıraplar unutulduktan ve ülkemizde Batı demokratik rejimleri standartlarında çoğulcu, özgürlükçü, katılımcı hukukun üstünlüğüne dayalı, sosyal içerikli Demokratik rejim bütün kurum ve temelleriyle gerçekleşip işlerlik kazandıktan ve karşılıklı güven ortamı teessüs ettikten sonra, bu gibi örgütlenmeler yapılmalıdır. □

Federal Almanya ve İsviçre'de ordu tartışılıyor.

Federal Alman Tuğamiral Schmaehling:

"TANRI KİMSEYİ ÖMÜR BOYU ASKER YAPMASIN"

"...Bambaşka yapıda silahlı kuvvetlerle savaşı önlemek zorundayız. O halde profesyonel ordulardan vazgeçilmelidir."

■ Aydın Şenesen

İkinci Dünya Savaşı sonunda "Bütün orduları dağıtılmış, bütün tersanelerine girilmiş" olan Federal Almanya'da çare, damarlardaki sıvıda aranmıyor günümüzde. Baksanıza, 136 en üst rütbeli subaydan birisi olan *Tuğamiral Elman Schmaenling* -dikkatiniz çekmek isterim: emekli değil; emekliliğine de birkaç gün kalmış değil- "Federal ordu benzeri profesyonel ordulardan vazgeçilmelidir" deyiveriyor.

Aslında silahlı kuvvetlere ya da günümüz deyimiyle silahsızlanmaya ilişkin ve sadece ABD ile SSCB arasında sürdürüldüğü sanılan tartışmaların, ilginç ve ciddi bir başka boyutu, Batı Avrupa'daki kimi ülkelerin iç sorunları durumuna dönüştü, dönüşüyor.

Örneğin Federal Almanya'da

Federal Hükümet yetkililerinin 136 en üstü rütbeli subayla yaptıkları yıllık geleneksel toplantıdan sonra bir açıklama yapan Tuğamiral Elman Schmaehling, Başbakan ve Milli Savunma Bakanı'nın bilinen sözleri tekrarlamaktan öteye yeni hiçbir şey söylemediğini belirtince, özellikle sağdan epey eleştiri alıyor. Federal Ordu'nun Araştırma ve Alıştırma Daire Başkanı olan Schmaehling'e bu açıklaması üstüne terfiini 3 yıl erteleme cezası geliyor ki, bu verilebilecek "en hafif ceza" olarak tanımlanıyor. En hafif cezanın verilmesine neden olarak, aynı görüşü paylaşan çok sayıda subayın bulunması gösteriliyor.

Ancak, görüşleri çok sayıda subay tarafından paylaşılan bu Tuğamiral'in açıklamaları sadece bir toplantıda konuşulanları eleştirmekle kalmıyor. Schmaenling, NATO ve Varşova Paktı, profesyonel ordu, silahsızlanma ve kişinin sürekli asker kalmasına ilişkin ilginç ve ciddi eleştiriler yapıyor.

"Soğuk savaş bitti"yse...

Elmar Schmaehling, 29 Aralık 1988 tarihli *STERN Dergisi*'nde yer alan açıklamalarına, "Soğuk savaş bitti deniyor. Biz bundan ne sonuçlar çıkarıyoruz?" diyerek başlıyor. "Gorbaçov Devrimini kendimiz için en iyi nasıl değerlendiririz?" sorusuyla sözünü sürdürene Tuğamiral, önce şu saptamaları sıralıyor:

"— Kamuoyu yoklamalarında, Federal Almanya halkının sadece yüzde 10'u dış tehlikeye karşı savunmayı önemli buluyor.

— Aynı yoklamalara göre, dış tehlikeye karşı savunma, 17 politik görevden en sonuncusu olarak değerlendiriliyor.

— Halkın yüzde 75'i komünizmden tehdit gelmediğini düşünüyor.

— Genç nüfusun gözünde Ordu'nun saygınlığı giderek azalıyor?"

Bu saptamalardan sonra, "Bu durumda ne yapabiliriz?" sorusunu yönelten Tuğamiral, kendi sorusuna net bir yanıt getiriyor:



Kamuoyu yoklamalarında, Federal Almanya halkının sadece yüzde 10'u dış tehlikeye karşı savunmayı önemli buluyor.

"Şimdiki şartlar, savaş sonrası oluşturulmuş politikamızın tepeden tırnağa gözden geçirilmesini zorunlu kılıyor."

"Savaştan sonra ABD'ye karşı güvenilir ve müteşekkir partner olma kaygısıyla, bir çok temel ayrılıklar örtbas edildi" diyen Tuğamiral şöyle devam ediyor:

"ABD'de, Sovyetler ile çatışmanın sona ereceğine inanılmıyor." Schmaenling, Federal Almanya'nın ise, Varşova Paktı devletleri ile olan çatışmayı aşmak istediğine dikkat çekiyor ve "Hedef Avrupa'da ortak bir uluslararası güvenlik sistemidir" dedikten sonra şunları söylüyor:

"Almanlar dış ilişkilerin militarize edilmesine son vermek istiyorlar ki; bugün silahlanmaya anlamsızca harcanan kaynaklar dünyanın asıl sorunlarının çözülebilmesi için kullanılabilsin..."

NATO içinde ama silahsızlanarak

Federal Almanya'nın kendi çıkarları nedeniyle bundan sonra da NATO'nun güvenilir bir üyesi olacağını vurgulayan Tuğamiral Schmaehling, "Fakat Federal Almanya uzun vadede kendi yaşamsal çıkarlarını inkar edemez. Toplumumuzun yeni bir somut ütopyaya ihtiyacı var. Bu, hedef olarak en kısa menzilli atom silahlarının (taktik atom silahlarının) kaldırılmasını öngörmektedir" şeklinde konuşuyor.



Tuğamiral Schmaehling: "Şimdiki şartlar, savaş sonrası oluşturulmuş politikamızın tepeden tırnağa gözden geçirilmesini zorunlu kılıyor.

Aklı başında kimsenin atom silahlarının askeri bir çatışma sırasında planlı ve rasyonel bir şekilde kullanılmayacağını bilmesine karşın, NATO ülkelerinin atom silahlarının kullanımını amaçlayan bir stratejide ısrar etmesi durumunda, Federal Almanya'nın da nükleer beladan kurtulamayacağını vurgulayan Schmaehling, nükleer ikilemden kurtulabilmek için askeri stratejinin yeniden formüle edilmesi gerektiğini belirtiyor.

Atom belası ve Almanlar

"Atom bombası sahipleri şunu anlamalılar" diyen Schmaehling, sözlerini şöyle sürdürüyor:

"Onlar açısından taktik nükleer silahlar, bizim açımızdan yalnızca Alman ve Çekleri hedefleyen stratejik silahlardır. ABD hala SSCB ile siyasi, askeri rekabet anlayışını sürdürürken, Federal Almanya ittifak sistemleri arasında istikrar ve silahsızlanma için çalışıyor..."

Caydırıcılık, profesyonel ordu ve savaşlar

Schmaehling, silahlı kuvvetlerin anlamı ve amacı konusunda başlayan yeni düşünme yönteminin caydırıcılık yoluyla savaşı önleme felsefesine son vermesi gerektiğine dikkat çektikten sonra, silahlı kuvvetlerin yapısına ilişkin görüşlerini şöyle sıralıyor:

"Federal Başbakan Kohl'ün de söylediği gibi, Avrupa'da konvansiyonel bir savaş dahi imkansız hale geldiğine göre, *bambaşka yapıda silahlı kuvvetlerle* savaşı önlemek zorundayız. O halde federal ordu gibi profesyonel veya profesyonel benzeri yapıdaki ordulardan vazgeçilmelidir..."

"Herhangi bir savaşta bugünkü Doğu ve Batı'da gelişmiş endüstri toplumlarını yeterince korumak mümkün değildir. Bu gerçek *artık savaşların imkansız olduğunu* gösteriyor..."

"İşte bu durum sürekli bir *barış için yepyeni bir fırsat* yaratıyor..."

"Atom silahları bütün dünyada yok edilmedikçe, ister istemez, bir başka ülkenin veya ittifak sisteminin bu silahları kullanımını engellemek için minimum sayıda stratejik atom silahları elde tutulacaktır. Fakat bunlar denizde değil, ancak sahiplerinin topraklarında olmalıdır. Yani Federal Almanya'da değil..."

"Süratle konvansiyonel silahlarda da silahsızlanmaya gidilmeli ve yalnızca savunmaya yönelik askeri yapılar kurulmalıdır. Bu hedefe varıldığında, yani *saldırı olanağı kalmadığında, ittifaklar da dağıtılabilir* ve yabancı ülkelerdeki askerler geri çekilebilir..."

Ömür boyu askerlik yapılmaz

Tuğamiral Schmaeling, şu anda Federal Almanya'da birçok basın yayın organının görüşlerini aldığı kişi durumunda bulunuyor. Nitekim Radyo'nun yaptığı söyleşiyi, sermaye çevrelerinin en güvenilir sözcüsü olarak bilinen *Frankfurter Algamanie Gazetesi* de yayınlıyor.

Schmaehling bu söyleşide, NATO'nun kısa bir süre sonra savaş çıkacağı beklentisi üzerine kurulduğuna işaret ediyor ve "NATO'nun yapısı bu varsayıma göredir. Oysa, şimdi durum değişmiştir. Ansızın başlayacak bir savaşa hazır ordunun yapısı profesyonel orduyu oluşturuyor", diyor. Schmaehling, profesyonel orduya ilişkin eleştirilerini ve karşı önerilerini de şöyle sıralıyor:

"Profesyonel bir ordu, toplumda özel bir yer işgal ediyor. Silahlı kuvvetler kendine özgü değer yargıları geliştiriyor; toplumdan uzaklaşıyor. Sivillerle askerlerin birbirlerini anlamaları zorlaşıyor.

Oysa, bundan böyle yaşamlarının anlamını askerlik olarak görmeyen erkek ve kadınların oluşturduğu silahlı kuvvetler kurulabilir.

Öyle olmalıdır ki, subaylar da sürekli askeri görevler yerine sivil görevlere geçebilsin, siviller de askeri görevlere... Kimse yaşamı boyunca asker olmasın...

Bu gibi silahlı kuvvetler derhal harekete geçemeyecekleri için çatışma anında, halkın içinden savunma durumuna gidebileceklerdir. Örneğin İsviçre modelinde olduğu gibi..."

İsviçre modeli de sallanıyor

Federal Alman Amiral, profesyonel ordudan İsviçre'deki "Milis Kuvvetleri"ne geçilmesini önerirken, İsviçre'deki model de ciddi tartışmaları yaşıyor. *Türkiye Postası Gazetesi*'nde yeralan *Ünal Doğan*'ın yazısına göre, İsviçre yöneticileri Federal Almanya'dan çağdaş Leopard tanklarını alarak güç sağlamaya çalışırken, 111 bin 300 imzalı bir girişim parlamentoya başvurarak, "İsviçre halkı ordusuz bir İsviçre istiyor" diyor.

Tabii İsviçre'de yeryerinden oynuyor. Konu parlamentoda ele alınacağı sırada, "Vatan hainleri ülkeyi savunmasız bırakmak istiyor", "Ülke savunmasız düşmana bırakılmak isteniyor" türünden malum propoganda yoğunlaşıyor.

Yoğunlaşan bu propaganda etkisini gösteriyor ve parlamentodaki oylamada sosyalistlerin çekimser kalması sonucu, 13 kabul oyuna karşılık, sağ partilerin 124 oyu ile öneri reddediliyor.

Ancak, "Ordusuz İsviçre" istemi ve bu istemin gerçekleşme olasılığı bitmiş olmuyor. Hükümet ortağı ve en büyük parti, İsviçre Sosyalist Partisi, 100. yıl kutlamalarında 1989 içinde "Ordusuz İsviçre" özel kongresi toplayacağını duyuruyor.

İsviçre Sosyal Demokrat Parti Başkanı *Helmut Hubacher*, "Ordu şimdiye kadar dış düşmandan çok, içerde işçilere karşı eylem yapmıştır" diyor.

Parlamentodaki oylamada "Ordusuz İsviçre" önerisine kabul oyu veren İsviçre Emek Partisi Genel Sekreteri ve Cenevre Milletvekili *Jean Spielmann*, "Bu girişim ordunun demokratikleştirilmesi ve içişlerinde kullanılmasını engellemek, askeri harcamaları azaltarak, insanlık ve çevre sorunlarına daha çok kaynak ayırmak için önemliydi" şeklinde konuşuyor.

Girişimi destekleyen Cenevreli sosyalist milletvekili *Jean Ziegler* ise, "Orduya harcanan milyarlarla, yaşlılık ve sakatlık sigortası arasındaki korkunç fark ikincisi lehine değiştirilebilir" diyor...

Silahlı kuvvetlerden arınmış bir dünyanın niçin gereltiğini Victor Hugo yıllarca önce şöyle özetliyor:

"Orduları kaldırın, savaşları da ortadan kaldırırsınız." □

İGD-TKP davasından yargılanan İsfendiyar Eyüboğlu:

"Geniş güçlerin birliği zorunludur"

İGD-TKP davasında yargılanan, Eylül 1982'de gözaltına alınıp, 1986 Nisanı'nda cezaevinden çıkan, İGD I.Kongresi'nde seçimle Genel Yönetim Kurulu Üyesi olan İsfendiyar Eyüboğlu şu değerlendirmeyi yapıyor:

"Cezaevinde katıldığımız dönemi ikiye ayırabiliriz. Birincisi, 83 Eylül'üne kadar süren koyu baskı dönemi, ikincisi, görece daha iyi koşulların yaratıldığı 83 Eylül'ünden sonraki dönem.

Baskı döneminde yapılanları nasıl anlatsam? İşte bir günün kısa özeti:

Ya koğuşta ayakta dikilerek ya da havalandırmada "dolap beygiri" gibi dönerek sekiz saat eğitim. Yalnızca ayakta durabilecek kadar yemek. Konuşmak, gülmek, oturmak yasak. Esas duruşta uyku. (olurmu demeyin ol yordu) Ölesiye dayak, işkence. Mahkemeye giderken, görüşe çıkarken koğuştan her çıkışta işkence, lağım suyu dolu özel hücreler kapatılma. Daha niceleri...

Diyarbakır cezaevi ile diğerleri arasındaki farkı anlatabilmek zor tabii. Ancak ölüm ve öldürülme olaylarının sayısı bir fikir verir sanıyorum. Diyarbakır cezaevinde ölüm olayları 50'yi aşarken, diğer cezaevlerindeki toplam sayı 40'ın altındaydı.

84 Ocak direnişi hakların gasp edilmesini önlemeye yönelik savunma eylemiydi. Kazanılmış haklarımız yok edilmek isteniyor, tek tip elbise uygulaması dayatılıyordu. Biz bunları kabul etmiyorduk.

Genellikle her grup, koğuş, blok benzer istemlerden hareketle aynı noktaya ulaşıyordu. Tüm zorluklara rağmen geliştirilen haberleşme yöntemleri ortak davranış biçimlerinin tesbitini sağlıyordu.

Ocak direnişinde aslolan kazanılmış hakların yitirilmemiş olmasıdır.

Bu arada direnişteki en acı kaybımızı, Necmettin Büyükkaya'yı anmadan geçemeyeceğim.

Cezaevinde gerçekleştirilen birliğin dışarda neden gerçekleştirilemediği önemli. Bu hepimizin üzerinde düşünmesi ve ileriye yönelik sonuçlar çıkarması gereken noktalardan biridir.

Yaşam bize önyargıların çocukça olduğunu ve yıkılabileceğini gösterdi. Yeni kuşağın önyargısız yetişmesi için Diyarbakır cezaevinden geçilmesi gerekmiyor."☐

TKSP davasından yargılanan Celalettin Doğan:

"Traş suyu içirdiler"

Celalettin Doğan 1960 Lice doğumlu. Lise mezunu 1983-1987 arası Diyarbakır Askeri Cezaevinde kaldı. Özgürlük Yolu (TKSP) davasından yargılandı. "Tek suçum" diyor C.Doğan "bütün emekçilerin hak ve özgürlüklerini ve insanlığın barış içinde yaşamasını savunmamdı."

"5 No'luda (Diyarbakır Askeri Cezaevi) insanlık onurunu hiçe sayan işkenceler uygulandı. Kalaslarla sıra dayakları; lağım sularına batırma; cop sokma; sigara, yemek, su yasakları... Çok insanın susuzluktan dolayı traş suyu içtiklerine tanık oldum.

5 Eylül direnişi ile kazandığımız hakları geri almak istediler. 3 Ocak direnişi bunların korunmasını amaçlıyordu. Kısaca istemlerimiz şunlardı: Zorla marş söyletilmesine son verilmesi; sağlık ve beslenme sorunlarının çözülmesi; kitap, dergi istemlerinin karşılanması; havalandırma ve görüş sürelerinin uzatılması; dayak ve işkencenin son bulması; tek tip elbisenin kaldırılması; yakınlarımızla görüşmelerde anadilde konuşma vb...

Yukarıdaki taleplerin kazanılması için birlik zorunluydu. Birlik sağlandı ve birlikte direnildi. Tek tip elbise dışında taleplerimizin çoğunu elde ettik. Beş insanın ölümü onlarcasının yaralanması ve sakat kalması pahasına elde edildi bu haklar.

Bugün ülkemizde temel insan hak ve özgürlükleri ayaklar altında. İnsanlar dillerinden, ulusal kökenlerinden dolayı ezilip aşağılanıyorlar. Bunlar kendisine "insanım" diyen herkesin sorunudur. Bu sorunların çözümü için cezaevlerinde olduğu gibi birlikte davranmak zorunludur.

Direnişlerde düşen şehitlerimizin önünde saygıyla eğiliyorum."☐

DDKD davasından yargılanan Adnan Özbingöl ve Cabir Yolbaş:

"Bize anadilimizi yasakladılar"

Adnan Özbingöl ve Cabir Yolday ortak bir değerlendirme yaptılar.

"Kürt gençliğinin örgütsel ve hareket birliğini merkezileştirmek amacıyla, 1977'de DDKD (Devrimci Demokratik Kültür Derneği)'ni kurarak genel yönetim kuruluna seçildim. Aynı dönemde Siverek DDKD şubesi yönetimine atandım. 27 Mayıs 1980'e kadar (tutuklandığım güne kadar) şube başkanlığını sürdürdüm.

12 Eylül faşist darbesiyle birlikte DDKD hareketi de toplu bir yargılamadan geçirildi. Bu hukuk dışı yargılama sonucu 10 yıl hüküm giydim" diye kendini tanıtıyor Adnan Özbingöl.

1978 yılında Siverek'te antisömürgeci mücadelede Kürt gençliğini örgütlemek, sorunlarını dile getirmek, asimilasyona, şovenizme karşı duyarlı kılmak için Antisömürgeci Demokratik Kültür Derneği'ni kurduk.

1982'de yakalandım. 8 yıl hüküm giydim" diyerek tanıtıyor, Cabir Yolbaş kendini.

Ortak değerlendirmelerinde de şu noktalara ağırlık veriyorlar:

"Tekrar yersiz. Diyarbakır Cezaevinde (işkenceevinde) ilerici-yurtseverler onurlu direnişlerle bir tarih yarattılar, yaratıyorlar.

Diyarbakır zindanları, tutukluların genellikle Kürt olması, buna bağlı olarak tutuklulara daha özel bir bağnazlıkla saldırılmasıyla öteki cezaevlerinden ayrılıyordu. Örneğin bize anadilimiz Kürtçeyi yasakladılar.

Özetle insanca bir yaşam ordamı istemiyle başlattığımız 3 Ocak direnişinde açlık grevlerinde ve saldırılardan dolayı yüzlerce insan sakat kaldı. Direniş sırasında cezaevindeki tavırlarıyla örnek insan Necmettin Büyükkaya idarece kasıtlı ve bilinçli bir şekilde öldürüldü.

Faşist iktidara karşı tüm ilerici-yurtsever, devrimci, demokrat güçlerin asgari müştereklerde bir araya gelmeleri mümkündür. Birliğin oluşturulması için dar grupçu zihniyetin kırılması, Türkiye ve Kürt sorununun somut, sağlıklı değerlendirilmesi gereklidir."☐

DDKD toplu davasından yargılanan Erdem Gencan:

"Birliğin gereği"

"Diyarbakır Sıkıyönetim Mahkemesinde görülen DDKD (Devrimci Demokratik Kültür Derneği) toplu dava dosyası içinde yargılandım. 10 yıl ağır hapis cezası aldım. Diyarbakır Cezaevinde 4 yıl 5 gün kaldım" diyor Erdem Gencan.

"Tutuklu kaldığım dönemde Diyarbakır Cezaevi içinde yaşanmadıkça ne olduğu kavranılamayan insani değerlerin ve insanlık onurunun cezaevi yönetiminin en alt sorumlusundan en üst sorumlusuna dek acımasızca çiğnendiği işkencenin kurallar adı altında sistemleştiği, değişik rütbeden askerlerden oluşan personelin kendilerine verilen emir ve geniş yetkilere dayanarak o işkence düzeni içinde en ufak insani duygularını da yitirerek ağır ve aşağılık uygulamaları sürdürdüğü bir yerdi.

"Ocak Direnişindeki talepler; Eylül direnişi ile elde edilen kazanımları sindiremeyip geri alma isteklerine ve tek tip dayatmasına karşı ayrıntılar içeren insanca yaşam talebiydi. Uzun süre yaşanılan işkence dönemi, cezaevi idaresi ile uzlaşan, ispiyoncu bir birlik oluşturmuştu. Eylül direnişi bu doğal ve bilinçli birlikle başarıldı. Ve yine bu birlikle Eylül kazanımlarına yönelik saldırı çok ağır uygulamalara karşın ölümüne karşı koyuşla göğüslendi.

"Cezaevlerinde birlikten yoksunluğun getirdiği sonuçlarla, birlik kazanıldıktan sonra elde edilen kazanımlar, birlik sorununun önemini ortaya koymaktadır."☐

Fotoğraf: Uğur Günyüz

▶ Diyarb...
İçerisi...

Fotoğraf: Medya Güneşi Arşivi

4. Yıldönümünde Diyar...

"İNSANIM... DİRENMEK Z...

Direnişte Gerçekleştirilen,
Gerçekleşmesini Sağlayan BİRLİK...

Diyarbakır Cezaevindeki insanlık dışı uygulamaları bilmeyen, duymayan kalmadı. Amacımız bu uygulamaları anlatmak değil. Amacımız, cezaevinde her şeye rağmen "insanlık onuru işkenceyi yenecektir" belgisi çevresinde kenetlenen, 3 Ocak 1984'te direnişe katılan ve direnişi yaşayanları konuşturmak ve onların ağzından direnişi aktarmak.

Hemen belirtelim, bu direniş sıradan bir eylem değildi. 2.5 ay sürdü. Direnişe cezevindeki tüm tutuklu ve hükümlüler katıldı. Direnişin amacı, baskı ve işkencelerin son bulması, cezaevi koşullarının iyileştirilmesiydi. İnsanlar aç, susuz koğuşlarda direndiler. "İnsanlık onuru işkenceyi yenecektir" haykırışları Diyarbakır'dan tüm Türkiye'ye oradan da dünyaya yayıldı. Cezaevi yönetiminin baskı, tehdit ve şantajları sonuç vermedi. İtfaiye arabaları direnişi kırmak için günlerce koğuşlara basınçlı soğuk su sıktı. Cezaevi, güvenlik yetkililerinin emriyle kurşun yağmuruna tutuldu. Kapılar, pencereler kırılarak koğuşlara girildi. Koğuşlar zorla boşaltıldı. İnsanlar çırıl-

ır Askeri Cezaevi,
ı dışarısıyla...

▶ Necmettin Büyükkaya: Direnişin en acı kaybı, örnek insan.

ıakır Cezaevi Direnişi

I" DİYEN
ORUNDAYDI

Daha Doğrusu Direnişin Olgusu Günümüze Işık Tutuyor

çıplak soyuldu. Türlü soysuzluklara maruz kaldı. Günlerce işkenceden geçildi. Kürt halkının yiğit evladı, büyük değer Necmettin Büyükkaya, bu direnişte öldürüldü. Birçok devrimci yurtsever insan, uygulamaları protesto etmek için kendini astı, koğuşları yaktı. Toplam 7 kişi öldü. Ancak direnişçilere boyun eğdiremediler.

Tutuklu yakınlarının binlercesi polis ve asker baskısına rağmen direnişe destek oldular.

Bu direniş aynı zamanda bugün ve gelecek için de dersler, deneyimler bıraktı. Bu anlamda 4. yıldönümünde de direnişin kimi çizgilerinin, örneğin, direnişte gerçekleştirilen, daha doğrusu direnişin gerçekleşmesini sağlayan **birlik** olgusunun günümüze ışık tutucu olduğuna inanıyoruz.

İnsanlık onuru zulme galip geldi, işkenceleri durdurmasa da hafifletti. "İnsanlık onuru işkenceyi yenecektir" diyenler haklı çıktı. Onlar kazandı. Direnişe katılanları birlikte dinleyelim.

Mevlüt İlgin

RIZGARİ-ALARIZGARİ birleşik davasından yargılanan Haluk Yıldızhan:

"Birlik zaferi sağladı"

Rızgari, Ala Rızgari birleşik davasında yargılanan Haluk Yıldızhan, 1982-1986 yılları arasında Diyarbakır Askeri Cezaevinde kalmış.

"Diyarbakır cezaevine ilişkin bugüne kadar çok az şey yazıldı"ğına işaret ediyor ve devamla,

"Bir takım şeyler vardır ki anlatılmaz, anlatılamaz... 48 gün 58 gün 60 gün süren ölüm oruçları, ne demektir? Diş sinirlerine uygulanan işkenceyi hissedememek... ...anlatılabilir mi?" diye soruyor.

H. Yıldızhan, Diyarbakır Cezaevindeki işkence türlerine değindikten sonra şöyle sürdürüyor.

"3 Ocak 1984 direnişinden önce 5 Eylül 1983 direnişi yaşandı. Eylül direnişine tüm cezaevi kitlesi aktif destek verdi. Tüm cezaevi kitlesinin desteğindeki 200'den fazla kişinin 27 gün süren açlık grevi sonucu insanca yaşama talepleri kabul ettirildi. Cezaevlerinde kısa bir dönem işkencesiz günler yaşanmaya başladı. Ardından tahammülsüzlükle birlikte baskılar yoğunlaştırıldı. 1983 sonlarında tek tip elbise dayatıldı. İşkence ve baskılar ağırlaştırılmaya başlandı. Bunun üzerine 3 Ocak 1984'te direniş yeniden başladı.

Ocak direnişinin ana talebi, Eylül direnişi sonrasında kabul edilen asgari yaşam koşullarının yeniden sağlanmasıydı. 49 gün süren ölüm orucu ve öteki direnişlerde (Necmettin Büyükkaya, Cemal Aral, Orhan Keskin, Remzi Aytürk, Yılmaz Demir) toplam 5 şehit verildi. Direnişler sona ererken 1983 Eylül'ündeki kazanımlar geri alınmıştı.

İşkencenin, zulmün, baskının bir yandan da dayanışmayı, kenetlenme ve birliği getireceği muhakkaktı. Gerek 5 Eylül 1983'te, gerekse 3 Ocak 1984'te 'devrimciyim' diyenler bir yana 'insanım' diyenlerin bir araya gelmemeleri mümkün değildi. Zaten o günkü koşullarda şu görüşten ya da bu görüşten olmak önemli değildi. Bir kaç dönek dışında cezaevi kitlesi bir bütündü. Zor ve zorunluluk her zaman olduğu gibi birleştirici etkisini gösterdi ve bu birlik zaferi sağladı, daima da sağlayacak.

Cezaevinde olduğu gibi dışarıda da birliğin sağlanabilmesi için birincisi, zor ve zorunluluğun ne olduğunu, ikincisi toplumsal taleplerin ne olduğunun anlaşılması gerekir. Öncelikle ikincisinin, toplumsal taleplerin kısa ve uzun vadede neler olduğunu belirlemek gerekir. Çünkü birileri için önemli olan diğerleri için önemli olmayabiliyor. Bu bağlamda önce toplumsal taleplerin tesbiti için bir düşünsel birlik veya düşünsel farklılıkların asgari düzeyde birliği sağlanabilmeli."□

PKK davasından yargılanan Mehmet Şener:

Birliğe pratik adımlarla varılacak

"Adım Mehmet Şener.PKK davasından yargılandım, davam hala sürüyor. Diyarbakır cezaevinde 9 yıl yattım" diye başlıyor Şener ve şöyle sürdürüyor:

"Diyarbakır'da yapılanlar, tutukluların deyimiyle vahşetti. Vahşet neyi kapsıyor? İşte bunu kısaca anlatmak olanaksızdır. Ancak şunu söyleyeyim, vahşet olgusu, Diyarbakır Cezevinde yapılanların yanında çok yetersiz kalır. Diyarbakır Cezevinde insanlık yoktu, insanlığın zerresi yoktu.

Diyarbakır cezaevi ulusal bir hapishaneydi. 12 Eylül'ün Diyarbakır'a yaklaşımı buydu. Oraya kitlenenler ulusal bir başkaldırıyı temsil ediyorlardı. Onların şahsında ulusal başkaldırı kırılmak, yok edilmek isteniyordu.

Ocak direnişinin tek bir talebi vardı; o da insanlık onuruna yakışan işkencesiz bir yaşamdı. Bu, tüm tutukluların ortak istemiydi. Bu ortak istem çevresinde direnildi ve beş ölü verilerek başarıya ulaşıldı.

Birlik, birlikte direnme bir süreç içinde, herkesin vahşete tabi olduğu koşullarda oluştu. 2 Eylül ve 3 Ocak'ta oluşan birlikler mücadelenin içinde doğan ve gelişen birliklerdir.

Birliğe elbette dışarıda da ihtiyaç vardır. Ancak bunun bilinci yeterince oluşmuş değil. Şunu söylemek mümkün: Bir mücadelenin içinde olanlar, mücadelenin ortak noktalarında buluşacaklardır, kaçınılmaz dayanışmaiçinegireceklerdir.Bunun önündeki engeller ise o aşama gelip dayattığında takınılacak subjektif tavırlardır. Ama mücadelede samimi olanlar mücadelenin ihtiyacı birlik olduğu için bunu aşacaklardır. Herkes mücadele alanında boy versin, yöntemiyle, pratiğiyle, kendini göstersin, söylediklerini gerçek yaşamda uygulasın... İlkin bunları yaşamak gerekir. Birliğin bilincine bu pratik adımlarla varılacaktır."□

TKP davasından yargılanan Ömer Ağın:

"Toplumsal kazanım için ortak savaşım"

"1948 Lice-Diyarbakır doğumluyum. İlk ve orta öğrenimimi Diyarbakır'da, yüksek öğrenimimi İstanbul'da yaptım. TKP davasından ceza aldım. Yaklaşık 4 yıl Diyarbakır Cezaevinde yattım. Kürdüm. Ama açıkça söylemeliyim ki, Kürtleri tanımamda cezaevi yaşamımın belirleyici rolü oldu" diye başlayıp sürdürdü Ömer Ağın.

"12 Eylül'ün baskıcı rejiminin, kendisini tüm cezaevlerinde gösterdiği açıktır. Ama Diyarbakır Cezaevinde çifte standart uygulandı. Bunu bir iki örnekle göstermek olası. Yüze yakın ölü verdi, Diyarbakır Cezaevi. Sayısız insan mahkemeleye gidemedi, sayısız insan savunma yapamadan idama mahkum oldu. Bu örnekler sadece bir politik grubun davasında değil, tüm davalarda görüldü. Örneğin, İGD Genel Yönetim Kurulu beraat ettiği halde, Diyarbakır'da yargılanan İGD yöneticileri ağır cezalara çarptırıldılar.

Ocak direnişinin talepleri de 83 direnişi gibi sadece insani taleplerdi. Tüm cezaevi kitlesi bir tek istemde birleşmişti: 'Bize işkence yapılmasın, insanca yaşamak istiyoruz.' O dönemde cezaevinde 3 binin üzerinde insan kalıyordu. Hangisine sorsanız öz itibariyle aynı cevabı alırdınız.

Cezaevi kitlesinin birliğini sağlayan temel etmen yukardaki istemin kendisi idi. İnsanlık onurunu korumak ve yeniden kazanmak isteyen herkes birleşmek zorunda olduğunu çok çıplak biçimiyle gördü. Cezaevi yaşamı herkese en küçük insani hakların dahi, ancak cezaevi kitlesinin birlikte eylemi ile kazanılabileceğini göstermişti. Değişik politik eğilimlerden insanları yanyana getiren bu objektif durum baskı ve işkenceye ön koşulsuz karşı durmayı somut hareket noktası olarak alıyordu.

TBKP'nin haklı olarak belgelerinde söylediği: 'Doğru bizim tekelimizde değildir' düşüncesini yaşamın içinde gördük. Ve hareket noktası olarak da bunu aldık. Bu davranış biçimi hem bizi cezaevi kitlesine bağladı, onlardan öğrendiğimiz şeyler oldu, hem de bütün olanaklarımızı onlarla bölüşmenin fırsatını yakaladık. Bu anlayış biçimleri hem yaşam içinde güçlendi, hem de başarının kaynağı oldu. Bence Diyarbakır Cezaevindeki en büyük kazanımlardan bir tanesi baskı ve işkencelerin kalkması oldu ise, ikincisi de tüm politik tutukluların birlikte yarattıkları yaşamsal değerler oldu.

Bu kısa yaşam kesitinin de gösterdiği gibi, toplumsal kazanımlar ancak tüm toplumsal güçlerin ortak savaşımıyla elde edilebilir. Toplumumuzun ulusal demokratik talepleri gün geçtikçe daha somut bir durum alıyor. Ulusumuzun ana demokratik talepleri ile güncel demokratik istemleri giderek belirginleşiyor. Bana göre, ulusal ve uluslararası düzeyde gelişen durum ve yeni politik kültürün oluşumundaki anlayış, ulusumuzun birlik temelini güçlendirecektir. Bu anlamda ulusal sorunlara dar sınıf açısından bakma yerine, tüm ulus için geçerli olan ulusal ezgi ve ulusal baskıya karşı geliştirilen ulusal mutabakat istemleri temelinde yaklaşmak gerekir. Tüm ulusu oluşturan politik güçler bu noktada birleşmeyi başarmak zorundadırlar. Ulusal mutabakat istemi her zaman dar sınıf çıkarıyla özdeş düşmez. Ancak sınıf savaşımına geniş anlamda olanak sağlayabilir. Tıpkı barış savaşımı gibi.

Bu anlayışla, dost politik güçler eşit olanaklarla yan yana gelmeli, birlik noktaları güçlendirilmeli ve yeni politik kültürün oluşumuna katkı yapmalıdırlar."□



Fotoğraf: Uğur Günyüz



Fotoğraf: Medya Güneşi Arşivi

▶ Diyarbakır Askeri Cezaevi, içerisi ve dışarısıyla...



▶ Necmettin Büyükkaya: Direnişin en acı kaybı, örnek insan.

4. Yıldönümünde Diyarbakır Cezaevi Direnişi

"İNSANIM" DİYEN DİRENMEK ZORUNDAYDI

Direnişte Gerçekleştirilen, Daha Doğrusu Direnişin Gerçekleşmesini Sağlayan BİRLİK Olgusu Günümüze Işık Tutuyor

Diyarbakır Cezaevindeki insanlık dışı uygulamaları bilmeyen, duymayan kalmadı. Amacımız bu uygulamaları anlatmak değil. Amacımız, cezaevinde her şeye rağmen "insanlık onuru işkenceyi yenecektir" belgisi çevresinde kenetlenen, 3 Ocak 1984'te direnişe katılan ve direnişi yaşayanları konuşturmak ve onların ağzından direnişi aktarmak.

Hemen belirtelim, bu direniş sıradan bir eylem değildi. 2.5 ay sürdü. Direnişe cezevindeki tüm tutuklu ve hükümlüler katıldı. Direnişin amacı, baskı ve işkencelerin son bulması, cezaevi koşullarının iyileştirilmesiydi. İnsanlar aç, susuz koğuşlarda direndiler. "İnsanlık onuru işkenceyi yenecektir" haykırışları Diyarbakır'dan tüm Türkiye'ye oradan da dünyaya yayıldı. Cezaevi yönetiminin baskı, tehdit ve şantajları sonuç vermedi. İtfaiye arabaları direnişi kırmak için günlerce koğuşlara basınçlı soğuk su sıktı. Cezaevi, güvenlik yetkililerinin emriyle kurşun yağmuruna tutuldu. Kapılar, pencereler kırılarak koğuşlara girildi. Koğuşlar zorla boşaltıldı. İnsanlar çırılçıplak soyuldu. Türlü soysuzluklara maruz kaldı. Günlerce işkenceden geçildi. Kürt halkının yiğit evladı, büyük değer Necmettin Büyükkaya, bu direnişte öldürüldü. Birçok devrimci yurtsever insan, uygulamaları protesto etmek için kendini astı, koğuşları yaktı. Toplam 7 kişi öldü. Ancak direnişçilere boyun eğdiremediler.

Tutuklu yakınlarının binlercesi polis ve asker baskısına rağmen direnişe destek oldular.

Bu direniş aynı zamanda bugün ve gelecek için de dersler, deneyimler bıraktı. Bu anlamda 4. yıldönümünde de direnişin kimi çizgilerinin, örneğin, direnişte gerçekleştirilen, daha doğrusu direnişin gerçekleşmesini sağlayan birlik olgusunun günümüze ışık tutucu olduğuna inanıyoruz.

İnsanlık onuru zulme galip geldi, işkenceleri durdurmasa da hafifletti. "İnsanlık onuru işkenceyi yenecektir" diyenler haklı çıktı. Onlar kazandı. Direnişe katılanları birlikte dinleyelim.

Mevlüt İlgin

21. yüzyılın eşiğinde

YENİ BİR DÜNYA ORTAYA ÇIKMAKTADIR

Gorbaçov, Birleşmiş Milletler'de yaptığı ve geniş yankılar uyandıran konuşmasında, insanlığın önündeki yaşamsal sorunları irdeledi, 2000'li yıllara uzanan süreçlere işaret etti.

■ **Umur Coşkun**

Gorbaçov'un 7 Aralık 1988'de Birleşmiş Milletler'de yaptığı konuşmanın bizim kamuoyumuzda kaynayıp gittiğini düşünüyordum. Bir, özellikle kaynaması istendiği için, bir de herkes ağırlıkla konuşmanın çok küçük bir bölümü, Sovyetler Birliği'nin tek taraflı silah indirim kararları üzerinde durduğu için.

Daha sonra konuşma **2000'e Doğru** dergisinde solun kimi önemli isimleri tarafından tartışıldı. Aslında pek de tartışıldı denemez, çünkü dergi konuşmada "gözkemciler"e dayanarak uluslararası sorunlarla ilgili üç kritik noktayı tartışmaya açıyordu: "1- İki büyük devrim, 1789'daki Fransız Devrimi ve 1917'deki Rus Devrimi, tarih üzerinde çok güçlü bir etkide bulundu ve dünyanın gelişme yollarını kökten değiştirdi... Ancak bugün farklı bir dünyayla karşı karşıyayız ve geleceğe farklı bir yol aramalıyız.

"2- Dünya ekonomisi tek bir organizma haline gelmektedir. Sosyal ya da ekonomik sistemi ne olursa olsun, hiçbir devlet bu organizmanın dışında gelişemez.

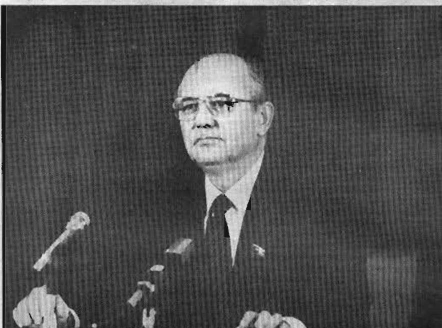
"3- Bu durum, dünya ekonomisinin işleyişinde yepyeni bir mekanizmanın geliştirilmesini, uluslararası işbölümünde yepyeni bir yapılanmayı, gerekli kılmaktadır."

Ancak tırnak içindeki bu bölümler tam olarak Gorbaçov'a ait değil ve bir tesbit olarak da gerçeği tam yansıtmayan bir basitleştirmeyle sınırlı kalıyor. Alınan yanıtlar da ona göre olmuş:

"Bu anlayışları ne sosyalist düşüncede ne de dünyanın bugünkü gerçeğinde bir yere oturtmak mümkün değil." **(Ferit İlsever)**, "Detayları açıklanmamış bir konuda yorum yapmaya kalkmak çok tehlikelidir." (Tanju Akad) "Bu kadar da olmaz... Doğru anladıysam, bundan sonra sosyalizme gerek yok gibi bir sonuç çıkıyor." (Murat Belge)

Sol içinde siyasal konumlarımız ne olursa olsun, Gorbaçov'un ister beğenelim ister beğenmeyelim, Gorbaçov'un sözünü ettiği süreçler ve bu sürece yaptığı müdahaleler, ülkemizin ve halkımızın geleceğini de bir biçimde etkiliyor. Konuşmanın önemi de burada zaten. Yeni bir politikanın bugün geldiği noktanın ve insanlığın önünde açmak istediği, hatta açmaya başladığı yolun bir ifadesi olarak önemli.

Ertuğrul Kürkçü'nün Milliyet gazetesinin "Sosyalist Sol Konuşuyor" soruşturmasında işaret ettiği bir konuya özünde katılıyorum: "Sosyalist hareket 1965 sonrasında bugün ANAP'ın yerinde bulunan AP karşısında alternatif bir hegemonya merkezi kurmayı başarmıştı. Hepimizin, Mahir'lerin, Deniz'lerin daha sonra elde ettiğimiz güç ve itibar, silahlı eylemden çok, bu hegemonyadan kaynaklanıyordu. Bugün ideolojik hegemonya alanında kaybedilen mevzilerin kazanılması sorunuyla karşı karşıyayız." Bu söylenene kendi açımdan şunu da eklemek istiyorum: İdeolojik mevzilerin kazanılması, yaşamı yakalamakla; bilimden kültüre, teknolojiden ekolojiye, ekonomiden dış politikaya, her alanda çağdaş süreçleri yakalamakla mümkün. Aşağıda daha sıcak tartışılan yanlarını olabildiğince kendi cümleleriyle aktarmaya çalışacağım konuşmanın belirleyici nitelikleri de bunlar.



Sol içinde siyasal konumlarımız ne olursa olsun, ister beğenelim ister beğenmeyelim, Gorbaçov'un sözünü ettiği süreçler ve bu sürece yaptığı müdahaleler, ülkemizin ve halkımızın geleceğini de bir biçimde etkiliyor.

Şiddetsiz bir dünya

"Yirmi birinci yüzyıla nasıl bir insanlık girecek?" Konuşma sırasında "dünya ekonomisinin tek bir organizma haline gelmekte olduğu" ileri sürülmeden önce bu soruya yanıt aranıyor:

"Bağımsızlık, demokrasi ve sosyal adalet mücadeleleri, tüm çelişki ve çeşitlilikleriyle birlikte, kendini geniş ve genellikle çalkantılı halk hareketlerinde gösteriyor. Tüm dünya sistemini demokratikleştirme ideali, büyük bir toplumsal ve politik güç haline gelmiştir.

"Aynı zamanda, bilim ve teknolojideki devrim, kısa süre önce ulusal ve bölgesel karakterde olan ekonomi, gıda, enerji, ekoloji, haberleşme ve nüfus sorunlarını, global sorunlar haline dönüştürdü."

Bunların gerektirdiği yeni ekonomik mekanizmalara ve uluslararası işbölümünde yeni yapılara duyulan ihtiyaç vurgulandıktan sonra, global ölçekte, sürekli büyüyen bir tehdit yaratan sorunun, gelişmiş ülkelerle gelişmekte olanlar arasındaki uçurum olduğuna işaret ediliyor. Bu durumun **"tüm halkların ve ülkelerin çıkarlarına uygun, ilkesel olarak yeni tip bir endüstriyel gelişme yolu aranması"**'nı gerektirdiği söyleniyor.

1789 ve 1917 devrimlerinin insanlık tarihindeki büyük itkisi belirtildikten sonra, bunların hükmü geçmiştir gibi bir şey söylenmiyor, söylenen şu:

"Bugün yeni bir dünya ortaya çıkmaktadır ve biz onun gelecekteki yeni gelişme yollarını araştırmalıyız. Kuşkusuz birikimlerimize dayanacağız, fakat aynı zamanda, geçmişte var olanla bugün yeralan arasındaki temel farklılığı göreceğiz."

Bu noktada Gorbaçov Hindistan ve Sovyetler Birliği'nin Delhi ortak çağrısında yeralan ve tüm BM üyelerinden kabul etmelerini isteyeceği, "şiddetsiz bir dünya" kavramını temellendirmeye başlıyor:

"Kendiliğindenliğin ve düzensizliğin bizi çıkmaz sokağa sürükleyeceği bir konuma ulaştık... Başkasının pahasına gelişme formülü, ömrünü tüketmiştir. Günün gerçekleri, insani ve ulusal hak ve özgürlükler pahasına ya da çevreyi bozan gelişme yollarını reddediyor."

İdeolojiler arası rekabet

Gorbaçov, devrimci dönüşümlerin zorunluluğuna değinirken, onların uluslararası etkileşimlerine de dikkat çekiyor:

"Belirli ülkelerde ve toplumsal yapılarda can alıcı değişiklikler ve devrimci dönüşümler kaçınılmaz biçimde yeralacaktır. Bu hep böyle oldu ve hep böyle olmaya devam edecek.

"Fakat zamanımız buradaki işleri de değiştiriyor. Ülkelerdeki dönüşümler tüm dünyadaki kazanımlardan ve eşit işbirliğinin olanaklarından yararlanmadan ulusal hedeflerine ulaşamazlar."

Güç kullanımının ve güç kullanma tehdidinin uluslararası politikanın bir aracı olamayacağı ve en kuvvetliden başlayarak, bundan vazgeçmek gerektiği söylendikten sonra, ulusların seçme özgürlüğünün (kaderini tayin hakkının) hiçbir gerekçeyle önlenemeyeceğine işaret ediliyor. Ulusların seçim özgürlüğü ilkesinin çiğnenmesinin dünyadaki istikrarsız dengeleri altüst edebileceği vurgulanıyor.

Global sorunlar ve ideolojik mücadele ilişkisi Gorbaçov'un konuşmasında önemli bir yer tutuyor. Gorbaçov, **"uluslararası ilişkilerin ideolojiden arındırılması"** gerektiğini söylüyor. **"İnançlarımızdan, felsefemizden ve geleneklerimizden vazgeçtiğimiz ya da başkasından vazgeçmesini istediğimiz için değil, fakat kendimizi değerlerimiz içine hapsedemeyiz. Böylece yalıtılmak ülkelerin kazanımlarının değiş-tokuşunu reddetmek anlamına gelir. Bu, kültürel olarak zayıflamamıza neden olur.**

"Bu değiş-tokuş sürerken, herkes kendi sisteminin, kendi yaşam tarzının, değerlerinin yararlarını göstersin; yalnızca sözcüklerde ve propagandalarında değil, işle bunu göstersinler. İdeolojiler arası dürüst rekabet budur."

Konuşmanın bütünsel önemi

21. yüzyılın eşiğinde global sorunların çözümüne giden yolda bu yaklaşımları zorunlu görüyordu Gorbaçov. Konuşmasının daha sonraki bölümlerinde uzun uzun Birleşmiş Milletler'in önemini ve önümüzdeki yıllarda oynayabileceği rolleri anlatıyor.

Bir zamanlar uluslararası çatışmaların ve soğuk savaşın tarafı olmuş bir örgüt, bugünkü konumuyla askeri-politik ekonomik, bilimsel, ekolojik ve insani sorunların çözümünde büyük bir rol oynayabilirdi. Tüm ülkelerin çabalarını tek ve aynı yola sevkedebilirdi.

Gorbaçov Birleşmiş Milletler'in kalkınma, dış borçlar, çevre sorunları, silahsızlanma, uluslararası uzay araştırmaları konularında kurumsal rolünü artırma fırsatı olduğunu somut örneklerle açıkladı. Aslında bu bölümler belki de konuşmanın en acil konularını kapsıyor. Örneğin bir dış borç konusunda Türkiye gibi ülkelerin hemen sahiplenebileceği, destekleyebileceği öneriler getiriliyor.

BM'nin Afganistan, Filistin gibi önemli bölgesel sorunlarda oynadığı ve oynaması gereken roller üzerinde ayrıntıyla duran Gorbaçov sözü, **bağlayıcı uluslararası yasalar**'a ve bu bağlamda **insan hakları**'na getiriyor. Daha sonra da **perestroyka, SSCB'de ekonomik ve demokratik reformlar, ulusal sorunları Leninist enternasyonalizm temelinde çözme kararlılıkları, komünist partisinin rolü ve sosyalist demokrasinin geliştirilen yasallığı** üzerinde duruluyor. Buralarda da önemli açıklamalar var.

Konuşmanın ancak son bölümü, ünlü tek taraflı silah indirimi, ABD ile ilişkiler ve tekrar BM'nin etkinliğinin artırılması üzerine. Yine kamuoyunda pek duyulmayan önemli açıklamalar yapılıyor. Örneğin, **silahlanma ekonomisi silahsızlanma ekonomisine dönüşebilir mi,** sorusu ortaya atılıyor ve olumlu yanıt veriliyor. Sovyetler Birliği'nin 1989'dan başlayarak, kendi dönüşüm planını hazırlayacağı (bu arada iki ya da üç savunma amaçlı üretim tesisinin fiilen dönüştürüleceği) açıklanıyor.

Bu sıralanan konular üzerinde ayrı ayrı durmaya değerdi. Ancak bu yazıdaki amaç, basitleştirmenin sonucu yanılsamalara ve çağdaş süreçlerle bizim tartışma düzlemimiz arasındaki çelişkiye işaret etmekti. Olaylara ve gelişmelere, yalnızca siyasi konumlardan kaynaklanan yargılarla yaklaşmanın yetmediği ortada. Tartışmalarımız dünyada olup bitenin gerisinde kalıyor. Oysa "ideolojik mevzileri kazanmak" görevi önümüzde duruyor. □

ABD'de nükleer sızıntı

ABD'nin askeri amaçlı bazı nükleer tesisleri radyoaktif sızıntılara yolaçıyor. Enerji Bakanlığı raporuna göre hükümetin 81 milyar dolar ayırmak niyetinde olduğu bu tesisler arasında Washington, Colorado, Illinois ve Ohio'daki santraller de bulunuyor. Öte yandan Güney Carolina ve Idaho'da nükleer patlayıcı üretecek yeni santraller kurulacak.

Güney Afrika'dan Bush'a çağrı

Dünya Sendikalar Federasyonu (DSF) Prag'da yayımladığı bildiride Türkiye'de insan haklarının ihlalinden duyduğu endişeyi dile getirerek tüm politik tutukluların serbest bırakılmasını istedi.

Bildiride, İnsan Hakları Evrensel Bildirisi'nin 40. yıldönümünde ülkeye dönen sekiz politik göçmenden beşinin sınır dışı edilmesi kınanarak, "Ülkesinde yaşayıp, özgür sendikal faaliyet yürütmek hakkından yararlanmak isteyen sendikacıların sınır dışı edilmesi insan haklarının ihlalidir" dendi.

DSF, Politik tutukluların serbest bırakılmasını istedi.

Afrika'nın güneyinde yeralan altı ülkenin devlet başkanları ABD Başkanlığı'na seçilen George Bush'a ortak bir çağrı yaparak ABD'nin Angola'da yönetime karşı savaşan silahlı grupları desteklemekten vazgeçmesini istediler.

Zambiya'nın başkenti Lusaka'daki toplantıda devlet başkanları, Angola, Küba ve Güney Afrika Cumhuriyeti arasında imzalanan bölgesel barış anlaşmasını değerlendirmek üzere biraraya gelmişlerdi. Çağrıyı yapan ülkeler şunlar: Zambiya, Zimbabwe, Mozambik, Tanzanya, Angola ve Botswana.

Etiyopya

Etiyopya İşçi Partisi Polit Bürosu Etiyopya'da yaşayan müslüman topluluklara özerklik verilmesini parlamentoya iletme kararı aldı. Aynı kararda, 28 yıldır iç savaş şeklinde süren Eritre sorununa barışçı yollardan çözüm bulunması da yer alıyor.

Brezilya'da devlet başkanlığı seçimlerinden önce

SOLUN YEREL SEÇİM ZAFERİ

Devlet Başkanı Sarney, askerlerin demokrasiyi ajitatörlerden koruduğunu söylerken, İşçi Partisi grevci işçilerin haklı istemlerinin birleştirici savunuculuğunu yapmıştı.

Brezilya'nın en büyük kenti Sao Paulo'nun Belediye Başkanlığı'nı, geçtiğimiz Kasım ayında yapılan yerel seçimlerde, muhafazakâr sanayici *Paulo Maluf*'u önemli bir farkla geride bırakarak, Bayan *Luzza Eruhdino de Souza* kazanmıştı.

Brezilya'de yerel seçimler, sol kanat muhalefet partilerin, ülkenin en önemli kentlerinde belediye başkanlığını kazanmasıyla sonuçlanırken, Devlet Başkanı *Jose Sarney*'in Demokratik Hareket Partisi için de büyük bir yenilgi oldu. Öyle ki, 1989'da yapılacak Devlet Başkanlığı seçimlerinde, partinin Genel Başkanı *Ulyases Guimaraes*'in, Sarney'in yerine geleceği yolundaki umutlar şimdiden sönüverdi.

Sol, belediyelerde kazandığı zaferi Brasil'deki Başkanlık Sarayı'na taşıyabilecek mi?

Belediye seçimlerindeki başarı, ekonomik ve siyasal propaganda malzemelerini ustaca kullanan sol partilerin, halka, "umut sizdedir" mesajını vermesine yol açtı. Rio de Janeiro yakınlarındaki Volta Redunda çelik işletmelerinde 2500 işçinin katıldığı grevde yükseltilen, *"daha kısa işgünü, daha çok ücret"* istemine sahip çıkan İşçi Partisi, grevcileri bastırmak için askeri birliklerin görevlendirilmesine karşı sesini cesurca yükseltince, önemli bir destek sağlamıştı. Yerel seçimlerden bir hafta önce, sözkonusu askeri birlikler üç işçinin ölümüyle sonuçlanan bir çatışmaya neden olunca, İşçi Partisi halkın kızgınlığını dile getirdi. Kazandığı oylarda bu kızgınlık gizliydi bir bakıma. Çünkü Devlet Başkanı Sarney, askerlerin demokrasiyi ajitatörlerden koruduğunu söylerken, İşçi Partisi grevci işçilerin hangi sayasal çevreden olduğuna bakmaksızın, haklı istemlerinin birleştirici savunuculuğunu yapmıştı.

Hükümetin ekonomik başarısızlıkları, Brezilya kamuoyunun dikkatini şimdi iki sol lidere çevirmiş durumda. Bunlardan biri, *Luiz Inacio de Silva* ya da tanındığı adıyla *Lula*. İşçi Partisi'nin kurucusu ve uzun yıllar sendikacı olarak çalışmış bir lider. Diğeri ise, karizmatik bir popülist olarak tanımlanan *Leonel Brizole*. Ülkenin ikinci büyük sol partisi, Demokratik Çalışma Partisi'nin Genel Başkanı. Bu partinin adayı olarak Brezilya'nın en büyük kentlerinden Curitiba kentinin belediye başkanlığını kazanan *Jaime Lerner* de şanslarının arttığını düşünüyor.

Brezilya gibi 1964-1985 yılları arasında ABD destekli askeri bir rejimin acılarını yaşamış bir ülkede, dizboyu ekonomik sorunlar karşısında etkin muhalefet yapmak, kendine özgü güçlükleri olan bir iş. Sol, şimdilik bunu aşmış görünüyor. Ama bu sorunların bağrında, yönetim basamaklarını çıkmak ve sorunları aşan biri iktidara yürüyüp orada kalmak daha da güç. Brezilya solunu bekleyen sınav da bu işte. □

BREZİLYA: SANAYİLEŞMİŞ BİR AZGELİŞMİŞ ÜLKE

Kahve, şeker, kakao, soya fasulyesi gibi tarım ürünlerinin üretim ve ihracatında dünya ölçeğinde ilk sıralarda yer alan Brezilya, otomotiv, çelik ve gemi yapımı gibi çeşitli sanayi kollarında da dünya pazarları için üretim yapılan sanayileşmiş bir azgelişmiş ülke olarak tanımlanabilir. GSYİH (Gayrı Safi Yurt İçi Hasıla) bakımından gelişmiş kapitalist ekonomiler arasında sekizinci sıraya yükselmiş olan Brezilya'da son kırk yıllık gelişme sürecinin belirgin özellikleri, kısa süreli durgunluk dönemleri dışında, yüksek enflasyon ve hızlı büyümedir. Brezilya'nın hem uluslararası alanda rekabet edebilen, hem de ara ve yatırım malları sektörlerinin geliştiği bir sanayi yapısına kavuşmasında devlet, çokuluslu şirketler ve yerli sermaye işbirliği önemli rol oynamıştır. Çokuluslu şirketlerin dünya pazarının bütünleşmesini sağlayan temel araç olduğu anımsanırsa, Brezilya'nın sanayileşmesinin, dünya kapitalist sisteminin öngördüğü uluslararası iş bölümüne aykırı düştüğünü ileri sürmek mümkün olmaz. 1970'lerden itibaren hız kazanan bu sanayileşmeyi finanse etmek amacıyla artan oranda dış kredi kullanan Brezilya, 1980'lerde dünyanın en borçlu azgelişmiş ülkesi olmuştur. Dış borçları ödeyebilmek için ithalatı kısıp ihracatı artırarak, 1981'den bu yana giderekartanbiçimdedış ticaret fazlası vermiştir. 1980'lerde büyüme hızı yavaşlayan, hatta bazı yıllarda GSYİH'de gerileme görülen Brezilya ekonomisinin dış ticaret fazlası vermesini sağlayan en önemli etken, özellikleri belirtilen sanayi yapısıdır.

Galip Yalman

Macaristan'da reformların 20 yıllık geçmişi

SOSYALİST EKONOMİNİN YENİLENME YOLLARI

Önemle üzerinde durulan bir konu da, ekonomik örgütlenmede nelerin sosyalizmin ayırdedici özelliği olduğunun, nelerin evrensel nitelikte olduğunun saptanması.

Sovyetler Birliği'nde başlayan yenilenme hareketi değişik ölçülerde öteki sosyalist ülkelerde de sürüyor. Macaristan da bunlardan biri. Macaristan'da reform çabaları yirmi yıl öncesine kadar uzanıyor. Sosyo-ekonomik alanın yeniden yapılandırılması gereksinimi kendini bu ülkede 1960'ların başlarında duyurmuştu. Ancak reform süreci 1980'lere kadar aynı hızla gelişmedi, kesintilere uğradı, sürüncemede kaldı.

İkinci Dünya Savaşı'nı ve Macaristan Demokratik Halk Cumhuriyeti'nin kuruluşunu izleyen on yıllık dönem içinde, ekonomik gelişme alanında sovyet modeli benimsenmişti. 1960'ların ortalarına gelindiğinde kimi yanları başarılı sonuçlar vermeyen bu modelin iyi işlemediği ortaya çıktı. Ülkenin yavaşlayan gelişme hızı, giderek gelişmekte olan ülkelerin de gerisine düşmüştü. Politik alanda ise, Macar toplumunun gelişmişlik düzeyine uygun düşmeyen yönetim biçimleri ve yöntemleri egemenliğini sürdürüyordu. Bu yıllarda reform girişimleri başlatıldı.

Reform sürecinin boyutları

1980'lerin başında, yarım bırakılan reformların sonuna kadar götürülmesi gereği kendini dayattı. Ama bu kez de modernleşen ekonomiyle 1940'lardan kalma yönetim biçimleri arasındaki çelişki gelişimin önünde bir engel oluşturdu. Bu engeli aşmak için atılan adımlar ise, politik sistemde gerçek bir reform kimliği kazanamadı.

Burada, reform sürecinin bu yeni evresinde geçmişin yanlışlarından kaçınmak için neler önerildiği önem kazanıyor. Macaristan Sosyalist İşçi Partisi'nin bu yılki parti konferansında bu sorun ele alındı. Sorunun anahtar çözümü, işletmelerin faaliyet gösterdiği reel durumla, onunla çelişen hukuksal durumun uyumlu kılınması olarak ortaya konuldu. Böylece yasal düzenlemeler, yaşamın daha fazla özerkliğe ittiği işletme yöneticilerinin elini kolunu bağlamayacak, "yasaların yasaklamadığı her şeyi yapabilme" ilkesini pratiğe geçirme olanağı tanıyacak.

Bunu sağlayabilmek için, ekonominin temel yasası olarak adlandırılabilecek, şirketler ve örgütler üzerine bir yasa tasarısı hazırlanıyor. Yasa, bir yandan çalışan halkın çeşitli türden örgütler kurma hakkını tanırken, öte yandan da devlet, kooperatif ve bireysel olmak üzere çok çeşitli işletme biçimlerini düzenliyor. Bu arada yabancı sermayeden yararlanma olanaklarını da saptıyor.

Böyle bir yasal düzenleme doğal olarak özel sektör konusunda kimi kuşkuları da beraberinde getiriyor. Sermayenin yüzde 25-30'unun özel ellerde toplandığı bir ülkenin ekonomisi, sosyalist bir ekonomi olma özelliğini koruyabilir mi?

Burada hemen, Macaristan'da 1949'da her şeyin kamulaştırıldığı ama, bu uygulamanın olumlu sonuç vermediği, oysa özel sektörün yüzde 16 paya sahip olduğu Demokratik Almanya'da bu sektörün kamu gereksinimlerinin büyük bir bölümünü karşıladığı ve bunun sosyalist gelişmeyi engellemediği gerçeği geliyor akla.

Yeni yaklaşım-yeni anayasa

Bugün Macaristan'da yöneticiler, geçmişte, olguların yalnızca ideolojik yanlarına ağırlık verildiği, ekonomik yanının gözardı edildiği görüşündeler. Önemle üzerinde durulan bir konu da, ekonomik örgütlenmede nelerin sosyalizmin ayırdedici özelliği olduğunun, nelerin evrensel nitelikte olduğunun saptanması. Örneğin, nasıl bilimsel ve teknik ilerleme yalnızca belirli bir toplumsal sistemin özelliği değilse, sözgelimi kapitalizmin koşullarında ortaya çıktı diye anonim şirket biçimindeki bir işletme örgütlenmesinin sosyalist bir ülke tarafından kullanılamayacağı görüşünün geçersizliği vurgulanıyor. Bu yaklaşım politik alan için de geçerli.

Bu yeni yaklaşım, yeni bir anayasanın hazırlanmasında somutlaşıyor. Ancak sorunların çözümünün anayasanın yürürlüğe gireceği 1990 yılına kadar bekleyemeyeceği bilinciyle, özgül alanlarda yeni yasalar hazırlanıyor. Örneğin örgütlenme ve toplanma özgürlüğünün yaşama geçirilmesi için yasal güvenceler sağlayan, bağımsız ve geniş haklara sahip bir anayasa mahkemesi kurulmasını öngören, seçim sistemine, sendikalara ilişkin yeni hükümler getiren yasalar bunlardan bazıları.

Görünen o ki, önemli başka bir değişiklik de, parti içinde yaşanacak. Macaristan'da bugün parti örgütlerinin yeni çalışma biçim ve yöntemleri, partinin toplumdaki rolü konularında tartışmalar sürüyor. Bu alanlarda da köklü değişiklikler beklemek hiç de akla uzak değil. □

Nükleer Silahsız ve Şiddetsiz Bir Dünyaya Doğru

1989'UN DEVRALDIĞI SORUNLAR

Gorbaçov'un BM'de yaptığı açıklamalar daha düşük düzeyde ordu ve silah bulundurma, silahlı kuvvetleri tümüyle savunma temelinde örgütleme ilkelerine dayanan yeni askeri doktrin doğrultusunda atılan ilk adımlardır.

Nasıl bir yılı geride bırakıyoruz?

Sorunları birbirine karşı kullanma çabaları yerine, sorunlara ortak çözüm arayışları, çıkarların mutlak çatışması yerine, çıkarların dengelenmesine çalışılması ve nükleer silahsız, şiddetsiz bir dünyaya doğru ilk adımlar... Geride bıraktığımız 1988 yılı, tüm karşı eğilimlere, güçlere, bunların silahlara ve şiddete dayalı dirençlerine rağmen, insanlığın kendisi ve ortak evi olan yeryüzünü 21. yüzyıla hazırlamaya başladığını gösteriyor.

1988 yılı, insanlığa, çevre sorununun en önemli global sorunlar içinde ikinci sıraya yükseldiğini daha açık gösterdi. Dünyamızı saran ozon tabakasının daha da incelmesi, çevre kirliliğinin iklimlere yaptığı zararlı etkiler, yeryüzünün oksijen depolarının eksilmesi, dünya basınında önemli bir yer tutan konuydu. Buna karşın 1988, bu alanda dünya topluluğunun somut adımlarına ne yazık ki tanık olamamıştır.

Ayşe Bilge Dicleli ■

En ivedi sorun: SİLAHSIZLANMA

İnsanlığın önünde duran en ivedi sorunda, silahsızlanma sorununda yılın olayı, kuşkusuz ki Sovyetler Birliği Devlet Başkanı Mihail Gorbaçov'un Birleşmiş Milletler kürsüsünde açıkladığı konvansiyonel silahsızlanma alanındaki tek taraflı indirimlerdir.

Bu açıklamaları yılın olayı yapan, karşılıksız olarak atılacak adımlar olmalarıdır. Bu, askeri doktrinlerde bir devrim niteliğindedir. Ani saldırı ihtimalini yok etme, daha düşük düzeyde ordu ve silah bulundurma, silahlı kuvvetleri tümüyle savunma temelinde örgütleme ilkelerine dayanan yeni askeri doktrin doğrultusunda atılan ilk somut adımdır.

Bu açıklamaları yılın olayı yapan, aynı zamanda bu tek taraflı önlemlerin hem konvansiyonel silahsızlanma alanında, hem de nükleer silahsızlanma alanında (NATO, 500 km.ye dek menzilli nükleer silahları modernleştirme stratejisini "Sovyet konvansiyonel tehdidi" tezine dayandırmaktaydı.) yeni anlaşmalara yolu açmasıdır. Her ne kadar NATO ile Varşova Anlaşması Örgütü arasında 1988 boyunca süregiden "Konvansiyonel İstikrar Görüşmeleri"nde ilerlemeler kaydedildiyse de, Viyana'da süren ve konvansiyonel alandaki silahsızlanma konularını ele alan görüşmelerde henüz bir sonuca ulaşılamamıştı.

Bu açıklamaları yılın olayı yapan, Avrupa'daki barış hareketinin "Konvansiyonel silahsızlanma" belgisiyle harekete geçebilmesi için çok önemli bir dayanak olmaları, silahsızlanma düşmanlarının elindeki bütün "ama"ları etkisiz kılmalarıdır.

1988'de Sovyet-Amerikan INF Anlaşması gereği olarak Avrupa'da- [illegible] küldü; bunların [illegible]



1988'de, Sovyet-Amerikan INF Anlaşması gereği olarak, Avrupa'daki orta menzilli nük leer roketler söküldü, bunların imhası işlemleri başladı.

başladı. Stratejik nükleer silahlarda yüzde 50 indirime gidilmesi için anlaşma, kimyasal silahsızlanma konusunda anlaşma, nükleer depolamaların kaldırılması için anlaşma alanlarında ilerlemeler kaydedildi.

Birleşmiş Milletler'in 3. Silahsızlanma Özel Oturumu yapıldı.

20-22 Haziran tarihleri arasında Demokratik Almanya'nın başkenti Berlin'de "Nükleer silahlardan arındırılmış bölgeler için uluslararası buluşma"ya 113 ülkeden binin üzerinde başbakan, bakan, dışişleri bakanı ve çeşitli düzeydeki yetkililer, sosyalist, sosyal demokrat, komünist ve işçi partileri temsilcileri katıldılar.

24-26 Şubat 1988'de Belgrad'da Yugoslavya'nın çağrısı üzerine Balkan devletleri dışişleri bakanları toplantısı yapıldı. Yugoslavya, Türkiye, Bulgaristan, Yunanistan ve Arnavutluk ve Romanya dışişleri bakanları, birçok konuda işbirliği yapılmasına ilişkin kararlar aldılar. Ne yazık ki, bu toplantıda Balkanların atomsuz bölgeye dönüştürülmesi girişimine karşı çıkan tek ülke Türki- [illegible]

Bölgesel çatışmalardan, bölgesel anlaşmalara doğru

1988 bölgesel çatışmalardan bölgesel anlaşmalara doğru ilk adımların atılmasıyla belirleniyor. Bir bakıma şöyle denilebilir: Her biri dünya çapında bir yangını tutuşturma potansiyeli taşıyan bölgesel çatışmaların tümünde, anlaşmadan yana, barıştan yana önemli kazanımlar sağlanmıştır. Bunların belli başlılarındaki gelişmeler şöyle sıralanabilir.

Ortadoğu

12-15 Kasım 1988'de Cezayir'de olağanüstü toplanan Filistin Ulusal Konseyi, Birleşmiş Milletler'in 181 sayılı (II) A ve 29 Kasım 1947 tarihli İngiliz bölgesinde biri Filistin, diğeri İsrail olmak üzere iki devlet kurulması kararına dayanarak Filistin Devleti'nin kurulmasını kararlaştırdı. İlan edilen Filistin Devleti yaklaşık 80 devlet tarafından tanındı.

Birleşmiş Milletler'in Cenevre'de yapılan genel kurulunda, Ortadoğu sorunu üzerinde bir uluslararası konferans toplanması, Filistin Kurtuluş Örgütü de içinde, bu konferansın tüm taraflarının eşitlik temelinde katılması kararlaştırıldı.

Arafat'a vize vermeyi reddeden ABD, FKÖ temsilcileriyle görüşmeleri başlatma kararı aldı. Tunus'ta derhal görüşmeler başlarken ABD'nin BM Daimi Temsilcisi İsrail'i işgal ettikleri topraklardaki askerlerini geri çekmeye çağırıyordu.

İran-Irak savaşı

20 Ağustos 1988'de sağlanan ateş-kes ile İran-Irak savaşı, İkinci Dünya Savaşı'ndan sonraki en kanlı, en uzun süreli bölgesel çatışma durdu. Böylelikle Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nin 518 sayılı kararı uygulamaya girerken, bölgedeki bütün devletler rahat bir nefes alıyordu.

İran-Irak savaşı yalnızca korkunç boyutlardaki ölü ve yaralı sayılarıyla, 90 bin savaş tutsağıyla, iki ülkeye de milyarları bulan maliyetiyle yıkım getirmemişti. Özellikle 1984'ten bu yana savaşın uluslararasılaşması, 53 ülkenin bölgeye silah ve asker göndermesi, çatışmanın büyük çaplı bir savaşa sıçrama potansiyelinin her an daha da artmasına yolaçmıştı.

İran ile Irak yönetimleri öylesine kendi rejim ve [illegible]



Arafat'a vize vermeyi reddeden ABD, siyonist İsrail yönetimine karşın, FKO temsilcileriyle görüşmeleri başlatma kararı aldı. Devlet ilanından sonra, İsrail'in Filistin topraklarındaki terörü tırmandı.



Nikaragua'ya yönelik olarak sürdürülen askeri faaliyetlerin sona erdirilmesi, 1989'a girerken, önemli bir politik hedef olarak önde duruyor.



Kampuçya sorununun Vietnam, SSCB, Çin Halk Cumhuriyeti görüşmelerinde ele alınması, ASEAN devletlerinin çözümden yana çaba göstermeleri, 1989 yılının yeni [illegible]



Johannesburg'da madencilerin gösterisi. Güney Afrika'nın siyah halkı ırkçı rejime son vermek için savaşımı sürdürüyor.



Pakistan'daki, Afganistan'a yönelik silahlı faaliyetlerin sürmesi, silahlı grupların anlaşmayı reddetmeleri, ABD'nin de bunları desteklemeye devam etmesi, Sovyet birliklerinin Afganistan'dan çekilişini yavaşlattı.

Yeni uluslararası ilişkileri getirecek olgu: DEMOKRASİ

Geride bıraktığımız yıl insanlığın en büyük özlemi olan demokrasi yönünde önemli adımlara, kazanımlara tanıklık etti.

Gerçi Burma'da Eylül ayında çok partili sistem ve demokrasi istemleriyle başlayan yığınsal gösteriler, yaklaşık 342 kişinin ölümüne, 220 kişinin yaralanmasına yol açan bir askeri darbeyi önleyemedi. Ama yönetime el koyan silahlı kuvvetler de, muhalefetin Demokrasi İçin Birleşik Cephe'yi oluşturmasını, yeni bir seçim yasasının yapılmasını, yeni kurulan Demokratik Parti'nin gittikçe güçlenmesini önleyemediler.

Haiti'de Muhafız Alayı Komutanı General Prosper Avril bir askeri darbe gerçekleştirdi. Ama darbe Haiti halkının demokrasiye susamışlığını gideremedi. Avril, komünistler de dahil, bütün politik güçlerle diyalog içine girme zorunluluğu ile karşı karşıya kaldı.

Arjantin'de, Albay Muhammed Ali Seldin tarafından başlatılmak istenen askeri darbe girişimi, büyük ölçüde Arjantin halkının direnişi sayesinde başarısız kaldı. Üç gün süren askeri darbe girişimi boyunca halk, darbecilerin bulundukları kışlanın etrafını sardı. Darbe girişimcisi birliklerin başkentten geçmek istemeleri üzerine yoğun protesto gösterileri yapıldı. Böylelikle ekonomik sorunların çıkmazından askersel darbeler aracılığıyla çıkılması denemeleri de boşa çıktı.

5 Ekim'de Şili'de yapılan referandum Pinochet diktatörlüğünün yenilgisiyle sonuçlandı. Pinochet'nin bütün manevralarına rağmen oy verenlerin yüzde 54'ü "Pinochet'ye hayır" oyu verdi. Referandumdan önce 1973'teki darbe ile öldürülen devlet başkanı Salvador Allande'nin eşi Hortancia Bassi de Allande 15 yıllık politik göçmenlikten sonra ülkesine döndü. Ülkeye dönenler arasında, Şili Komünist Partisi Politik Büro üyesi Volodia Teitolboom da bulunuyor.

16 Kasım'da Pakistan'da yapılan seçimler, Pakistan Halk Partisi'nin adayı Benazir Butto'yu başbakanlığa getirdi. Pakistan'da 11 yıllık bir aradan sonra ilk kez demokratik seçimlerin yapılması, üstelik de bir İslam ülkesinde ilk kez bir kadının başbakan olması, yalnızca bu ülke açısından değil bölge açısından da önemli bir gelişme olarak kaydedildi.

Demokrasi, politik sistemin reformlarla yenilenmesi, 1988'in dünya çapında ilgi toplayan bir başka olayının, Sovyetler Birliği Komünist Partisi'nin 19. Ulusal Konferansı'nın merkezinde yer alıyordu. 28 Haziran-1 Temmuz tarihleri arasında Moskova'da 5 bin delegenin katılımıyla gerçekleşen konferans, aylar boyunca dünya basınının odak noktasında yer aldı. Konferans fikir, vicdan, basın özgürlüğü, bir dizi kişisel hakları ve mahkemelerin bağımsızlığını, güvence altına alacak yasaların hazırlanmasına temel oldu. Seçim sisteminin değiştirilmesine yolaçtı. Konferans, Sovyetler Birliği'nde "perestroyka" ve "glasnost" politikalarının ilerlemesi açısından olduğu kadar, bu politikaların hangi yöntemlerle, tepeden inmecilikle mi, yoksa demokratik yollarla mı ilerleyeceğini belirledi. Sovyetler Birliği Komünist Partisi içindeki yenilenmeye yeni bir ivme katan konferansın kararları, kısa bir süre sonra derhal uygulamaya kondu.□



Raul Alfonsin: Arjantin'de, ekonomik sorunların çıkmazından, askersel darbe ile çıkılması, halkın kararlılığı ile önlendi.

mişlerdi ki, 1988 yılı içinde yapılan görüşmeler ne yazık ki sonuç vermedi.

Afganistan

14 Nisan 1988'de, Cenevre'deki BM Sarayı'nda, Afganistan ile Pakistan arasında imzalanan tarihsel anlaşma, altı yıldan beri BM gözetiminde sürdürülen görüşmelerin sonucu olarak imzalandı. Anlaşmaya garantör devletler adına SSCB Dışişleri Bakanı Eduard Şevardnadze ile ABD Dışişleri Bakanı George Bush da imza koydular.

Anlaşmaya göre, 115 bin askerden oluşan Sovyet askeri birlikleri 15 Mayıs'tan itibaren 9 ay içinde Afganistan'dan çekilecek, 30 gün içinde Pakistan, sınırdaki ve kendi topraklarındaki Afganistan'a karşı silahlı mücadele yürüten grupların eğitim kamplarını kaldıracak, Pakistan toprakları üzerinden silahlı saldırılar örgütlenmesini önleyecek; Afganistan ise Pakistan ve İran'da yaşayan Afganlı göçmenlerin ülkeye dönüşlerini ve toplumsal yaşama uyumlarını sağlayacaktı.

Afganistan'daki Sovyet birliklerinin ilk bölümü 15 Ağustos'a kadar çekildi. Ne ki Pakistan'daki Afganistan'a yönelik silahlı faaliyetlerin sürmesi, silahlı grupların anlaşmayı reddetmeleri, ABD'nin de bunları desteklemeye devam etmesi, bu anlaşmanın tümüyle uygulanmasını engellemiştir. Aralık ayı başında Sovyet yönetimi ile "Yedi Partiler" grubu denilen silahlı grupların liderlerinden Rabbani arasında Suudi Arabistan'ın Taib kentinde bir görüşme yapıldı.

Afganistan'da başlatılan ulusal uzlaşma süreci alınan çeşitli önlemlerle sürüyor.

Güney Batı Afrika

Angola, Küba ve Güney Afrika Cumhuriyeti arasında Kongo'nun başkenti Brazaville'de 13 Aralık tarihli protokol, mayıs ayından bu yana ABD'nin de arabulucu olarak katıldığı görüşmelerin sonucu oldu. Protokole göre, Namibya'nın bağımsızlığı BM'in 135 sayılı kararına dayanılarak 1 Nisan 1989'da başlatılacak bir süreç ile sağlanacak. Yine 1 Nisan 1989'a kadar Angola'da bulunan Küba askerlerinin 3 bini geriye çekilecek. Geriye kalan ve ülkenin kuzeyinde üslenecek olan Kübalı askerlerin çekilmesi süreci 1991'de tamamlanacak. Protokolün imza töreninde, ABD ve SSCB Dışişleri Bakan yardımcılarının yanı sıra Namibya Kurtuluş Hareketi Örgütü SWAPO'nun da bir temsilcisi hazır bulundu.

Kıbrıs

24 Ağustos 1988'de, BM Genel Sekreteri Cuellar'ın girişimiyle Cenevre'de biraraya gelen iki toplum temsilcileri Denktaş ve Vasiliu, 1989 Martına kadar Kıbrıs sorununun çözümüne ilişkin adımlar atacaklarını ilan ettiler. 22-23 Kasım'da yeniden Cuellar ile buluştuklarında, henüz ilan edilen hedeflerde bir ilerleme sağlanmış değildi. Ancak iki toplum liderinin toplumlararası görüşmeleri sürdüreceklerini belirtmeleri, çok zor da olsa kimi adımların atılması yolunda umut yaratıyor.

Kamboçya

Aralık ayında, Paris'te, Kamboçya Halk Cumhuriyeti Başbakanı ...Son, Kamboçya'nın eski devlet başkanı Sihanuk ve Sağ yönelimli grubun başkanı Son Sann arasında yapılan görüşmelerden sonra, diyalogun sürdürülmesi için bir çalışma grubu oluşturuldu. 1989'da Kamboçya sorununa taraf olanlar arasında yeni bir zirve hazırlanıyor. Sorunun Vietnam, SSCB, Çin Halk Cumhuriyeti görüşmelerinde ele alınması, bölgedeki ASEAN devletlerinin çözümden yana çaba göstermeleri, 1989 yılının Kamboçya sorununda yeni ilerlemeler getireceğini gösteriyor.

Orta Amerika

1 Nisan'da Sapoa'da, Sandinist yönetim ile kontralar arasında imzalanan ateş-kes, yıl boyunca Nikaragua yönetimi tarafından tek taraflı olarak uzatılmasına karşın, ABD'den, bölgedeki kimi devletlerden destek almaya devam eden kontralar tarafından sürekli olarak bozuldu. BM Genel Kurulu oybirliği ile aldığı bir kararla; Amerika Devletleri Örgütü Genel Kurulu ve Uruguay'da yapılan Sekizler Doruğu Orta Amerika'da bir an önce barışın egemen olmasını istediler. Nikaragua'da, Somoza diktatörlüğünün 17 Temmuz 1979'da yıkılmasından bu yana, bölgede özellikle Nikaragua'ya yönelik olarak sürdürülen askeri faaliyetlerin sona erdirilmesi, 1989'a girerken önemli bir politik hedef olarak önde duruyor. Nikaragua'ya uzanan saldırgan ellerin çekilmesi, halkların kendi yazgılarını özgürce belirleme hakkının dünya çapında tanınması bakımından büyük önem taşıyor. Bu hak tanınmadıkça genel geçerli uygulamaya dönüşmedikçe, Nikaragua'ya yönelik olarak süren dıştan içeriye müdahale girişimleri devam edecektir.

Memet Fuat

"TAM ANLAMIYLA BİR TÜM YAPITLAR DİZİSİ BU GÜN İÇİN OLANAKSIZDIR"

Asım Bezirci, Kemal Sülker gibi araştırmacılar eski yayınları tararken, sanatçının yakınları, dostları ellerindeki müsveddeleri, defterleri karıştırdıkları yeni yeni ürünler buluyorlar.

Nâzım Hikmet'in toplu yapıtlarının ilk ürünleri yeniden yayınlandı. Adam Yayınları tarafından şairin "Şiir Dizisi"nden dört ve "Mektuplar Dizisi"nden iki kitabı geçtiğimiz günlerde çıktı. Bilindiği gibi, Nâzım Hikmet'in oğlu Mehmet Nâzım, şairin varisi olarak avukatı Necla Fertan aracılığıyla Temmuz 1987 tarihinde imzalanan bir sözleşme ile ozanın bütün yapıtlarını yayınlama hakkını ve temsil görevini yalnızca Anadolu Yayıncılık A.Ş./Adam Yayınları'na vermişti.

Bugüne kadar Nâzım Hikmet'in yapıtları değişik yayınevlerince yayınlandı. Ancak çok çeşitli nedenlerle aynı şiirlerin farklı basımları, yanlışlar, karışıklıklar, tutarsızlıklar önlenemedi. Yayınevi toplu yapıtların yeniden basımını hazırlarken titiz bir çalışma gerçekleştirildi. Birçok değerli insanın katkıları ve ortak çabalarıyla yanlışların, tutarsızlıkların giderilmesine çalışıldı. Adam Yayınları belli bir yayın sırasıyla bu çalışmanın titizliğinde şairin şiirlerinin yanısıra, oyunlarını, romanlarını, mektuplarını, çevirilerini ve diğer düz yazılarını da yayınlayacak.

Mehmet Fuat, Adımlar için Atilla Birkiye ile yaptığı konuşmada, çalışmaları yürütürken üzerinde durdukları kimi noktaları vurguluyor. Bu konuşmayı okuyucularımıza sunuyoruz.

Atilla Birkiye: Sayın Mehmet Fuat, bize Nâzım'ın bütün yapıtlarının hazırlanışını ve izleyeceği yolu anlatır mısınız?

Mehmet Fuat: Adam Yayınları Nâzım Hikmet'in varisi olan oğlu Mehmet Nâzım'la şairin bütün yapıtlarını yayımlamak üzere bir sözleşme imzaladı. Daha önce, başka yayınevleri de bu işe başlamış, ama şiirlerden öteye geçmemişlerdi. Biz de doğal olarak şiirlerden başladık. Arkadan, sırasıyla, oyunlar, romanlar, öyküler, yazılar, eleştiriler, konuşmalar, vb. gelecek. Yayın hakkı sahipleriyle anlaşma sağlandıkça şairin mektuplarını da bu diziye ekleyeceğiz.

Birkiye: Tam anlamıyla bir "Tüm Yapıtlar" dizisi diyebilir miyiz?

Fuat: Nâzım Hikmet'in tam anlamıyla bir "Tüm Yapıtlar" dizisini yapmak **bugün için** olanaksızdır. Şairin çetin yaşam serüveni, yapıtlarının dağılmasına, sağda solda kalmasına, yitirilmesine ya da yok edilmesine, takma adlarla yayımladıklarının gazete, dergi sayfalarında unutulmasına neden olmuştur. Asım Bezirci, Kemal Sülker gibi araştırmacılar eski yayınları tararken, sanatçının yakınları, dostları ellerindeki müsveddeleri, defterleri karıştırırken yeni yeni ürünler buluyorlar. Gerçi bunlar, genellikle, çok önemli şeyler olmuyor, ama, ardı arkası da kesilmiyor. Sonu ne zaman gelir, belli değil. Ayrıca, bulunanlar arasında çok ilginç olanları da var: Örneğin, Kemal Sülker manzum bir roman buldu; ben adı bilinen, ama yitirilmiş yapıtlar arasında anılan **Evler Yıkılınca** adlı oyunun, şairin el yazısıyla yazılmış müsveddelerini buldum...

Biz kitapları yayımlar bitiririz, sonra gene bir yerlerden bir şeyler çıkabilir.

Birkiye: Yasalar yüzünden yayımlanamayan şeyler de var...

Fuat: Evet, onlar da var. Yasalar açısından sakıncalı görünen şiirleri, yazıları da dışarda bırakıyoruz. Kısacası, bugün için, tam anlamıyla bir "Tüm Yapıtlar" dizisi yapmak olanaksız. Ama yapabileceğin en iyisini yapmak için elimizden gelen çabayı gösteriyoruz.

Birkiye: Nâzım Hikmet'in 1928'de Bakü'de yayımlanan bir kitabı var: Güneşi İçenlerin Türküsü. Bununla 835 Satır arasındaki fark ne? Nâzım Hikmet acaba, sizce, niye bir yıl sonra 835 Satır diye yayımlamış?

Fuat: Aynı kitap değil bu ikisi... **Güneşi İçenlerin Türküsü** 1928'de, Bakü'de eski yazıyla basılmış. Aslında şairin ilk kitabı. Ama Nâzım Hikmet Türkiye'de yeni yazıyla **835 Satır'ı, Jokond ile Sİ-YA-U**'yu yayımladıktan sonra bastırdığı kitaba **Varan 3** diyor, yani üçüncü kitap. Demek ki ilk kitabı olarak **835 Satır**'ı kabul etmekte. Nedeni yeni bir düzenleme yapmış olması... Asım Bezirci **Güneşi İçenlerin Türküsü**'nü inceledi, içindeki şiirlerin dökümünü veren bir yazısı yakında yayımlanacak. Bakü'de eski yazıyla basılan bu kitapta otuz kadar şiir var. Şair bu şiirleri, Türkiye'de yayımladığı **835 Satır, Varan 3, 1+1=1, Sesini Kaybeden Şehir** adlı kitaplarına dağıtmış. Bazılarının yalnızca adlarını değiştirmiş, bazılarının içinde de değişiklikler yapmış. Bu değişiklikler genellikle sanatsal açıdan, ama arada yasal açıdan yapılmış olanlar da var... Kısacası, **Güneşi İçenlerin Türküsü** dizinin başına konsa, sonraki dört kitaba dağıtılmış şiirlerin ilk biçimleri de fazladan basılmış olacaktı ki, bunlar yalnızca merak edenleri ilgilendirir. Üstelik, şair **Varan 3**'e "Varan 4" dememekle böyle bir şeyi istemediğini de belirtmiş sayılır.

Birkiye: Şimdi yayımlanan bütün yapıtlarda Nâzım Hikmet'in şiirleri özgün haline ulaşıyor. Diğer basımların birçoğunda görülen farklılıklar gibi, 1+1=1 (1939) bazı yerlerde 1+1=Bir olarak geçiyor. Örneğin sizin yayımladığınız birinci cildin kapağı ile içinde de böyle bir farklılık var. Bu bir dizgi hatası mı, yoksa başka bir nedeni mi var?

Fuat: 1+1=1'in adını aslında rakamla yazmak gerekir. Yansıtılmak istenen duyarlık böylece hiçbir anlam sapmasına yol açmadan verilmiş olur. Nitekim, **Sesini Kaybeden Şehir** ile **Gece Gelen Telgraf**'ın ilk basımlarında şairin öbür yapıtları sıralanırken bu kitabın adı rakamla yazılmıştır. Ne var ki 1+1=1'in ilk basımında adı **1+1=Bir** olarak dizilmiş. Düşünüyorsunuz: Eşitten öncesi rakamla dizilmiş, sonrası yazıyla, neden acaba? Bir şeyler yakıştırmaya çalışıyorsunuz. Böylece de yansıtılmak istenen duyarlıktan uzaklaşılmış oluyor... Aslına bağlı kalmak için, biz de, kitabın başına **1+1=Bir** yazdık. Ama kitabı anmamız gerektiğinde, 1+1=1 diye anıyoruz. Çünkü doğrusu bu...

Birkiye: Nâzım Hikmet'in çağdaş Türk şiirine getirdikleri nelerdir? Şiiri hangi koldan gelip nereye oturuyor?

Fuat: Nâzım Hikmet çağdaş Türk şiirinin başlangıcında en etkileyici, yön verici atılımı yapmış olan şairdir. Onunla bir dönem kapanmış, başka bir dönem açılmıştır. Ama şiirinin önemi bir dönemeci en önde dönmüş olmasından gelmez yalnızca. Sanatının olanaklarını sürekli genişletmiş, anlatma gücünü artırmaya çalışmış, sonunda yeni bir türün eteklerine ulaşmıştır... Nâzım Hikmet'in anlatı serüveni daha bütün yönleriyle sergilenmiş, değerlendirilmiş değildir. Şiir alanında yaptığı deneyler üzerinde yeterince durulmamıştır. Şairlerin büyük çoğunluğu şiiri öbür sanatların baskısından korumak için içe kapanırlarken, o tersine korkusuzca bir dışa açılmayla öbür sanatlara yönelmiş, bir noktada, yeni bir anlatı türüne gelip dayandığını sezmiş, bunu açıkça belirtmiş, şiirin sınırlarına yaptığı yolculuklardan, kendisinden sonraki sanatçıların yararlanacağını ummuştur. İşin en ilginç, en uyarıcı yanı ise, biçim alanındaki bütün çabalarının itici gücünü çağdaş insancılığından, düşüncelerini yansıtma özleminden almış olmasıdır. □

Nazım Hikmet'in 87. yaşgünü için bir kitap...

Özgürleşme her çağda ve her yörede özel yönleriyle belirmekle birlikte, insan ve insanlık için genel ve evrenseldir.

Asım Bezirci araştırmaları, incelemeleriyle tanınan ve bu alandaki yapıtlarının sayısı küçük bir kitaplığı dolduracak kadar olan bir eleştirmen, yazar.

İlk baskısı çıkalı, tükeneli yıllar olmuş olan bir kitabını, Nâzım Hikmet'i yayına yeniden hazırlarken şöyle söylüyordu: "Nâzım bir derya, girince çıkılmıyor. Her gün yeni bir şey öğreniyorum. Ekleyeyim diyorum, hemen bir yenisi daha çıkıyor. Bu kitap bitmeyecek..."

Ama, bir noktaya geldiğinde "virgül" koymak gerektiğine inanmış olacak ki, ikinci basımı da Amaç Yayınları tarafından basılarak Ocak 1989'da okurun karşısına çıktı.

Bezirci, Nâzım Hikmet'in yaşamını, eserini, sanatını üç ayrı kitap içinde ele alıyor. Üç ayrı kitap denebilir, abartma da olmaz, çünkü üç bölüm de böylesi bir bütünlüğe sahip kendi içlerinde.

Yaşamında Bölümü, Otobiyografi şiirleriyle başlıyor, tarih sıralaması içinde Nâzım Hikmet'in yaşamının önemli kesitlerini veriyor. Eserinde, dönem dönem yazdıklarını, tek tek şiirleri inceleyerek ele alıyor. Böylelikle tüm şiir kitaplarının toplu bir değerlendirmesine ulaşıyor. Sanatında ise, "bireyselden toplumsala, ulusaldan evrensele" Nâzım Hikmet'i irdeliyor. Burada ayrıca Nâzım Hikmet'in kendi şiirini anlattığı bir bölüm de okura veriliyor.

Kitabın hiç kuşkusuz bunlar kadar önemli bir bölümü, bir kitabı da kaynakçası. Nâzım Hikmet'in yapıtlarının tümünün Nâzım Hikmet'le ilgili yayınların tümünün bulunduğu bu kaynakça, okurlara, araştırmacılara önemli bir başvuru kaynağı niteliğine ulaşıyor.

Zaten kitabın son sayfalarında yeralan ve birinci basım için çıkmış yazıların hemen tümü de, o günlerde bu özelliğine işaret ediyorlar.

Biyografi yazınının ve ilgisinin çok sınırlı olduğu ülkemizde önemli, yararlı ve zamanında bir çalışmayla karşı karşıyayız.

Yurttaşlık hakkı kampanyası sürüyor

NAZIM İÇİN DANIŞTAY'IN KARARI BEKLENİYOR

▶ Nâzım Hikmet'e Yurttaşlık Hakkı Kampanyası için, ozanın kızkardeşi Samiye Yaltırım'ın geçtiğimiz yıl 15 Ocak'da verdiği yemekte, Nâzım dostları birlikte.

15 Ocak *Nâzım Hikmet*'in doğum günü. Bu yıl da geçen yıl olduğu gibi, Nâzım Hikmet'in kardeşi *Samiye Yaltırım* ozanın 87. yaş günü için bir kokteyl düzenledi. Ağabeyi için açtığı yurttaşlık kampanyasına katılan dostlarını 15 Ocak'ı birlikte kutlamaya çağırdı.

25 Aralık 1988 günü İstanbul'da *Aziz Nesin* ve *Sadun Aren*'in çağrısıyla biraraya gelen sekseni aşkın aydın, Türkiye'de demokrasi ve özgürlükler için yeni girişimleri tartışırken, ilk konu Nâzım Hikmet'e Yurttaşlık Hakkı Kampanyası idi. Kasım 1987 tarihinde başlatılan kampanya, açılan davalar sürüyordu.

Nâzım Hikmet, 15 Ağustos 1951 günlü Resmi Gazete'de yayınlanan hükümet kararnamesi ile yurttaşlıktan çıkarıldı. 1312 sayılı yasaya dayanan kararnamenin gerekçesi Nâzım Hikmet'in, "Sovyet hükümetinin verdiği hizmeti yapıyor olması"ydı. Nâzım, komünist olduğu, hükümet edenleri ve hükümet biçimini eleştirdiği için yurttaşlıktan atıldı.

Yurttaşlıktan çıkarıldığını öğrendiğinde, "Bu olay hayatımın en acı hatıralarından biri olarak kalacaktır" diyen Nâzım, bir yazısında da "...Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlığından, hey dünya, çıkarılmışım. Beni Türklükten, halkımın evladı olmaktan, memleketime ölümsüz bağlı bulunmaktan kimse, hiçbir kuvvet çıkaramaz. Ayıramaz", diyordu.

Nâzım Hikmet'in yurttaşlıktan çıkarılması konusun ilk kez *Refik Erduran* tartıştı. 24 Ocak 1967 tarihli ANT dergisinde yayınlanan "Bir Rezalet" başlıklı yazısında Erduran, işlemin o günkü hukuk düzenini de ihlal ederek gerçekleştirildiğini belirtiyordu. Yazının son paragrafı söyleydi: "Kamuoyu önünde Nâzım Hikmet'in mirasçılarını bu ayıbın düzeltilmesi için hemen harekete geçmeye, bütün iyi niyetli yurttaşlarımı da onları desteklemeye çağırırım!"

Konu ikinci kez, tam yirmi yıl sonra. Av. *Atilla Coşkun* tarafından *Nokta* dergisinin 28 Temmuz 1987 tarihli sayısında ele alındı. Coşkun *"Haksızlıkların En Korkuncu"* diye başladığı yazısında, "Nâzım Hikmet'in yurttaşlıktan çıkartılması kararı geçerli değildir ve hukuki hiçbir değeri yoktur", diyordu.

Aynı yılın Kasım ayında Nâzım'ın kızkardeşi Samiye Yaltırım'ın daveti üzerine, büyük şairin yarım asırlık dostları, tanınmış sanatçılar ve aydınlar Çatı Restaurant'da bir araya gelerek, *"Yurttaşlık Hakkı Kampanyası"*'nın ilk girişimini gerçekleştirdiler.

23 Ocak 1988 tarihinde, Dünya Sineması'nda konuyla ilgili bir açık oturum düzenlendi. Hukukçular, Ankara ve İstanbul'da düzenlenen toplantılarda konuyu tartışırlarken, İHD kampanyanın taleplerini 1988 çalışma programına aldığını açıkladı.

Bu arada *Kıymet Coşkun* Nâzım'a yurttaşlık hakkı kampanyası ile ilgili çalışmaları bir kitapta toplayarak, belgeledi.

Samiye Yaldırım'ın avukatları, Nâzım Hikmet'in yurttaşlık hakkının iadesi için önce Başbakanlık makamına başvuruda bulundular. Daha sonra Danıştay'da dava açıldı. Danıştay görev kapsamına girmediği gerekçesiyle dosyayı Bölge İdare Mahkemesi'ne gönderdi. Avukatların itirazı üzerine dosya incelenmek üzere yeniden Danıştay'a geldi. Danıştay'ın bu aşamada vereceği karar itiraz edilmez bir kesinlik kazanıyor. Ya inceleyip bir karara varacak ya da yeniden idare mahkemesine gönderecek.

Nâzım'a yurttaşlık hakkı kampanyası sürüyor. Bu günlerde büyük şairin dostları onun 87. yaş gününü kutlamaya hazırlanıyor.□

Tufan Şişli

GEÇMİŞİN KÜLTÜRÜNE BAKMAK

Kimi kültürlerin içerisinde boy verdikleri toplumsal ilişkiler tarihin gerisinde kalmış, aşılmış ilişkilerdir. Buna karşılık, bu kültürler, bizim için estetik doyum sağlayabilir ve estetik doyum sağladıkları ölçüde, bu yanlarıyla diridirler.

■ **Muzaffer İlhan Erdost**

Kültür insan kadar sınırsız ve sonsuz bir kavram. Eklenebilir de: insan kadar sınırlı ve sonlu. İnsanın ürettiği anlamda sınırlı ve sonlu ve insanlık kadar sınırsız ve sonsuz.

İnsanlığın da başlangıcı gibi bir sonluluğu olacağı kaygısına bulaşırsanız, insanın olmayacağı yerde kültürün de kültür olarak varlaştığı düşünülemez bile. Yani kültür, yalnızca insanın ve insanlığın yarattığı değerler değil, kendini onunla ürettiği değerlerdir. Üretilmiş kültürün kendisinde, biz, kendimizi de yeniden ve bir başka kendimiz olarak üretiriz. Bir başka deyişle, biz, yaşama gelirken değilse de, dünyaya gelirken, artık toplumsal tarihin varlığından soyutlanmış olarak değil, geçmişin kültür birikiminin kalıtçıları olarak geliriz. İnsanlığın onbinlerce yıldır biriktirdiği kültürün kundağıdır sarıldığımız kundak.

Bu kalıt, kültür türlerine göre farklı biçimde algılanır. Dil örneğini alalım. Her topluluk, ayrı oluşmuş bir dilin kalıtçısıdır. Bunun yanısıra, topluluklar birbirleriyle şu ya da bu biçimde bütünleştikçe, her topluluk, tüm öteki toplulukların dillerinin ve bu dillerle üretilmiş kültürlerin de kalıtçısı durumuna gelir. Tarihsel dönemlerin bilgisine ve bilincine varıldığı ölçüde, ölmüş ya da ölmüş ve kaybolmuş nice dilin kalıtçısı olacağı gibi, ölmüş, kaybolmuş ama insanlığın gelişmesine şu ya da bu ölçüde katkıda bulunmuş nice kültürün de kalıtçısı olduğunun bilincine varmaktadır bugünkü insan.

Tarih, kimi zaman tüm insanlığı, kimi zaman şu ya da bu topluluğu, kimi zaman bireyleri, insanlığın gelişmesini simgeleyen olaylara yargılar. Onları, bir şeyle savaşmaya, bir şeye karşı koymaya, kendilerini olduğu kadar -bilincinde olmasalar da- yaşamı yenilemeye, insanlığı ileri götürmeye yargılar.

Tohumun doğa yasası ille de filizlenmesi gibi, toplumsal tohum da filizlenmeye yargılıdır. Toplumlar da, tohum gibi, kendini kendisi olarak korumak ile yenilenerek ve gelişerek yaşama egemen olma içgüçleriyle içiçedoir. Bu nedenle de, geçmiş ile gelecek gibi, ölmek ile yaşamak gibi, çürümek ile diri kalmak gibi, yenilmek ile yenmek gibi içgüçler, toplumların bağrında sürekli çatışır. Bunlar, kendilerini, özel ve bireysel görünümleriyle de olsa, kastsal, zümresel, sınıfsal çıkarlarıyla, kültürel etkinlikler olarak da dile getirir.

Bunun içindir ki kültür, ilerici, tutucu, gerici olma özellikleriyle de çevrilidir. Şu var ki, geçmişte, ne efendi efendi olarak, ne köle köle olarak doğa tarafından yaratıldı.

▶ Muzaffer İlhan Erdost: "Kültür-İnsanın ürettiği anlamda sınırlı ve sonlu, ve insanlık kadar sınırsız ve sonsuz."

Bunun gibi senyör ve serf, burjuva ve proleter de doğa tarafından yaratılmadı. İnsanlar, toplumsal ilişkiler üretirken yeni ilişkiler de ürettiler ve sınıflar, nasıl toplumsal gelişmenin ürünüyse, onların kendi sınıfsal çıkarlarını korumaları anlamında ilerici, tutucu ya da gerici olmaları, nesnel olarak, onların istençleri dışında oluşan toplumsal gelişme tarafından belirlendi.

Sınıfların bilincine olduğu kadar, gene sınıfların insanın kendi istenci dışında oluştuğu bilincine, ya da toplumların gelişme yasalarının bilincine, insan, nice zaman sonra varacaktır. Bunun gibi, kimi kültürlerin sınıfsal niteliklerinin bilincine de sonra varacaktır. Bugünkü bilincimizle, geçmişin kültürüne baktığımızda, onların sınıfsal özelliklerinin ayırdına, doğal ki, varabiliriz; ama, onlara ve bu kültürleri üretenlere, bugünkü anlamda kendilerinde berraklaşmış bir sınıf bilinci, kendilerinde olmayan bir bilinç yüklemek, tarihi yanlış yorumlamak anlamına gelir.

Geçmişi sınıflar savaşımıyla açıklamakla birlikte, geçmiş dönemlerin kültürlerine, birçoğu egemen sınıfın öncülüğünde üretilmiş olsa da, belirli bir sınıfın değil, belirli bir dönemin ve insanlığın ortaklaşa kültürleri olarak bakmak gerekir.

Örneğin, feodalitenin kültürünü simgeleyen bir kilise ya da cami, nice emekçinin acılı sömürüsüne ve hatta nice toplulukların acılı talanına yargılı olsa da, biz, bugün, onda, insanlığın bugüne erişmesindeki toplumsal üretimin ve estetiğin bileşkesini ve bu anlamda da tüm insanlığın ortak kültürünü algılarız.

Bir başka nokta: diyelim, feodal toplumu burjuva topluma dönüştürmeyi, yani gelişmenin ayakbağlarından kurtarmayı ve ileri götürmeyi amaçlayan, o günkü konumuna göre ilerici olan kültürel ürünler/etkinlikler, burjuva biçimin, gelişmenin engeli haline geldiği bir dönemde, gericiliğin de içersinde savunma öğeleri bulabileceği kültürler olarak da algılanabilir. Özü, içeriği, etkinliği bakımından günü için ilerici olan, ama bugün kimi yönleriyle eskiyen, böyle bir kültüre nasıl bakmalıyız? Böyle bir kültürü tümüyle mi yadsırız, onu, gericiliğin cephaneliğine mi atarız, bu soruya da yanıt bulmak gerekir.

Bu kültürler kendi özel amacı bakımından eskimiş olmakla birlikte, bizim için, bugün canlı bir öz içerebilir. Örneğin özgürlük savaşımı. Örneğin Bedrettin, Pir Sultan, Namık Kemal. O gün için amaçlanan özgürlüğün özelliği ile bugün amaçlanan özgürlüğün özelliği farklı olmakla birlikte, genel olarak, özgürlük savaşımını simgelemeleri açısından, bu yönleriyle, bugün de canlıdırlar. Çünkü özgürleşme her çağda ve her yörede özel yönleriyle belirmekle birlikte, insan ve insanlık için genel ve evrenseldir. Evrensel boyuta yükseltirsek, insanlığın en eski çağlardan günümüze değin verdiği özgürlük savaşımlarına içten bir sevgiyle ve coşkuyla yaklaşımımızın nedeni buradadır.

Kimi kültürlerin içersinde boy verdikleri toplumsal ilişkiler tarihin gerisinde kalmış, aşılmış ilişkilerdir. Buna karşılık, bu kültürler, bizim için estetik doyum sağlayabilir ve estetik doyum sağladıkları ölçüde, bu yanlarıyla diridirler.

Ya da vargıları bakımından eskimiş olmakla birlikte, bizim duygu ve düşüncelerimizin gelişmesinin, düşüncelerimizin sınırlarını genişletmesinin düşüncenin özgürleşmesinin kaynakları olabilirler. Klasikler gibi. Bunlar, bu yanlarıyla canlıdır, diridir.

Kültürler, bütün özellikleriyle de eskimiş olabilirler. Yalnızca kendi dönemlerinde de olsa, insanlığın gelişmesine, insanın iyi, güzel, doğru, yararlı yönünü geliştirerek insanlaşmasına; insan düşüncesinin evrimine, özgürleşmesine; yaşamı ve daha yüksek bir geleceği kazanmaya katkısı ölçüsünde, geçmişin kültürünü algılamak gerektiği düşüncesindeyim.□

Her rolün sanatçısı Işık Yenersu

İONESCO, SİZİNLE BAŞIM DERTTE...

Yenersu ilk ödülünü 1964'de, daha 20'li yaşları sürerken almış. Bu, kendisine hem sonsuz bir sevinç getirmiş, hem de korku. Nasıl bir sorumluluk yüklendiğini, bu ödülü taşıyabilmenin, sürdürebilmenin güçlüğünü düşündükçe korkmuş.

■ Jülide Gülizar

— Bu kaçıncı ödül Işık Yenersu?

— On birinci.

— Ödüller ne demek oluyor? Hele on bir kez olunca?

— Benim için, buz üstüne yazı yazmadığımın göstergesi. Hem de on bir kez göstergesi. Biz sinema oyuncuları gibi değiliz. Onlar kalıcıdır. Bu ödüller de olmasa, insanın kitaplığında geçmişten geleceğe kalan, baktıkça yüzüne gülümseyen hiçbir şey bulunmayacak.

— Ödül her zaman gerçekten bir başarının göstergesi midir?

— Tiyatro ödüllerinde evet. Bütün dünyada ve bizde ödüllerin perde arkası vardır. Ama tiyatro ödüllerinde pek öyle şeyler olmadı. Sanırım bu ödüller yerli yerinde verildi.

— Ödüllerin sanatçıyı özendirdiği doğru mu?

— Elbette. Özellikle genç yaşlarda alınan ödüllerin böyle bir işlevi var.

Yenersu ilk ödülünü 1964'de, daha 20'li yaşları sürerken "Sezar ve Kleopatra" oyunuyla almış. Bu, kendisine hem sonsuz bir sevinç getirmiş, hem de korku. Nasıl bir sorumluluk yüklendiğini, bu ödülü taşıyabilmenin, sürdürebilmenin güçlüğünü düşündükçe korkmuş.

— Peki ya sonraları?

— Sonraları her ödül başka duygular getirdi. Şimdi hem bir olgunluk döneminde olduğum için, hem de yaşadığım sürece baktığımda, her ödülün ayrı anlamlarla yüklü olduğunu görüyorum. Birinde örneğin, birileri sizi cezaya kaldırmış bir köşede tek ayak üstünde durduruyorken, bir başkaları ödüller yağdırmış. Az şey mi bu? **"Süt Veriyorum"**, üç ödül getirmiş bir oyun. Az şey mi bu? **"Bir Kadın-Bir Düş-Bir Oyun"** da öyle. Üstelik sahne yaşamının 25. yılında gelen ödüller... Az şey mi?



Işık Yenersu: "Şimdi bir olgunluk döneminde olduğum için, her ödülün ayrı anlamlarla yüklü olduğunu görüyorum."

— İnsan ödülün geleceğini sezinliyor mu, bekliyor mu?

— Bende hiçbir zaman öyle birşey olmadı. Hiçbir oyuna çok iyiyim diye başlayamadım. Tam aksine ilk provadan oyunun ilk temsillerine kadar hep korkular sancılar yaşadım. Bazı yıllar, jürilerde olsam kimlere oy vereceğimi düşündüğüm oldu. Kendimi hiçbir zaman o seçilecek sanatçılar arasında görmedim. Ama sonradan yaptığım değerlendirmelerde, gerçekten iyi oynadığıma inandığım rollerin ödüllendirildiğini gördüm. Örneğin, "Sezar ve Kleopatra"da Yıldırım Önal gibi bir devin karşısında olayın üstesinden gelebilmek -hem de çok genç yaşta- önemli bir gösterge değil mi?

— Sevgili Yenersu, taaa başa, konservatuar yıllarına dönelim mi? On parmağında on bir hüner Işık Yenersu nasıl yetişti?

— Çok değerli hocalarımız vardı. Bir de, bizden iki sınıf önde bir öğrenci. Ergin Orbey. Ergin sanki bizim gizli hocamızdı. Geceleri bizleri toplar, dışarıdan getirdiği kitapları okur, seminerler yapar, tartışmalar açardı. Klasik tiyatronun yanı sıra öncü tiyatroyu, epik tiyatroyu, absürd tiyatroyu, Ionesco'yu, Brecht'i vb... hep bu gece derslerinde öğrendim.

Ergin Orbey bu çalışmalarla kalmaz, eğittiği bu öğrencilerine bazı ödevler de verirmiş. Işık'ın payına Ionesco düşmüş. Dinleyelim.

"Bulabildiğim herşeyi okudum, ama yetmedi. Sonunda Ionesco'nun kendisinden öğrenmeye karar verdim. Ve adresini bulup, Fransızca bir mektup yazdırdım. **'Ienosco, başım sizinle dertte'** diye başladığım mektubumda bir yığın soru sıraladım. O yaşların gereğini de unutmayarak, imzalı bir fotoğrafını göndermesini istedim. Sorularımın yanıtları geldi ve ben ödevimi en iyi biçimde hazırladım."

Hazırlamış ya.. Bir yanı kırık Işık'çığın. Çünkü Ionesco imzalı fotoğraf isteğime karşılık "Sevgilim" diyormuş, "bu isteğine olumlu yanıt veremiyorum, çünkü hayal kırıklığına uğramanı istemiyorum."

Eleştirmenler Işık Yenersu'nun her rolün sanatçısı olduğunu söylerler. Yenersu bu iddiaya inanmanın zor olduğunu, ama kendisine hiç gitmeyeceğini sandığı bir role iki yıl, üç yıl çalışıp denemek istediğini söylüyor. Kolay rollerin insanı doyurmadığı inancında. Özellikle oynamak istediği rollar yok, yazarlar var. Örneğin, Melih Cevdet Anday, Çehov, Brecht... Oynamayı çok istediği ve çok iyi oynayacağına inandığı yazarlar.

Pekçok oyuncunun gönlünde yönetmenlik gibi bir arslan yatar. Yenersu aklından hiç yönetmenlik geçmediği sıralarda **Sarah'ı** yönetmiş. "Çok titiz, tiyatroyu çok seven Gülgün Kutlu ve Erdoğan Göze'yle üç oyuncu gibi, detay detay çalışarak yönetmenlik yaptım, üçümüz de çok mutlu olduk", diyor. Sinamayı denememiş. Ama Metin Erksan ve Yılmaz Güney'le asistanlık çalışması olmuş. Kameranın önünden çok arkasını sevmiş o sıralarda. Şimdilerde ise, bu olgunluk döneminde iyi bir senaryoda oynamak istediğini söylüyor. Aydın yanıyla, kitleleri uyandırmada sinemanın çok daha yararlı ve kalıcı olacağına inanıyor. Ama oyuncu olarak tiyatroyu, sinema oyunculuğuna değişmeyeceğini söylüyor. "Sinemayı deneyeceksem ilk filmimi Ömer Kavur'la yapmayı çok isterim, çünkü onunla üslûp birliğimiz var", diyor.

— Bir de TV var.

— Evet, bir TV filmi yaptım: **Fadik Kız.** Televizyonun müthiş bir kitle iletişim aracı olduğunu, sanatı sevdirmede ve yaygınlaştırmada ondan yararlanılacağına düşünüyorum. Ama ekranda sanattan söz edilemez. Bir tiyatro ya da sinema yapıtını asla ekranda seyretmemeli. Sinemanın da, tiyatronun da gerçek ve doyulmaz tadına, ancak salonlarda ve başka insanlarla birlikte seyrederek varılır.

— Son olarak yabancı tiyatrolar ve biz. Yolun neresindeyiz?

— Sahne tekniği açısından son derece gerilerde ve ilkeliz. Yönetmenlerimiz bakımından da çok olumlu şeyler söyleyemeyeceğim. Ama sanatçı potansiyeli olarak, bizde de dünyanın her yanında oynayacak sanatçılar var.

— Işık Yenersu bunların arasında mı? İçten ve dürüst bir yanıt bekliyorum?

— İçten ve dürüst bir yanıt veriyorum. Çok güvendiğim Sevda Şener, Atilla Sav ve Ayşegül Yüksel gibi eleştirmenler benim de böyle bir sanatçı olduğumu o kadar çok söylediler, o kadar çok yazdılar ki, şimdi ben de kendimi onların arasında görüyorum.

— Teşekkürler Işık Yenersu. Ve daha nice başarılara, nice ödüllere.□

FİLİSTİN KAZANACAK

Ceylan Göllücü
Belge Yayınları, 1988



Filistin Kazanacak, Filistinli sürgünlerin ülkelerine dönmek için Atina'dan kalkacak Dönüş Gemisi'ne binmek üzere gerçekleştirdikleri hazırlıkların, direnişlerin izlenimlerinden oluşuyor.

Ceylan Göllücü de bir gazeteci olarak bulunduğu bu dönüş hareketinde, birçok Filistinliyle konuşarak, dönüş çalışmalarını izleyerek ve sonuçta gemiye yapılan sabotajı da yaşayarak, *Filistin Kazanacak* kitabını hazırlamış.

BOYNU BÜKÜK ÖLDÜLER

Yılmaz Güney
Can Yayınları, 1988



Yılmaz Güney ilk romanı olan *Boynu Bükük Öldüler*'i, bir öyküsü nedeniyle cezaevinde yattığı 1961-62 yıllarında yazmıştır. Güney bu romanıyla ilgili şunları söylüyordu: "Geceli gündüzlü on altı aylık bir çalışmanın ürünüdür. Ranzamdan hiç indirmediğim küçük bir masam vardı. Yatma zamanı gelince ayakucuma çeker, ayaklarımı altına sokar uyurdum. Çoğunlukla, anlattığım insanları görürdüm düşlerimde, onlarla yaşardım."

TÜRKİYE'DE DIŞA DÖNÜK EKONOMİ VE ÇÖKÜŞ

Yıldız Sertel
Türkçesi: Ayşen Gür
Alan Yayıncılık, 1988



"Dışarıya dönük ekonomi politikasının Türkiye'ye getirdiği çöküntü sorununu incelerken, kafamdaki temel sorulardan biri, neden, Dünya Bankası ile IMF'nin ekonomimizi çıkmaza sokan programlar çizdikleri idi", diyor Yıldız Sertel. Kitabının önsözünde çalışmasının amacını böyle anlatıyor.

KUTSAL GECE

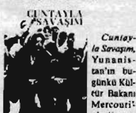
Tahar Ben Jelloun
Türkçesi: Gönül Akgerman
Can Yayınları, 1988



1987 Goncourt Ödülünü alan *Kutsal Gece*, fantastik bir anlatımla işlenen bir Doğu masalı. Bu ödülü alan ilk Afrikalı yazar olan Jelloun, kitapta Arap kadının toplumdaki konumunu, yaşadığı baskı ortamını ve baskıları ve kadının kimlik arayışını yansıtıyor. *Kutsal Gece*'de, Türk okurunun yabancısı olduğu bir toplumun kesitini de görmek olanaklı. Yazarın, yakında aynı yayınevinden *Kutsal Gece*'nin tamamlayıcısı olan *Kum Çocuk* adlı kitabı yayınlanacak.

CUNTAYLA SAVAŞIM

Melina Mercouri
Türkçesi: Ayşe Kurşunlu Ortaç
Alan Yayıncılık, 1988



Cuntayla Savaşım, Yunanistan'ın bugünkü Kültür Bakanı Mercouri'nin "vatan haini" ilan edildiği dönemde tuttuğu anılarından oluşuyor. Aynı dönemde yurttaşlıktan çıkarılan Mercouri şöyle diyordu; "Yunanlı doğdum, yunanlı öleceğim. Albay Papadopulos ise faşist doğdu, faşist ölecek."

Mercouri'nin anılarından bir yandan onun kişisel mücadelesini, diğer yandan da Albaylar Cuntası döneminin Yunanistan'ını izlemek olanaklı.

TV'de basının sorunu

KONUŞMACILAR SUSKUN KALDILAR

Açık oturumda basından gelen konuşmacılar, basının temel sorununun "Basın Özgürlüğü" olduğunda birleştiler. Ancak, özgürlüğünü anlamlı bir kavrama dönüştürecek belirlemeyi yapmadılar, belki yapamadılar, belki de yapmak istemediler.

Televizyonda yılın son açık oturumu, basının sorunları üzerineydi. Dile getirilenler kadar telaffuz edilmekten özenle kaçınılan konularıyla da çok önemli ve yararlı bir tartışma oldu.

Açık oturumun düzenleniş ve yönetimine ilişkin birçok yönü tartışılabilinir. Örneğin, katılanların seçimi, işverenler temsilcisi yanında,Gazeteciler Sendikası'ndan temsilci olmamasının önemli ve anlamlı bir eksik olduğu söylenebilir. Ya da kimi konuşmacıların uyuklayan görüntüler vermesi yadırganabilir, konuşmacılarını bir araya getirmekte zorlanan TRT'nin çekimi -belki degece çok geç saatlerde yapmış olduğu düşünülebilir.

"Lotarya Kampanyaları" gibi gerçek olduğu bilinen konulardan söz edildiğinde gazete işveren ve yöneticilerinin hırçın yanıtları içgüdüsel savunma olarak değerlendirilebilinir. *Zafer Mutlu*'nun aktardığı, çok yükseklerde bir yetkili'nin gazetecileri ziyaretinde "teftiş fırçası" atarcasına konuşmasına gülümsenebilir. Hatta *Ertuğrul Özkök*'ün üniversitelerden kopan birkaç kişinin basına "kalite kazandıracağı" savına, "Büyük Gazete"nin "Ankara" köşesine bakıp, "hay sen çok yaşa emi" demekle yetinilebilinir. Ama konu basın özgürlüğüne gelince, üzerinde biraz ayrıntılı durmak gerekiyor.



Açık oturumda basından gelen konuşmacılar, basının temel sorununun "Basın Özgürlüğü" olduğunda birleştiler. Basın özgürlüğünün içeriğinde birleşebilsek, bu doğru ve önemli saptamaya bizler de katılabilirdik. Ancak, aynı konuşmacılar basın özgürlüğünü anlamlı bir kavrama dönüştürecek belirlemeyi yapmadılar, belki yapamadılar, belki de yapmak istemediler. Basına yönelik eleştirilere "Türkiye'nin diğer kurumları nasıl ki basından başka türlü olması beklenıyor" türünden yanıtlar vermeyi yeğlediler.

Böylece, hem Türkiye'nin en ivedi temel sorununun düşünce özgürlüğü ve bunu kısıtlayan ceza yasalarının kaldırılması olduğu hem de basın özgürlüğünün ancak düşünce özgürlüğü ile bütünleştiğinde anlam kazandığı açık oturumda dile gelmedi. Konuşmacılardan Prof. Dr. *Korkmaz Alemdar*'ın basın özgürlüğünün kararlı mücadeleler sonucu kazanıldığı ve basının sermayeye karşı özgürlüğünü de içerdiği yönünde uyarısı da basın mensuplarını konuyu tartışmaya yöneltmedi. Sonuçta, Türkiye'nin Basın Yasası'nın Batı Avrupa'dakilerden pek farklı olmadığını söyleyen bakan Mehmet Yazar karşısında suskun kaldılar.

Basın konulu açık oturum, basının sorunlar gündeminin başında basın özgürlüğünün değil, onun çağdaş yorumu, her türlü düşüncenin basında yer almasının serbest olmaktan öte çağdaş basının görevi olduğunu belirleyen, iletişim özgürlüğü olduğunu bir kez daha gösterdi.□

TRT'de Yeni Yayın Dönemi

ÇEŞİT ÇOK YENİLİK YOK

Hangi programın hangi saatte yayınlanacağına, başka ülkelerde anketlerle karar verilir. Bu anketlerin sonucunda belirlenen saatler de kesin olur ve yıllar yılı değişmez.

■ Alper Sözeri

Hikmetinden sual olunmaz bizim TRT'nin. Çünkü neyi, ne için yaptığı bilinmez. Ocak ayında başlayan yayın döneminde de öyle oldu. Önceki dönemlerde oldukça sık yayınlanan Türk filmleri Ekim-Ocak arasında hemen hemen kaldırılmıştı. Haftada iki kez "Öğleden Sonra" kuşağında yer alan ve biri mutlaka Türk filmi olan uygulamaya da son verilmişti. On beş gün önce yeniden başlatıldı. Niçin kaldırılmıştı bilinmez, niçin başlatıldı, o da bilinmez. Doğaldır ki, vur deyince öldürmek de bizim TRT'ye özgüdür. Bu kez de haftada 11 film gösterilecek. Yani ekran filme boğulacak. Bu filmlerin üçü de Türk filmi olacak.

Hangi programın hangi saatte yayınlanacağına, başka ülkelerde anketlerle karar verilir. Bu anketlerin sonucunda belirlenen saatler de kesin olur ve yıllar yılı değişmez. Yani oralarda insanlar, hangi saatlerde, hangi kanalda, hangi programı izleyeceklerini bilirler. Bizde bunlar bilinmez, çünkü sık sık değişiklikler yapılır. Örneğin, Cuma geceleri yayınlanan *"Oscar'lı Filmler"* bu kez Perşembe'ye alındı. Örneğin, *"Dünya Sinemalarından"*'ın saati değiştirildi.

Yeni yayın dönemindeki bu uygulamanın hiç mi olumlu bir yanı yok? Elbette var. Türk filmlerinin nitelikli örneklerine daha çok yer verilmesi, haftada bir, sinema tarihimize geçmiş bir filmin gösterilmesi, yine haftada bir "popüler ve yeni bir Türk filmi"nin yayına konması, bu uygulamanın en olumlu yanları.. Aynı özlemin dış kaynaklı filmlerde de gösterileceği anlaşılıyor.

TRT, eğer sözünde durursa, genellikle üç büyük kentte yapılan *Sinema Günleri*'ne destek verecek.

Belgesellerden hoşlanıyorsanız, bu yayın döneminde iki kanal arasında koşturup duracaksınız demektir. *"Motiflerin Dili-Kırk Gün Kırk Gece-Türkiye Mağaraları-Avrupa'da Türk İzleri-Yağmalanan Anadolu"* *birinci kanalın belgeselleri.*

İkinci kanalda da, Türkiye'nin değişik yörelerindeki köy evlerinin tanıtıldığı "Damlar" İstanbul'daki surların yer aldığı *"Sur Günlüğü"* ve *"Ege Evleri"*; Türk denizciliğinin gelişiminin ve dünya denizciliğindeki yerinin irdeleneceği *"Benim Denizcilerim"* yayınlanacak. Bu dokuz belgeselden boğulmadıysanız *"Dünya İçin Savaş"* ve *"Savaş ve Anılar"*'ı da izleyebilirsiniz.

Yarışma programları iki kanalda da sürecek. Gençlik programları da.. Bir yenilik *"Üniversiteler Yarışıyor"* Programın içeriği adından belli. *"Açık Oturum"* ve *"Forum"* programları da "içerik ve amaç yönünden" aynen sürecek. Yani, ekranı "çok seslendirmeyi amaçlayan, ama göstermelik olmaktan öteye gidemeyen yönleriyle."

Türkiye Radyolarında hemen hiçbir değişiklik yok. Geçen dönemde başlatılan ve ilgi toplayan "canlı ve dinamik kuşak programları" sürecek. Olumlu bir yenilik ise, haftanın beş günü sabahları yayınlanmasına başlanan kadın programları. ■

TRT Haber Dairesi yeni başkanı ile konuştuk

DEĞİŞİKLİKLER ZAMANLA OLACAK

Ceyhan Baytur: Haberlerin, 'siyasal ağırlığı bir yana atılmadan, özü yitirilmeden ve saptırılmadan, kolayca anlaşılır biçimde yazılması' sağlanacak.

Eğer engellenmezse, TRT'nin çiçeği burnunda Haber Dairesi Başkanı Ceyhan Baytur tüm bunları gerçekleştirecek. Doğal olarak hemen değil. Çünkü kendisi 1989'un ilk program dönemi için oluşturulmuş bir düzenlemenin "Üzerine gelmiş". Değişiklikler "zaman içinde ve yedire yedire" yapılacak.

Ceyhan Baytur 25 yıllık TRT'ci. Radyodan televizyona, çeşitli görevlerde bulundu. Hemen her TRT'ci gibi, o da kızak dönemleri yaşadı. Geçen yılın son günlerinde "geçici bir görev için" Ankara'ya çağrıldı. Kendisine Haber Daisesi Başkanlığı'na atanma kararını bildirdiler. Ertesi gün gazetelerde "TRT Haber Merkezinde bayanların mini etek ve pantolon giymelerini yasakladığını" okuyarak şaşırdı.

"Herhalde Haber Dairesi Başkanı olduğunu bilmeden ve uçakta yapmışım bu açıklamayı", diyerek gülüyor ve ekliyor.

"Yapmadım ve yapmayacağım da böyle birşeyi. Çünkü Haber Merkezinde bu tür giyinen bayan görmedim. Ayrıca bayan arkadaşlarımın, çalıştıkları yerin bilincinde olduklarına ve bu yerin gereklerini yerine getireceklerine inancım tamdır."

Baytur'un haber parolası kesin: "Bir saatte 60 haber yerine 30 dakikada 35 haber"

Süre kesinlikle yarım saati geçmeyecek yani. Ayrıca bu haberlerin, "siyasal ağırlığı bir yana atılmadan, özü yitirilmeden ve saptırılmadan, kolayca anlaşılır nitelikte ve en ekonomik biçimde yazılması" sağlanacak. Haber kurslarında öğretilen uygulamalara dönülecek ve haber özetleri "doğru dürüst hale getirilecek".



▶ Ceyhan Baytur: "Bir saatte 60 haber yerine, 30 dakikada 35 haber." Foto: Acırlar

Dahası var. Haber bültenleriyle, haber programlarıyla, röportajlarıyla daha da geliştirilecek teknik donanımlar ve haber anlayışıyla, Avrupa radyo ve televizyonlarınınkini aratmayacak bir haber hizmeti sunulacak.

İnşallah deyip, sevinmeyi uygulamalar sonrasına bırakalım.□

► Şefik Hüsnü Deymer'i anmaya çağrı

Türkiye işçi sınıfı hareketinin önderlerinden Dr. *Şefik Hüsnü* Deymer, ölümünün 30. yıldönümü nedeniyle 1 Ocak-30 Nisan 1989 tarihleri arasında çeşitli etkinliklerle anılacak.

Dört ay sürecek anma etkinlikleri için bir çağrı yayınlayan Turgut Akalın, Zihni Anadol, Fahri Aral, Hale Kıyıcı, Şaban Ormanlar, Sibel Özbudun, Mehmet Emin Sert ve Servet Ulusoy, Dr. Şefik Hüsnü'nün anısına ve çabasına değer verenleri, 1 Ocak-30 Nisan 1989 tarihleri arasında sürdürülecek etkinliklere ve çalışmaya bulgu, belge ve tanıklıklarıyla katkıda bulunmaya çağırdılar.

► Victor Jara'nın yaşam öyküsü yayınlandı

Şili'de Pinochet yönetimince öldürülen ünlü şair ve halk şarkıcısı Viktor Jara'nın yaşamını anlatan, *Bitmemiş Şarkı* adlı bir kitap yayınlandı. Şairin eşi Joan Turner tarafından yazılan kitapta, Jara'nın yaşamı ve yeni bir kültürün yaratılması yolundaki katkılarının yanı sıra, 70'li yıllardaki politik gelişmeler de yer alıyor.

► Aziz Nesin en güçlü aday

Asya-Afrika Yazarlar Birliği'nin 8-13 Aralık 1988 tarihleri arasında Tunus'ta yapılan kongresinde, Aziz Nesin, 11 kişilik Başkanlar Kurulu'na seçildi. Başkanlar Kurulu iki ay içinde Mısır'ın başkenti Kahire'de toplanarak dönem başkanını seçecek. Dönem başkanlığı için Aziz Nesin en güçlü aday olarak gösteriliyor.

► BİLAR'da sosyalizm ve perestroyka tartışılacak

BİLAR'ın İstanbul Şubesi 21 Ocak'ta "Sosyalizm ve Perestroyka" konulu bir panel düzenliyor. Saat 14.00'de düzenlenen panele *Halil Berktay, Umur Coşkun* ve *Sungur Savran* katılacaklar. Paneli izlemek isteyenler için BİLAR'ın adresi şöyle: İlk Belediye Caddesi Küçük Tünel Han No: 5 Tünel

► Murat Muslu'nun karikatür sergisi



Murat Muslu'nun "Çizgilerin Türküsü Karikatür" adlı karikatür sergisi, Ankara Anadolu Sanat Merkezi'nde 13-31 Ocak 1989 tarihleri arasında izlenebilir.

Murat Muslu'nun 37 karikatüründen oluşan bu ilk sergisi, içerik olarak barış, dostluk, özgürlük ve doğa konumlarını işliyor.

Asım Kaya — miki fa







Cemil Cahit







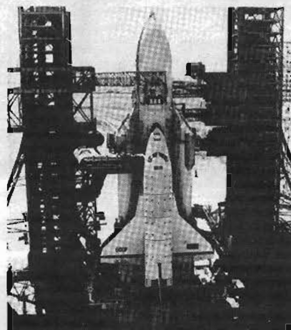
Halil İncesu — Dün, bugün, yarın







MERİH'E 14 AYDA GİDİLEBİLECEK



İnsanoğlu uzayın bilinmezliklerine doğru her geçen gün bir adım daha atarken, geride bıraktığımız 1988 yılında da bu alanda epeyce gelişme kaydedildi.

ABD, *Challenger* faciasına yol açan katı yakıt içeren dev roketlerinde yeni bir sistem geliştirirken, uzay mekiği Discovery'de 150 parça ve sistemde değişiklikler yapıldı.

Bu arada, Sovyetler Birliği'nin ilk uzay mekiği *Boran* dünya çevresinde başarılı bir uçuş gerçekleştirerek dünyaya döndü. Ancak Sovyetlerin Merih'e göndermekte olduğu iki uzay aracından biri, yanlış kumanda sonucu tahrip oldu.

Öte yandan ABD, 2005'de Merih'e ayak basacak. NASA'nın açıklamalarına göre, malzeme ve yiyecek götüren araç önceden gönderilecek ve arkadan gelecek insanlı araç bununla buluşacak. Dört astronottan ikisi Fobus'un yörüngesinden ayrılarak, iki günlüğüne 10 bin kilometre uzaklıktaki Merih'e gidecek.

Bir başka seçenekte ise, üç ay arayla yola çıkarılacak olan bir kargo aracıyla sekiz kişi taşıyan başka bir araç, Merih yörüngesinde kenetlenecek. Astronotlardan dördü Merih'e giderken, dördü de yörüngede kalacak. Dünya ile Merih'in yörüngeleri zaman zaman yaklaşıp uzaklaştığından, en kısa sürecek yolculuk periyodu iki yıl olarak ortaya çıkıyor. Bu süre gidiş dönüş 14 ay tutuyor.

Sovyet uzay araştırmacıları ise, böylesi bir yolculuğa insanın ne kadar dayanabileceğinin kesin olarak bilinmesi gerektiğini söylüyorlar. Bugüne kadar uzayda en uzun kalma rekorunu, MİR'deki Sovyet kozmonotlar Vladimir Titov, Musa Manarov ve Yuri Romanenko 11 Kasım'da kırmış bulunuyorlar. Uzayda 326 gün kalan kozmonotlarla birlikte üç hafta MİR'de kalan Fransız astronot Jean Lui Cretienne ise, uzayda yürüyen ilk Batı Avrupalı oldu. Üç Sovyet kozmonotu hâlâ MİR'de bulunuyor.

OKYANUSUN İKİ YAKASI ARTIK SORUNSUZ GÖRÜŞECEK

Atlas Okyanusu'nun altına TAT-8 adı verilen bir fiber optik telefon kablosu yerleştirildi. İngiliz, Fransız ve ABD şirketleri tarafından gerçekleştirilen ve 6 bin 300 kilometre uzunluğunda olan bu kablo sayesinde, Atlas Okyanusu'nun iki yakası arasındaki konuşma kapasitesi iki kat artmış oldu.

Telefon konuşmalarını dijital olarak kodlayan kızıl ötesi ışınlar bir lazer cihazınca üretiliyor. Uzun mesafede sesin gücünü kaybetmesini önlemek için 40 kilometrede bir tekrarlayıcı yerleştirilen bu sistemde, 110 adet tekrarlayıcı bulunuyor. Ses, dijital kodlama yapıldığı için, parazit, gürültü gibi dış etkenlerle bozulmuyor.

Yapılan araştırmalar bu optik elyaf kabloda sesin ulaşma hızının daha da artırılabileceğini ve tekrarlayıcı sayısının azaltılabileceğini gösteriyor.

89, ilk yıl olsun

Muğla'dan yazan okuyucumuz Gaye Cön mektubunda, gazetemizin çıkışından duyduğu mutluluğu dile getirip, çalışmalarımızda başarılar diledikten sonra, yayınlamamız için bir yazısını eklemiş. Cön yazısında, 88'in toplumsal açıdan bir değerlendirmesini yaptıktan sonra, "1989 yılının arayışlarımızın ve beklentilerimizin bulunduğu bir yıl olması dileğiyle" bitiriyor, yazısını. Okurumuzun dileğine içtenlikle katılıyoruz. Gazetemizde şimdilik yer vermediğimiz yazısı için sayın Cön'e teşekkür ediyor, yeni mektuplarda buluşmak umudunu taşıyoruz.

Köylülük ve artan sorunlar

Salihli Çukuroba köyü'nden yazan okurumuz A. Sönmez Adımlar'ın büyük bir boşluğu dolduracağı düşüncesini dile getiriyor. Okurumuz daha sonra, köylülüğün yaşadığı sorunları dile getiriyor. Durmadan artan fiyatların yanı sıra haklarını alamamaktan da yakınan okuyucumuz tüm bu sorunların güçlü bir örgütlenme ve demokrasi güçlerinin kararlı savaşımıyla gerçekleşeceğine olan inancını vurguluyor. Adımlar gazetesinin sorunlarını dile getirmesini bekleyen okuyucumuza teşekkür ediyor, mektuplarının devamını bekliyoruz.

Şiir köşesi

Babaeski'den yazan okuyucumuz A.K. gazetemizi ailece okuduklarını belirterek bir şiir köşesi açmamız isteminde bulunuyor. Okuyucumuz yaşadığı bir olayı da yayınlamamız için bize göndermiş, yerimiz olmadığı için dileğini üzülerek yerine getiremiyoruz.

TSİP Üyesi İsmail Şentürk'ün cenaze töreni

İzmir'den yazan okuyucumuz ve gazetemizin 'gönüllü muhabiri' Fikret Al, gazetemizin çıkışından duyduğu mutluluğu dile getirdikten sonra, İzmir'den çeşitli haberler gönderdi. Al'ın en önemli haberi özetle şöyle: "Geçtiğimiz ay, DİSK'e bağlı Tekstil-İş'in İzmir şube başkanı ve TSİP üyesi İsmail Şentürk öldü ve 1000 kişinin üzerinde bir katılımla, anlamlı bir cenaze töreni düzenlendi. Cenaze sonrasında, TSİP'li arkadaşların bir sendikada toplanmaları ve TBKP ile birlik konusundaki duyarlılıklarını vurgulamaları oldukça olumluydu."

Okurumuz DİSK'in 22. Kuruluş yıldönümü ile ilgili İzmir'de yapılacak etkinlikleri ileteceğini belirtiyor.

Temsilcilikler ve Muhabirler

Gerek çıkış hazırlıklarımız sırasında gerekse ilk sayımız çıktıktan sonra bürolarımıza gelerek, telefon ederek yada mektup göndererek pek çok arkadaşımız temsilci yada muhabir olmak istediklerini bildirdi. Gazetemizin bu sayısı elinize ulaştığında arkadaşlarımızın irtibat bürosu için kiralık yer aradığını, telefon başvurusunda bulunduğunu biliyoruz.

Bizde temsilci yada muhabir olmak isteyen arkadaşlarımıza ADIMLAR temsilcilik ve muhabirlik koşullarını içeren sözleşmeleri gönderiyoruz. Sözleşme, iki taraflı olarak imzalandıktan sonra arkadaşlarımız künyemizde yer alacaklar. Aynı yöreden kuşkusuz birden fazla muhabir olabilir. Fotoğraf gönderdiklerinde de ADIMLAR tanıtma kartı kendilerine gönderilecek.

Bu güne kadar elimize ulaşan başvurularla ilgili işlemleri kısa zamanda tamamlayacağız. Elimize ulaşan başvuruları yayınlıyoruz.

İlginiz için sağolun.

YURTİÇİ

TAŞOVA-AMASYA-Ömer ÜNAL
Ballıca Köyü
ANTALYA-Ahmet YALÇIN
Gençlik Mah. 30 Ağustos Cad. Sevinç Apt. No: 1
Tel: (iş) 171223 (ev) 125295
DENİZLİ-Atilla ERENLER
Doktor Cad. Menteş İşhanı Kat: 3 Tel: 36620
DİYARBAKIR-Mehmet KARABULUT
Gazi Cad. Güçlü Pasajı Kat: 3 No: 35
BEYKOZ-İSTANBUL-İsmail YILDIZ
Kayabaş Sok. Hüseyin Erhan İşhanı No: 17 Paşabahçe
KOCAELİ-Nevzat CİNGİRT
İstiklal Cad. İstiklal Geçidi No: 5 Tel: 121628
MANİSA-Ramazan TÜTÜNCÜ
Kuyualan Cad. Erler Sok. No: 113/6 Tel: 13017
MUĞLA-Özcan ÖZGÜR
Orhaniye Mah. Marmaris Bul. No: 13 Tel: 1378
SAKARYA-Hayri ÇİFTER
Gök Sok. No: 29 Göçmenevleri-ADAPAZARI
ZONGULDAK- Ahmet ÖZTÜRK
Terakki Mah. Dereiçi Sok. No: 21

YURTDIŞI

F.ALMANYA-Aydın ŞENESEN
Moltke Str. 45 4100 Duisburg
Fax: 203-339229 Tel: 203-340395
F.ALMANYA (Güney Bölgesi) Nejat YALÇIN
Salzbacher Str. 19 8520 Nürnberg 20
Tel: 0911-555289
B.Berlin-F.ALMANYA-Müjgan TUTUŞ
Drübecher Weg 7 1000 Berlin 44
Tel: 30-6861914
AVUSTURYA-Halit ERDEM
Mittelsteig 7/19 A-1040 Wien
Tel: 222-5667445
BELÇİKA-Turgay ÇELİKÖRS
Cheed Alsemberg 4551180 Bruscella
Tel: 322-3451076
DANİMARKA-Ayşe COŞKUN
Dyringparker 122,2 th, 2660 Brondby Str.
Tel: 452-54462
FRANSA-Hayri ATA
57, Rue de la mare 75020 Paris
Tel: 331-43493639
HOLLANDA-Semra ULUSOY
Mexico Dreef 229 3563 Utrecht
Tel: 030-623029
İNGİLTERE-Cahit BAYLAV
6 Stoke Newington 7 XN London/ENGLAND
Fax: 1-9231092
İSVEÇ-Salih SALMAN
Visbringen 42 NB 16373 SPANGA
İSVİÇRE-Hasan DEMİRCAN
Tel: 4157-271871
YUNANİSTAN-Gülenay ÖZTÜRKÇÜ
00301-2285148 Rizou Neroulou 11141 Galatsi-ATHENS
Tel: 19-512929
KIBRIS-Zeki ERKUT
19 Necmi Avkıran Sok. Lefkoşa-KIBRIS
Tel: 020-75405

adımlar

Su Basın Yayın Sanayi ve Ticaret A.Ş. Adına Sahibi ve Sorumlu Yazı İşleri Müdürü: Şefik Çalık ■ Genel Yayın Yönetmeni: Umur Coşkun ■ İşletme Müdürü: Atilla Tanıkan ■ İşletme Müdür Yardımcısı: Yalçın Uysal ■ Yayına Hazırlayanlar: Füsun Öztürk Baysan, Orhan Demirbağ, Semih Gümüş, Edibe Şahin Karasoy, Yusuf Karasoy, Ayla Acar, Taner Renda, Tufan Şişli ■ Ankara Temsilcisi: Özcan Kesgeç ■ Ankara Haber Yönetmeni: Atilla Aşut ■ Ankara Büro: Jülide Gülizar, Bülent Akyöndem, Mehmet Güzel, Yasemin Eylem ■ İzmir Temsilcisi: İsmail Doğaner ■ Teknik Yönetmen: Feridun Ertaşkan ■ Arşiv: Esin Sezgin ■ Dizgi-Film-Montaj: Barış Basın Yayın Tanıtım Ltd. 522 77 76 Baskı: Son Havadis Web Ofset Dağıtım: GAMEDA ■ Yönetim Yeri: Peykhane Cad. No: 44/4 Sultanahmet-İstanbul Fax: 516 11 79 Tel: 516 11 79 Ankara Büro: Marmara Sok. No: 16/16 Sıhhiye Fax: 135 36 08 Tel: 135 36 08 İzmir Büro: 859. Sok. Söğütlü İşhanı Kat: 3 No: 305 Konak ■ Abone Koşulları ■ Yurt İçi: 6 aylık 15.000 TL., yıllık 30.000 TL. Yurtdışı: İngiltere altı aylık 10 - yıllık 20 Sterlin, F.Almanya, altı aylık 30 - yıllık 60 DM. Tek Gazete: İngiltere, 1 Sterlin, F.Almanya 3 DM. Diğer Avrupa ülkeleri için F.Almanya abone ücretleri geçerlidir. Hesap Numarası: Su Basın Yayın San. ve Tic. A.Ş. Türkiye İş Bankası Türbe Şubesi-İstanbul Hesap No: 1066904

adımlar

MERCEK

Hazırlayan: Seçkin Cömert

Fotoğraf: Yeni Çözüm Arşivi

Kadınlar da var

Demokratik Mücadelede Kadın Derneği, 8 Ocak günü İstanbul'da, "Hayat Pahalılığına Son" mitingi düzenledi. Mitinge katılan emekçi kadınlar, pahalılığı protesto ettiler. Yanlarında getirdikleri boş tencereleri göstererek "Et yiyemiyoruz, tencereyi dolduramıyoruz", diye bağırdılar.

DEMKAD Başkanı Filiz Tarakçı, "Piramidin ucundakiler ayda 2 milyon lira ile geçinemediklerinden yakınırken, milyonlarca emekçinin 100 bin liralık asgari ücret prangasına mahkumiyeti devam ediyor", dedi.

Üç çocuğu ve eşiyle mitinge gelen bir işçi, "Dayanacak gücümüz kalmadı", derken, adını açıklamaktan kaçınıyordu.

Zaten polis de herkesi ve gazetecileri tek tek aramıştı.

Aynı günlerde, bir başka kadın, Semra Özal, 55. yaş günü kutlaması için Zürih'e uçuyordu. 10 Ocak'taki yaş gününde, şampanya kadehleri "Papatya Ana" için kaldırıldı.

"Kafadan değil, mideden alkış almak" ve "ülkemizin hali pür melâli" bu olmalı... ■

Boş bir söz daha

Sağlık Bakanlığı, yoksul olduğunu "beyan edenlerin" devlet hastanelerinde parasız muayene edileceğini açıkladı.

Hemen ardından da, Ankara Numune Hastanesi'nde tedavi gören *Havva Baş*'dan, yoksul olduğunu beyan etmesine karşın, 110 bin lira alındı. Havva Baş'ın muhtarlıktan aldığı "fakirlik ilmuhaberi" ve Fak-Fuk-Fon'dan aldığı belgeyi Numune Hastanesi başhekim yardımcıları tanımadı.

Başhekim yardımcıları, *"paranın mutlak surette ödenmesi gerektiği"*ni belirttiler. Onlar, *"paran kadar tedavi"* anlayışını benimsemişler.

Oysa Sağlık Bakanlığı'nın açıklaması şöyleydi:

"Hastanelerde ücretsiz muayene olabilmek için, yoksul olduğunu belirtmek yeterli olacak. Ayrıca bunun için belge istenmeyecek."

Yukarda Havva Baş'ın belgeleri görülüyor... □

Adları çıkmış bir kere

İstanbul'un *Hacıhüsrev* mahallesi ünlüdür. Ünlü olma nedenleri de pek yaygın olarak bilinir.

Hacıhüsrevliler, mahallelerinin bu ününden epeydir tedirgin ler. Düşünüp taşındıktan sonra, en akla yatkın yolun, mahallenin adının değiştirilmesi olduğuna karar verirler. İstanbul Belediyesi de konuyla ilgilenince, mahalleliler arasında bir anket yapılır: Herkes istediği adı yazacak, hangisi en çok istenmişse,o mahallenin adı olacak.

"Gülbahar", "Yazgülü", "Kardelen" beğenilen adlar arasındadır. Bu arada yüzde 10'u da eski adlarından hoşnuttur.

TORBA

Çözüm

Gazetelerin tirajı düşmeye başlayınca hemen "çözüm" bulundu. İkramiyesi, evler, otomobiller, daha neler olan lotaryalar birbirini izledi.

Şimdi de ev ve otomobil satışları düşüyormuş.

İnşaat ve otomobil yapanlara, satanlara bir çözüm önerisi:

Gazeteleri örnek alsınlar. Ev, otomobil alanlara birer de gazete versinler.

●

Açık

Grip öldürüyormuş.
Cereyanda kaldık.

●

Kış tatili

Ankara'da, Güney Afrika'dan ithal edilen kömüre bu hafta da zam yapıldı.

Böyle giderse gelecek kışı Afrika'da geçirmek daha ucuza gelecek Ankaralılar'a.

Ahmet Bülent

Tarihten bugüne, yeni yıl gelenekleri

Yeni yıla gireli, takvim yapraklarını daha ancak on beş gün eskittik.

Eski Mısır halkı, yeni yılın geldiğini Nil nehrinin taşma zamanı geldiğinde, anlarmış.

Babil ve eski İran'da ise, yeni yıl 21 Mart'da kutlanırmış.

Amerikalı kızılderililer ise, yeni yılın geldiğini meşe palamutlarına bakarak anlarlarmış.

Tarih yapraklarında yeni yıl öyküleri oldukça keyifli...

Sözgelimi, Babil halkının yeni yıl eğlencelerinde krallarının taçlarını, tahtlarını, varlarını yoklarını dağıtmalarını istediklerini biliyor muydunuz?

Ya bu isteklere karşılık olarak, kralların da halkın önünde diz çöküp geçen yıl içinde işledikleri suçları sıraladıktan sonra özür dilediklerini?..

Tabii bugün pekçok "devlet büyüğü" bu itiraf ve af dileme geleneğinin unutulmuş olmasına seviniyor olmalıdır. Onlar yalnızca, yine o günlerden kalma, gürültü yapma geleneğini sürdürüyorlar. □

CIA ajanlığı, vatan hainliği, vs...

İtirafçıların, Prof. *Aydın Yalçın*'ın ve başkalarının dergisi olarak tanınan, on beş günlük *Yeni Forum* dergisinin Ocak 1989 tarihli sayısında, Sayın Profesörün, *"Türk dünyasına ilgi, Türkiye'nin güvenliği sorunudur"* adlı bir yazısı yayımlandı.Prof. Yalçın orada, CIA ajanlığı ve Ankara istasyon şefliği tescillenmiş olan, özellikle Cumhuriyet gazetesi okurlarının yakından tanıyacağı *Paul Henze*'nin, *"Türkiye lehine ve yararına yaptığı düzinelerle yayın"*'la tanınan bir *"Türk dostu"* olduğunu ilan etti.

Aynı yazının sonunda da, İkinci Dünya Savaşı'nda kimi Sovyet müslüman gruplarının nazi ordusuna katılmalarıövülüyor. Yani hem "vatana ihanet", hem nazi ordusu için savaşmak, Prof. Yalçın'ın övgülerine "mazhar" olmanın nedenleri arasındadır.

Üstelik o insanların sayısı bugün birkaç milyonu buluyormuş, bu sayı da Sovyet ordusunun üçte birini oluşturuyormuş, Sovyetler Birliği *"Türkiye'ye karşı bir savaşta"* böyle bir orduya güvenemeyecekmiş ve işte bu nedenle, *"Dünya Türklüğü, Türkiye'nin güvenliği açısından hayati önemi olan bir konu"*ymuş!..

Ne demeli... □

Tufan Şişli

Sabun kullanmanın arkasında neler olduğu biliniyor!

DİKKAT !!!
ARTIK TUVALETLERDE SABUN VAR!

Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nin bütçesi, öğrenci tuvaletlerine sabun koymaya yeterli değilmiş!

Geçtiğimiz günlerde, AÜ Hukuk Fakültesi Öğrenci Derneği üyesi bir grup öğrenci, Fakülte Dekanı *Özcan Karadeniz Çelebican*'la görüşerek, temizlik gereksinimlerini karşılayabilmek için, bu eksikliğin giderilmesini istemişler.

Dekan Çelebican önce, *"Bütçede bu konuda bir ödenek olmadığı için, öğrenci tuvaletlerine sabun koyamayacaklarını"* söylemiş. Ancak yine bütçe görüşmelerinde bu eksikliğin giderilmesine çalışılacağını da eklemiş.

Gelgelelim, Dekan Çelebican kül yutmaz bir hoca. Kendisiyle görüşen dernek üyesi öğrencilere, *"Sizlerin arkasında kimlerin olduğunu ve amaçlarınızın neler olduğunu biz çok iyi biliyoruz"* demeyi de unutmamış.

Bay Çelebican'ın "kıskıvrak yakaladığı" öğrenciler, sonunda tek çareyi kendi aralarında para toplayarak, sabunlarını almakta bulmuşlar. Yaptıkları bu işi de, öğrenci kantinindeki panoya astıkları, *"Artık tuvaletlerde sabun var!"* yazısıyla, bütün öğrencilere duyurmuşlar.

Sabun kullanmanın soruşturma konusu olup olmayacağı ise, şimdi bir merak konusu. □

Mehmet Güzel

İş güvencesi böyle garantilenir

Türk-İş'e bağlı *Basisen* Sendikası'nın Etibank AŞ ile bağıtladığı 1.11.1988-31.10.1990 yürürlük süreli toplu iş sözleşmesinin 9. maddesinde *Çalışma Güvenliği* şöyle düzenlenmiş:

"İş Yasası ve Sendikalar Yasası veya genel mevzuat ile banka mevzuatı ve personel yönetmeliğindeki disiplin cezaları ile ilgili haller dışında, sendika üyelerinin hizmet akitleri feshedilemez, aylıkları ile ilgili diğer haklar ellerinden alınamaz ve kısıtlanamaz."

Sendikanın, tümü de yürürlükte bulunan; İş Bankası ile bağıtladığı sözleşmenin 13., Şekerbank ile bağıtladığı sözleşmenin 10., Eskişehir Bankası ile bağıtladığı sözleşmenin 8., Türk Dış Ticaret Bankası ile bağıtladığı sözleşmenin 10., Bank Mellat ile bağıtladığı sözleşmenin 7., Emlak Sigorta AŞ ile bağıtladığı sözleşmenin 12. maddelerinde de aynı başlık ve aynı düzenleme ile üyelerinin *"iş güvenceleri garantilenmiş"!*

Sendikanın bu "basireti" karşısında, anılan maddelerde düzenlenenin dışında "işten çıkarma" nedeni bulabilenler bize yazsın... □